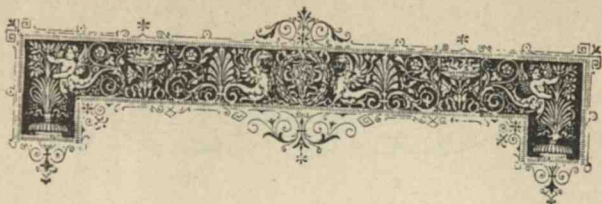

NOVELE

Toate drepturile rezervate.

NOVELE

DE

N. GANE.

VOLUMUL III-lea

EDITIA A DOUA

BUCUREȘTI

EDITURA LIBRĂRIEI SOCECU & Comp.

1886.

Stabilimentul grafic :
SOCECU & TECLU. — BUCUREȘTI

Strada Berzei, 96.

[23,483].

STEJARUL DIN BORZEȘTI.*)

A fost odată un timp pe când Molna și Prutul nu făceau hotar între trei țeri surori, pe când bourul moldovenesc era singur stăpân pe-o țară largă, indemănatică, locuită de-un popor ager și drept pământean. De pe atunci deci și până 'n zilele noastre, remas'a vorba din tată'n fiu, cum că un joc de copii se incinsese odinioară pe șesul Trotușului, nu departe de satul

*) Subiectul acestei novele mi-a fost istorisit de poetul Vasile Alecsandri proprietarul moșiei Borzești.

Borzeștii, sub un soare frumos de primăvară. În două taberi era despărțită ceata copiilor: una infățișa tabăra Tătarilor sub comanda lui Gheorghie, un copilandru cu plete negre și cu ochi de mure, iute și neastempărat ca și Trotoșul ce se prăvale de la munți; cealaltă era tabăra Moldovenilor sub comanda lui Stefan, un copilandru cu plete blonde, cu ochi albaștri gânditori și cu inimă cutezătoare. Cel întâi era fiu de țeran, cel al doilea fiu de Domn.

Ei însă se jucau la un loc pe earba verde, în răcoarea aerului, sub stăpânirea dreaptă a soarelui de primăvară.

Și ambele taberi înarmate până 'n dinți cu puști de soc, cu săbii de șindilă, cu sulii de trestii, se băteau amarnic între ele de ciocoteau văile Trotoșului și se spăriau toți graurii din tufărișuri. Ear comandanții călări pe fugari aprigi de nuele alergau când la aripa dreaptă, când la aripa stângă a oștirilor înșirate, și-și imbărbătau soldații la luptă.

A ținut cât a ținut bătălia nehotărită, dar însfirșit copilul cel cu ochi albaștri găn-

ditori, care avea darul de a se răsboi moștenit de la tatăl-seu, invinse pe Tătari, prinse pe Hanul lor, pe neastempăratul Gheorghie, și-l legă de-un stejar bătrân martur de cea întâi isbândă a viitorului Domn.

Apoi toți hatmanii și căpitanii lui Stefan se adunară împrejurul stejarului și prinseră să judece pe Hanul tătäesc, unii pentru vre-o minge furată, alții pentru vre-o cetate de hărtie dărămată, tot fapte rele ce nu puteau fi ertate; ear bietul Han, cu ochii plecați in jos, își aștepta osinda abia stăpănindu-se de ris.

Insfirșit Stefan după ce ascultă părerea mai marilor oștirii sale, zise cu sprincenele încrețite:

— Porunca Domniei mele este să-l spânzurați de creanga cea de sus, ca să fie de pildă și altor neamuri!

Apoi nenorocitul Han fù legat cu frânghie de subsuoară și ridicat pe creangă in sus in salvele puștilor de soc și in strigătele de bucurie a oștenilor invingători. Joc nebunatic, copilăresc la care soarele, in mă-

reția lui, se uita zimbînd, el care vîzuse multe altele pe coaja noastră pămîntească!

.

Dar, o Doamne, ce se aude?... Ce clocot aduc apele Trotușului de sus în jos?... Un vifor se stîrnește de puterea căruia se leagănă în aer micul Han tătăresc, și pămîntul prinde să se clatine și să sune par'că s'ar fi răsturnat stîncile cele mari de la obârșiile Trotușului. Ear în timp ce Stefan și întreaga lui oștire stăteau nedumeriți de vuetul ce se apropia, în timp ce micul Gheorghie în brațele vîzduhului se gîndea la cei ce's spînzurați aveau, deodată se vîzî o ceată nenumărată de adevărați Tătari venind în goana mare a cailor spre dînsii... ș'atunci... vai!... toți copiii cuprinși de groază, apucare la fugă care 'n cotro, uitănd pe micul Gheorghie, care atîrnat de creanga stejarului zimbea încă în nevinovăția lui, neștiutor de urgia ce-l amenința. Da! el zimbea încă... dar a totvîzătorul soare încetă de a zimbi, căci în acel moment o sută de săgeți, o sută de sulii se infipseră în trupul lui. Ceriul se

posomori, frunzele și crengile copacului pătate de sânge copilăresc se clătinară înfiorate.

Treizeci de ani au trecut după această întâmplare, și micul Stefan schimbând sabia de lemn pe paloșul de oțel se urcă de pe treaptă pe treaptă pe scara lumii, până ce ajunse să fie numit la *Direptate* Domn țării Moldovei, înscăunat și miruit de Mitropolitul Teoctist. Astfel făcându-se însuși *țiiitor peste toată țara* începù viață grea și anevoioasă, *tot în răsboaie și osteneți**, căci țara fiind bogată, largă și îndemnatică deștepta setea tuturor vecinilor. Dar cu cât nevoile veneau mai grele peste dănsul, cu atât inimoșia lui creștea; și a voit Dumnezeu ca el să meargă din biruință în biruință, și numele lui să se mărească tot mai mult, încât să resbată peste hotarele Moldovei, departe în lumea apuseană și să resbată prin pătura veacurilor până la noi. Ear el, Domn drept credincios și pământean, de fiecare biruință înălța câte o biserică spre mărturie

*) Letopisețul Ureche.

neperitoare de trăinicia neamului nostru și de bunătatea lui Dumnezeu. Mulți ani domni Ștefan Vodă cel Mare în care timp așeză cu nestrămutare temelile stăpânirii noastre asupra câmpiilor Dunărei, pecetluind și sfințind această stăpânire cu sângele vărsat. — Dar tot nu era liniștit. — Un gând îndărătnic îl urmărea din copilărie, gândul micului Gheorghie ucis de Tătari; și ori unde s'ar fi dus, ori ce-ar fi făcut, chipul cel oacheș și drăgălaș i se infățișa neconținut cerându-i par'că răsbunare.

Eată că într'una din zile i se aduce veste cum că o mulțime de oaste tătarască a năvălit în țară peste apa Nistrului, pustiind pământul, răpind cărdurile de vite, dând foc satelor și girezilor de pâne, robind femeile și copiii.

Iute Ștefan își întocmi oastea și le eși înainte la satul Lipinți. — O! de astă-dată nu mai era ca acum treizeci de ani, pe șesul Trotușului, la stejarul din Borzești; era o adevărată bătălie cu Tătarii. Ștefan cel blond, cu ochi albaștri gânditori, călărea nu ca atunci pe o nenea de alun, ci pe

un cal aprig de soiu moldovenesc *) și alerga ca un fulger la toate punctele de bătăe virindu-se unde primejdia era mai mare.

Și 'n loc de săbii de lemn se 'n crucișau acum săbii de fer, și 'n loc de puști de soc, detunau tunuri de schijă, încât se 'negrea vîzduhul de fum, de uneori nu se mai vedea om cu om. Până 'n ceriu se înălța rîsunetul restriștei de pe pămînt; ear tătărimea cuprinsă din două părți se măcina și se mistuea ca pleava intr'un vîrtej de două furtuni ce se ciocnesc. Roș era soarele sus ca in timp de grea cumpănă, roș era pămîntul jos de sângele ce gîlgăea. Dar sufletul bătăliei, acel ce vedea și stăpînea toate: era chipul blond a lui Stefan care se arăta pretutindene ca o icoană de îmbărbătare, dănd inimă oștenilor lui și făcîndu-i să meargă la biruință sigură.

Și in adevăr sigură și desăvîrșită a fost biruința Moldovenilor, căci n'apucase a asfinți soarele, și întreaga urdie tătărească a fost sfărămată și robită prinzîndu-se pe

*) Proverb persienesc: „Nimic mai frumos decît un tîner persan călare pe un cal moldovan.“

insuș șeful lor, fiul Hanului tătăresc de peste Volga.

Ear Stefan a dat laudă lui Dumnezeu și a trimis sol de bucurie soției sale Evdochia, sora Țarului Simeon.

Apoi nu trecu mult timp după aceasta și auzind bătrânul Han de peste Volga despre nimicirea oștirii sale la Lipinți, trimise lui Stefan soli încărcăți cu odoare pentru răscumpărarea fiului său din robie, ear Stefan răspunse solilor că-i va da drumul dacă se vor invoii la aceasta mai marii oștirilor lui care au a fi adunați și întrebați pe malul Trotușului la satul Borzeștii.

Era o zi frumoasă, o adevărată zi de primăvară, ziua în care Stefan își adună hatmăni și căpitanii pe malul Trotușului sub bătrânul stejar unde micul Gheorghie fusese ucis de Tătari.

Trist părea acum copacul și gârbovit atât de povoara celor treizeci de ani trecuți peste creștetul lui, cum și de amintirea dureroasă a faptului ce l'a însângerat. De altfel nimic nu era schimbat: acelaș câmp verde înflorit, aceleași ape iuți și neastem-

părate ale Trotuşului, care curg fără repaos pe aşternutul lor de prund, acelaş soare dulce şi zimbitor care a desmierdat odinioară jocul cel nebunatic de copii. De acelaş stejar sta acum legat un adevărat Tătar, fiul Hanului Mengli Gherei de peste Volga, şi roată imprejurul lui erau mai marii oşterilor lui Stefan : Hatmanul Arbore, Hatmanul Şendrea, Aprodul Purice, Logofétul Tăutu, Vornicul Boldur, şi alţi mulţi oşteni şi oameni de frunte ; ear in mijlocul lor, drept in faţa Tătarului sta însuş Stefan copilandrul de odinioară peste capul căruia deasemenea trecuseră cei treizeci de ani ce au gârbovit stejarul, însă din mlădiţa de copil crescuse acum un alt stejar mai falnic, cu ramuri intinse dela munţi şi până la Mare, la umbra căroră se adăpostea un popor intreg de plugari şi de oşteni. Ear mai la o parte stăteau solii lui Mengli Gherei cu darurile de peste Volga.

— „Voi hatmani şi căpitani ! zise Stefan, „increţind din sprincene ; v'am adunat aice „ca să dau in judecata voastră pe fiul Hanului tătăresc, şi să hotăriţi voi inşivă de

14
SĂMĂRĂNUL ÎN BORZEȘTI

„i se cuvine ertare sau pedeapsă. Sunt acum
„treizeci de ani, eram mic și mă jucam sub
„acest stejar bătrân c'un copil Gheorghie
„din Borzești, când deodată năvăli fără
„veste asupra noastră Mengli Gherei Hanul
„Tătarilor de peste Volga cu o urdie nenu-
„mărată, și ucise fără milă pe nevinovatul
„Gheorghie. Eată că acum, cu ajutorul vos-
„tru și al lui Dumnezeu, fiul aceluiaș Han
„a căzut prins în mâinile noastre, după ce
„și el ne-a călcat țara fără dreptate, a ars
„mulțime de holde și sate, a ucis mulțime
„de femei și de copii. Părintele său ne tri-
„mite soli și daruri pentru răscumpărarea
„lui. Las la voea și înțelepciunea voastră
„se hotăriți ce i se cuvine !“

Atunci toate frunțile se posomoriră, toți
ochii se pironiră asupra Tătarului, care în
acel moment avu neauzita obraznicie să
scuipe asupra Moldovenilor făcându-i „câni“;
ear bătrânul Hatman Arbore zise urmă-
toarele :

— „Măria Ta !... N'am avè ce face cu viața
„acestui Tătar, ce ne batjocurește, căci țara
„s'a adăpat cu indestul sânge păgănesc,

„și sângele unuia mai mult, n'ar spori intru
 „nimic roada pământului nostru. Dar acest
 „unul este fiul Hanului tătäresc, și Măria
 „Ta care te lupti deatãtia ani pentru inte-
 „meierea neamului nostru, ești dator să
 „faci dintr'ensul pildă, ca să meargă vestea
 „peste cele patru hotare ale țerii, cumcă
 „ori-cine samănă moarte pe pământul nostru,
 „moarte culege!“

Atunci toți intr'un glas strigară: „la
 moarte, la moarte!...“ Ear Stefan intor-
 cëndu-se cătră solii lui Mengli Gherei le
 zise :

— „Duceți-vă cu daruri cu tot la stăpănul
 „vostru și spuneți-i : că atât de mult s'a
 „scumpit capul fiului său prin sângele creș-
 „tinesc ce-a vărsat, încât el nu are indes-
 „tulă avere să-l poată răscumpăra. Ear dacă
 „vrea să-l întâlnească in locul unde s'a
 „dus, atunci să se incumeteze să ne calce
 „hotarele!“

Apoi după ordinul lui, fiul vestitului Han
 tătäresc Mengli Gherei de peste Volga, stă-
 pănul Crimeei și al Ucraniei, spaima Polo-
 nilor și a Moscoviților, fũ ridicat in sus cu

mănile legate la spate și spânzurat de aceeași creangă de care se legăna odinioară micul Gheorghie când fù străpuns de săgețile tătărești ; ș'atunci surlele, trəmbițele și darabanele îi făcură cinstea cea de pe urmă, și o salvă puternică de sinețe imprăștiind vestea morții lui, făcură să salte apele Trotușului.

Ear Stefan judecând că bătrănul stejar și-a indeplinit menirea, de oare-ce frunzele și ramurile lui cu sânge au fost spălate de sânge, a poruncit să i se dea foc, și'n locu-i a zidit, in amintirea tovarășului său din copilărie, o biserică cu hramul Sfântului Gheorghie.

Deatunci și până astăzi multe s'au întemplat, căci patru sute de ani trecut'au peste țară intovărășiți de voi și nevoi, dar încă și astăzi când merg călătorii să viziteze biserica cea neagră din Borzești, simt o tainică stringere de inimă, aducându-și aminte că pe acele lespezi de peatră a călcat odinioară piciorul lui Stefan care a fost sufletul de viață, chiagul neamului românesc,

și astăzi încă ochii lor par'că ved răsărind
din intunecimea bolților marea lui umbră
care deacum va pluti peste noi in adēnca
viitorime ca un spirit proteguitor.

SGĂRCITUL *).

POVESTE.

Era odată, căci dacă n'ar fi fost nu s'ar fi povestit era odată un sgărcit cum nu s'a mai dat in lume, slab, cu fața afumată, cu spinarea indoită și ferfenișos încât ai fi crezut că-i lipit pământului de sărăcie, și doar in beciul casei sale ședeau putinele cu bani de aur și de argint cum ar șede la alții putinele cu castraveți și cu varză. Inșă ferească sfântul să fi pus el mâna intr'ensele, și când o punea era numai pentru a sporî numărul banilor, ear niciodată

*) Poveste de peste Olt spusă mie de d-nul Gheorghie Chițu.

pentru a-l impuțina. El, cu femeea și cu trei copii, mâncau abia cât trebuia pentru ca să nu moară de foame, și se imbrăcau abia cât trebuia ca să nu se zică că umblă în pielea goală; de altminterea erau goi la degetele picioarelor, goi la coate, goi la spinare, încât vântul îi cuprindea din toate părțile.

— Bărbate! îi zicea uneori femeea; ce nu cumperi niște cizmulițe și niște haine mai calde pentru bieții copii, că vezi cum tremură de frig sërmanii?

— Cu ce dragă să le cumpăr?... Nu știi că n'am de unde.

— Cum n'ai de unde?... Dar nu sunt în beciul casei destui bani să imbraci o oaste întreagă zece ani de-a rândul și încă să-ți mai rămăe.

— Taci soro!... Să nu te-audă cineva... Acolo nu putem pune mâna; aceia sunt bani albi pentru zile negre.

Astfel duceau ei o viață chinuită și ticăloasă, întocmai ca niște cerșitori, și în casa lor nu mai era nici vreme bună, nici veselie, nici dragoste între părinți, nici jo-

curi între copii, căci și copiii sërmanii erau îmbetrăniți fără vreme de necazurile ce-i incunjurau. Numai un singur om dintre dênșii avea câte o clipă trecătoare de bucurie: era sgărcitul când se coborea noaptea în beciu ca un hoț cu fânarul acoperit și-și reveduia putinele. Să-l fi văzut atunci cum își vîra mîna pînă 'n coate în banii de argint și de aur, cum îi vrăvnea, cum îi făcea să sune, cum se uita dus la zimții și la pajurile lor strălucitoare. Atunci era fericit!... „Aceștia toți sunt ai mei!“ șoptea el inecându-se de bucurie. Dar fiindcă nu-lac de bucurie fără un strop de venin: „Ah! De-aș putè să-i indoesc!“ adăugea el suspinând. Apoi se urca tot în vîrfurile degetelor precum se coborise și când ajungea sus, își mai arunca încă odată ochii spre gura beciului unde-și știa comorile mistuite, și gîndea în sine: „Nu! Nu! ferească Dumnezeu... nu pot să-i cheltuesc... Aș crede că-mi cheltuesc însuși zilele vieții!“

Și cum sta el astfel în toate zilele, și în toate nopțile cu gîndul pironit numai la păstratul și sporitul banilor, eată că i se

infățișă un om bătrân cu barba albă și lungă până la brâu, un fel de pusnic venit par'că de pe ceea lume (mare lucru să nu fi fost un năzdrăvan) și-i spuse în taină că pe cutare vîrf de deal, lângă cutare teiu este o comoară îngropată de sute de ani, așa de bogată, încât lumina aurului nemai putînd sta înădușită în pămînt, a izbucnit într'o zi afară ca o pară de foc mare și naltă cît teiul de alătura. Ochii sgărcitului se aprinseră de poftă.

— Și cine va cheltui cu săparea comorii? întrebă el.

— Apoi de asta doar am venit la d-neta. Aur la aur trage, că eu unul n'am decît bătrănețele.

— Dar dacă nu voi găsi nimic, cum va rămîne cu cheltueala făcută.

— Atunci, ferească Dumnezeu, te voi argăți eu o lună de zile fără leafă numai pe pîne și pe apă.

— Fără pîne și fără apă, ... dacă-ți place! adause sgărcitul răstit.

— Fie și așa! răspunse moșneagul.

— A doua zi în zori de ziuă, patru oameni

săpau pe virful cel de deal, lângă teiul arătat de moșneag ; ear sgărcitul sta pe malul gropii cu ochii ațintiți in jos par'c'ar fi voit să pătrundă cu vederile până in măruntaele pământului. Și săpau oamenii, săpau in sudoarea frunții ; și groapa se făcea tot mai adăncă : de-un stânjin, de doi, de trei, când eată că hărlețul lucrătorilor atinse o peatră care răsuna a gol.

— Aice e comoara !... gândi sgărcitul. Eșiți oameni buni afară să intru eu !

Oamenii eșiră pe scară afară ; sgărcitul se cobori inlăuntru și prinse cu hărlețul să cerce sunetul petrei și să o curățe de pământ, doar va putè-o urni mai ușor din loc, când deodată piatra mișcată ca de-o părghie, se ridică singură, și un puiu de drac nostim și mititel eși de sub dănsa intr'o volbură de foc, și sărî năprasnic in gâtul sgărcitului sărutându-l și mulțămindu-i că l'a scăpat din inchisoare.

— De cinci mii de ani, din vremea popoului, zise drăcușorul, decând stau aice ghemuit cu genunchile la gură ; și deasupra mea s'a adaus pământul pături peste pă-

turi, și de n'ai fi venit tu să-mi ridici piatra de pe piept, cine știe de nu mi-ar fi putrezit oasele aici de bătrânețe.

Vorbind astfel, puiul cel de diavol intr'una sărea și sburda de bucurie, și era hazliu bată-l să-l bată, cu pielea lui cea neagră și lustruită par'c'ar fi fost unsă cu smoală, cu aripioarele lui de liliac, și cu ochii cei roși și isteți care par'că-ți găceau gândul. De n'ai fi știut că-i ucigă-l crucea, ți-ar fi fost mai mare dragul să te uiți la el.

— Haide să te duc la tata cel bătrân, la Scaraoski, îi zise drăcușorul; și drept mulțămită că m'ai scăpat, îți va da ce-i cere. Sgărcitul văzând că in loc de comoară a dat peste ducă-se pe pustii, dar că printr'ensul poate tot atât de bine să-și ajungă la scop, primî să-l intovărășească in iad, însă îi ceru mai intăi să jure pe coarnele lui de drac, că nu-i va face nici un neajuns, și că-l va aduce inapoi viu și sănătos in lumea cu soare.

— Jur! răspuse acesta intinzând mâna cu evlavie. Nu sunt doar *om* să respălătesc cu rău binele ce mi-ai făcut. Negru-i dracul,

dar tot nu-i așa de negru precum îl credeți voi!

Atunci... intocmai cum ar ridica vulturul un puiu de găină în aer, drăcușorul ridică în sus pe binefăcătorul său, îl puse călare după cap, întinse aripile și se înălță cu el în văzduh. Și merse, și merse până ce ajunsese deasupra buricului pământului, unde se făcea o groapă ca o fântână părăsită din care eșea un miros greu de silitră și pucioasă.

— Deacum intrăm în împărăția iadului, zise el; ține-te bine și nu te teme.

Amândoi prinseră deci să se coboare în cea groapă fioroasă care mergea drept în jos, și de ce se coboreau, de ce lumina zilei se imputina, până ce de la o vreme se făcù mică ca o stea ce abia mai licura deasupra creștetului. Eată-i ajunși dinaintea unei porți mari de aramă, în care puiul de drac ciocăni de trei ori.

— Pe aice, zise el, au intrat Isus Christos, Toderică jucătorul de cărți și Ivan Turbinca.

Ear sgărcitul asculta și se mira.

S'a deschis deci poarta in două laturi scărțiind in țigine și după ce-au trecut călătorii, earăș s'a inchis; ear ei au mers inainte, ș'au mers tot in jos spre adăncul pământului prin o pustietate neagră, luminată numai de fulgere și de fântănele cu păcură arzătoare in care se scăldau sufletele păcătoșilor... Ș'au mers... ș'au mers... până ce-au dat de-o apă mlăștinoasă și urită la malul căreia îi aștepta o luntre ș'un luntraș.

— Gătește un gologan pentru luntraș! zise puiul de drac sgărcitului.

— Eu... un gologan!... răspunse acesta inspăimăntat, acoperindu-și buzunarele cu mânilor; pentru ce să dau luntrașului un gologan?

— Ca să ne treacă dincolo... Nu știi că deaceea se pune morților totdeauna un gologan in palmă.

— Nici mort, nu voiu face această cheltueală, da încă viu. N'am gologani de pierdut. Luntrașul m'a trece și degeaba, sau dacă nu, voiu rămâne dincoace pe mal.

— Ai uitat că mergem la tata Scaraoski să-ți răsplătească binele ce mi-ai făcut.

— Ai dreptate, zeu!... răspunse sgărcitul resgândindu-se. Apoi el scoase un gologan din buzunar, și după ce-l privi cu drag pe amëndouë fețele ca pe un odor de la care trebuie să-și iee ziua bună, îl dădù oftând în mâna luntrașului; ear în mintea lui își zise: E ban pus la dobëndă; cu peștele cel mic se prinde pe cel mare.

Luntrașul prinse să vëslească, și luntrea cu călătorii plecâ pe apa mlăștinoasă spre malul celalalt.

Ajunși dincolo, ei au luat-o înainte la picior..., ș'au mers... ș'au mers, că-i lungă și largă împărăția lui Scaraoski, cu loc de ajuns să 'ncapă toate sufletele păcătoșilor din lumea cu soare: și 'n calea lor au întâlnit turme întregi de suflete pe care vântul cel rău le biciuea și le 'nvêluea; și au auzit feliurite limbi și graiuri și bocete și vaete, încât përul bietului sgărcit se ridica măciucă în vârful capului.

— Mult o să mai mergem așa? întrebă el pe puiul de drac.

— Nu!... Ia cât cole... Un deal ș'o vale ș'o limbă de pădure.

Și-au mai trecut intr'adevăr un deal: era dealul osindei de pe vârful căruia, păcătoșii dădeau drumul la câte-o stîncă de-a roata in vale, ș'apoi se coboreau de o ridicau pe umeri până in vîrf, și ear îi dădeau drumul și așa necontenit in vecia veacurilor.

Și-au mai trecut o vale; valea plîngerilor in fundul căreia curgea un riu adunat numai de lacrimi.

Și-au mai trecut și o pădure, pădurea de foc unde nenumărate suflete unse cu smoală până la brău ardeau cum ar arde o pădure de brazi. Și insfirșit au ajuns dinaintea cetății lui Scaraoski.

— Ce face tata? întrebă drăcușorul pe portar.

— Șede la masă, răspunse acesta.

— Cu atăt mai bine îl vom gasi in chef bun.

Intr'o șală mare, afumată, cu bolți sprinjinite pe coloane, șede in capul mesei Intunecimea Sa, Marele Scaraoski negru ca un

fund de ciaun, cu două coarne în frunte și cu toiagul împărăției în mână. De-o parte și de alta, roată împrejur, ședeau fiii și fiicele lui, nepoții și nepoatele, strănepoții și strănepoatele: sumedenie de draci de toată mână, de toată măsura, care de care mai negri și mai sluți. Ear la masă cine slujeau, cine schimbau tacămurile, cine umpleau paharele cu vin, cine apărau mesenii de muște cu apărători de păun?... erau sufletele goale ale Domnilor și Domnițelor, ale Crailor și Crăeselor, ale Impăraților și Impărăteselor, ale Mitropoliților, Patriarhilor, a tot ce-a fost odinioară în lume mai mare și mai puternic peste popoare și peste oștiri. Și unde nu se lăfăea Scaraoski vездându-se încunjurat de niște slugi așa de neam, care știa bine slujii, fiindcă și ele fusese odată bine slujite în viața pământească.

— Poftă bună, tată!... strigă puiul de drac făcându-și loc cu coatele pintre mulțimea slugilor, ca să ajungă mai aproape de el.

— Ah! Tu ești Michiduță!... Unde ai fost până acuma, și cine-i acest nemernic

muritor care îndrăznește să calce în împărăția mea?

— Să vezi tată! răspuse Michiduța cu aer smerit; ști atunci când a fost potopul... atunci când am împoporat și noi iadul cu atâtea suflete.

— Ei... bine?

— Ei — bine — atunci... Sfântul Ilie cel care umblă cu căruța prin nouri, mănios se vede că i-am smomit o mulțime de suflete pe care ar fi dorit să le aibă în ceriu, răpezi asupra mea o stîncă uriașă care mă prăbuși în pământ, și de atunci și până astăzi am stat ghemuit sub stîncă cu genunchile la gură fără să mă pot învîrți nici în dreapta nici în stînga; când însfirșit acest muritor săpînd pământul ce s'a fost așezat pături peste pături deasupra stîncii, mă scăpă din închisoare... Dă-i tată o respălătire!

— Tu ai scăpat pe Michiduța de sub stîncă? zise Scaraoski ațintindu-și ochii săi de jaratic asupra sgărcitului.

— Eu, Intunecimea Voastră! răspuse sgărcitul plecându-se pînă la pământ.

— Și ce vrei de la mine?... adause el cam pe nas, așa cum au obiceiul câte-odată Domnii să vorbească.

— Bani!... Intunecate Impărate... și ear bani!

Atunci Scaraoski care era ceva cam după masă, ne mai putându-și stăpăni cheful, trânti un hohot de ris de se clătinară bolțile și temeliele iadului.

— Da prost mai ești omule!... Mai că nu-mi vine a crede că tu ai scăpat pe Michiduță de sub stîncă.

— Dă-i, tată, dă-i! mijloci Michiduță cu glas induioșat.

— Ce să-i dau, copile?... Da nu știi tu că eu n'am tarapana aice în iad; că toți banii de pe pământ sunt d'inainte hotărîți la cine să se împartă și câte cât anume?... Eu nu fac bani, ci iau de la unii și dau la alții după împrejurări.

— Atunci ia de la toți și dă la mine, răspunse sgărcitul.

— Ești prea pofticios, băgă de samă stăpănul tartarului; aceasta n'o pot face: întâi, pentrucă așa călca însumi cărțile mele

impărătești prin care am prevăzut toate anume cum să fie deacum până'ntr'o sută de ani; al doilea, pentrucă de azi până'ntr'o sută de ani ar trebui să-mi inchid porțile iadului și să nu mai am nici un câștig de suflete in împărăția mea.

— Pentru ce?... întrebă sgărcitul nedumerit.

— Pentrucă banul duce pe om in ispită. Și dacă ți-aș da numai ție toate comorile din lume, te-aș câștiga numai pe tine, ceea ce nu-mi e deajuns. Cere dar altăceva!...

Sgărcitul își bătù capul ca să ceară, dar nu se pricepù; gândul lui tot la bani era.

— Tată, zise atunci Michiduța; n'ai să lași tu, cogemite împărat, pe acest om să se întoarcă cu mâna goală de la scaunul împărăției tale. Dăruește-i măcar averea lui, cea care o are mistuită in beciul casei sale.

— Cum să i-o dăruesc?... Nu știi tu că cea avere e a lui Șloim sin Ițic?

— Ce Șloim sin Ițic? zise sgărcitul deșteptându-se ca dintr'un vis.

— Da! da! așa e scris in cartea neagră. Tu ai s'o vătăjești, s'o ingrijești și s'o spo-

rești ca o slugă credincioasă și fără simbrie a lui Șloim sin Ițic; dar n'ai voe să pui mâna pe ea, să cheltuești un ban măcar. Ear după ce-i muri, copiii tăi au s'o bată toată la talpe in cățiva ani, și toată are să intre in punga lui Șloim sin Ițic. M'ai ințeles acuma?

— Vai de mine și de mine!... strigă atunci sgărcitul desperat... De asta m'am muncit eu o viață de om și am adunat o comoară intregă de aur, tot galbeni unul și unul, frumoși, cu zimț și drepți la cum-pănă, ca să pue mâna pe ei un parhal de jidan!... Nu te'ndura, stăpâne, de mine și de bănișorii mei!

— Fie-ți milă de dănsul, tată, zise Michiduță, și dăruște-i averea lui, pentru hatîrul meu!

— Nu-mi e de alta, răspunse bătrânul Scaraoski pe jumătate induplecat, dar pierd sufletul lui Șloim sin Ițic.

— N'aibi grijă, tată, îți voi aduce eu alți zece in loc.

— Ei bine... hait!... zise Scaraoski, a lui să fie; i-o dăruesc pentru hatîrul tău.

Atunci sgărcitul pătruns de bucurie se inchină până la pământ, eăr Scaraoski, care se afla în momentele lui de marinimie îi dădù pe deasupra un pahar de vin, pe care sgărcitul îl bEU de dușcă în sănătatea Intunecimii-Sale; apoi încălecând pe umerii lui Michiduța plecâ cu întreită răpeziciune în sus spre lumea cu soare, și cât ai bate'n palme ajunse și descălecâ la ușa casei sale.

Când însă își aruncâ el ochii în lăuntru casei și-și vEzù femeea desculță și ferfenițoasă, copiii storși la față, goi și flămânzi, se simți cuprins de groază.

— Da bine femeie, se poate să umbli ruptă ca o cerșitoare și să ții copiii așa de rău?... Uite!... n'au nici cisme, nici haine pe dEnșii... Ce însemnează aceasta?

— Ce să fac, bărbate, de unde să le dau?

— Din banii noștri, că doară's drepti ai noștri. Pentru ce-i avem?... ca să ne uităm numai la dEnșii, și să perim de frig și de foame... Trimite îndată și cumpEără tot ce trebuie pentru îmbrăcăminte și hrană... Na!... grăbește-te!

Atunci el scoase din buzunar un pumn de bani și-i dădă nenumărați în mână femeii lui care se uita cu mirare la dănsul, necrezându-și ochilor și auzului.

Apoi puține zile după aceea, când își văză el casa grijită, vărută și imbrăcată cum sunt toate casele unde locuiesc oameni de omenie; când își văză femeea și copiii veseli, gătiți cu haine nouă și curate cum nu mai fusese niciodată, când văză pe masa lui mâncări de-acele ce merg la inimă și aduc rume-neala 'n față, el, sgărcitul de odinioară, sta și se uita uimit în toate părțile, par'c'atunci pentru întâiaș-dată înțelegea bucuria vieții; și nu se mai sătura de a-și privi și a-și desmierda femeea și copiii, par'c'atunci pentru întâiaș-dată simțea în inima lui dragostea de soț și de tată.

Și așa a trăit înainte, traiu bun și fericit... când într'una din zile i se infățișă earăș moșneagul cel năzdrăvan cu barba albă până la brău și-i zise:

— Am venit să te argătesc o lună de zile fără simbrie, fără pâne și fără apă... precum ne-a fost tocmala.

Ear fostul sgărcit, căci acum nu-i mai putem zice altfel, in loc să-l iee la argățit îi dăruî o pungă cu bani și-l poftî la masă, o masă imbelșugată ca de Domn, la care am fost și eu poftit ; și după ce am mănecat bine și m'am săturat, am încălecat pe o șea și v'am spus-o așa !

ION URDILĂ.

I.

Dau unde dau și ear mă 'ntorc la timpul tineretelor mele... zise Constantin prietenului său Gheorghie.

Amândoi stăteau la gura sobei, adănciți câte-intr'un jilț și pufăeau din lulele.

— Să vedem ce vei desgropa dintr'ensele? răspunse Gheorghie, care se așeză mai îndemănată spre a asculta.

Constantin tuși, își drese glasul, se uită un moment gânditor la roțile de fum ce

eșeau din lulea, apoi începû astfel pe un ton melancolic :

— O să-mi zici : „Ce-i pasă lumii de tinerețele tale !“ ... Așa-i !... dar ce să fac, dacă, mie unuia, acolo imi place să-mi desfătez gândul, dacă numai acolo regăsesc zilele cele frumoase, pline de sănătate, de speranță și de voe bună, zile care n’au să se mai întoarcă... Am ajuns și eu ca bogatașul sărăcit, căzut în slăbiciunea de-a numai vorbi decât de pierdutele lui averi... Răscolind deci vrăful filelor rupte din viața mea, eată că dau peste o istorioară, uitată sub colbul trecutului, care însă se leagă atât de strins cu inima mea, încât nici astăzi, că au trecut zecimi de ani la mijloc, nu o pot spune fără un pic de induișoare.

Aveam, zic, în casa noastră o slugă veche și credincioasă, la care tata ținea foarte mult ; dar era slut, mânia pământului. Avea mai întâi niște ochi fără culoare, fără gene și fără sprincene. Când se uita la mine îmi venea să cred că nu mă vede. Apoi era ciupit de vërsat, de nu găseai loc sănătos pe obrajii lui nici cât ai pune un vîrf de

ac; și mai era pleș la cap ca un genunche, avea picioarele haitișe par'c'ar fi fost indoite de călărie și pe lângă toate aceste îl chiema și Ion Urdilă. Te las să judeci ce haz făceau fetele de dănsul. Să nu crezi însă că era om morăcănos, rău sau pizmătareț, cum sunt obicînit oamenii sluți. Dincontra era blajin, glumeț și cinstit de puteai zidi o cetate pe cuvântul lui. Nimic nu făcea tata fără să se sfătuească cu dănsul.

— Ioane, oare să fie vreme de scos la plug?

— Ioane, oare grăul nu-i de secere?

— Ioane, oare cum vor sta prețurile anul acesta? Ear Ion răspundea așezat și lămurit ca un cărturar. Pe lângă lucrul câmpului el mai știa și multe meșteșuguri, precum: strugăria, butnăria, grădinăria, ba știa să facă și vutcă și să coasă la gherghef. Un fel de om, cum s'ar zice, bun la toate. Lui îi erau incredințate cheile de la cămară și de la pivniță, căci nu era bețiv; el sta la ciuruitul și datul grăunțelor la cai, el la împărțitul tainurilor în curte. Deși nu era recunoscut, nici prin leafa ce lua, nici prin

hainele ce purta, ca mai mare asupra celorlalte slugi, căci din cauza slujeniei n'ar fi avut indestulă autoritate pentru aceasta, totuș trebile de incredere el le indeplinea. Ș'apoi ce leafă mai avea bietul Ion Urdilă? Treizeci lei vechi pe lună și două rënduri de căputături pe an!... cum se dădea pe-atunci... O nimică pentru atăta dragoste de lucrul stăpănesc. Ear hainele lui erau totdeauna aceleași și vara și iarna: niște pantaloni largi cu prohab, increțiți la mijlocul trupului in forma șalvarilor și un surtuc acărui poale lungi îi cădeau oblu pe genunchi; toate aceste croite vecinic din acelaș soiu de șăiac monăstiresc și de aceeași culoare. De cum m'am trezit, am vëzut pe Ion Urdilă in casa noastră, tot așa de bătrân, tot așa de slut, tot așa imbrăcat, încât timpul curgea par'că fără să-l schimbe; și căt pentru mine n'aș fi putut înțelege casa noastră fără dënsul, așa cum era, dar nici el s'ar fi putut înțelege pe sine însuș de-altfel sau aiurea undeva decât la noi.

Pe vremea aceea nu era poștă de cai, nici telegraf, nici drum de fer, abia de erau

drumuri bătute ; ear hoții foeau in toate părțile ca prin satul lui Cremene. Tot Ion era purtătorul nostru de ștafete. Numai ce auzeai pe tata zicându-i :

— Ioane ! ține scrisoarea și punga asta cu bani și du-le la Iași, la *cutare*.

Ion punea scrisoarea in sin, punga la chimir, sub cămeșă, apoi mergea pe jos, trei zile incolo și trei zile incoace, pe cărările cele mai drepte, pe poticele cele mai neumblate, mergea mai răpede cu picioarele lui haitișe decât ar fi mers altul cu picioarele drepte și niciodată nu lipsea un ban, niciodată nu întârzia cu o oară.

Toate mergeau bine, numai cu fetele din casă Ion Urdilă nu prea ducea traiu bun, căci nu era zi lăsată de Dumnezeu ca ele să nu chicotească la spatele lui, să nu-i facă fel de fel de șotii : ba schimonosindu-i numele, ba aninându-i petici pe la spate, și câte și mai câte. „Taci că te dau pe mâna lui Urdilă !“ era amenințarea cea mai luătoare in ris ce se putea face unei fete. Ear bietul Urdilă, care avea conștiință despre slughenia lui, le suferea toate, și fața-i

blajină nu destăinua niciodată vre-o urmă de mânie sau de dor. Treceau fetele oacheșe și bălăi pe dinaintea lui, sburdau, se hărjoneau de le săltau sinurile și el le privea cu ochii săi șterși, ca un filosof ce nu-și bate capul cu asemenea nimicuri. — Bietul om!... Toată dragostea lui se'nțelenise în lucrul stăpănesc, și ori-ce altă simțire părea străină de inima lui.

Dar binele nu ține cât lumea; după senin vine furtuna, zic oamenii; căci așa ne e dat să cunoaștem, pe rând, ambele fețe ale vieții.

Așa într'una din zile, tata, sufletul casei noastre, omul cel scurt la vorbă și cald la inimă, care ținuse atâta timp, spre mulțămirea tuturor, cărma trebilor în mână, închise ochii pe neașteptate, și la vârsta de optsprezece ani, rămăsei trist și orfan sub epitropia unei mătușe, varga lui Dumnezeu. O, Doamne ce schimbare! Cu venirea ei, focul a intrat între noi. Naltă și sdravănă, cu niște ochi aspri, bulbucați, gata de pământ și vecinic nemulțămăită de tot ce se făcea, eată noua noastră stăpână. Din ziua

d'intăi ea luă cheile de la cămară, de la pivniță, de la hambar, prinse să grijască, să văruească in toate părțile, schimbă mobilele dintr'o odaie intr'alta, par'c'ar fi voit să nu remăe nici o urmă de ce-a fost mai nainte, și toate acestea le făcea intovărășite de vuet, cu vorbe ca de-aldeaceste, zise in gura mare : „Da bine, asta casă de om era ? ... Se poate mai mare risipă, mai mare bătae de joc ? ...“ Astfel ii umbla gura de dimineată până'n sară și nici că mai obosea.

Ș'apoi era evlavioasă, scumpa mea mătușă, și cu visul Maicii Domnului totdeauna in sin. Mai ales dimineata era cu inima plină de umilință, când se inchina dinaintea iconostasului : „Tatăl nostru carele ești in ceriuri, sfințască-se numele tău, facă-se voea ta“... *Cioară, ardă-te-ar para focului, striga deodată in mijlocul rugăciunii, nu vezi colbul pe scrin ? ...* Apoi sărind, ca o leoaică, in spatele slujnicei ce-i eșea inainte, o lua de ureche și o vîrea cu nasul in oclb ; și ear își urma inchinăciunea : „precum in ceriu așa și pe pământ ; pânea noastră cea de toate zilele“... etc.

Ciudat era, că pentru a ocări și a bate nu avea trebuință să-și easă din fire, ca alți oameni. După o pereche de palme, date de exemplu in timpul mesei, ea mistuea tot așa de bine ca-și când ar fi bătut un pahar de apă răcoritoare. Ochii ei stăpâniți de dorința de-a găsi totdeauna pricini, alergau neconținut prin colțuri, pe mobile și pe sub mobile, ca doar vor descoperi vre-o ață de paingân sau vre-un lucru cât de mic, care să nu fie la locul său, ș'atunci... vai ș'amar!...

Incetul cu incetul zimbetul și voea bună periră din casa noastră, lumea umbla numai pe vârful degetelor, vorbea numai la ureche, slugile fugeau pe-un cap; numai Ion Urdilă, în contra căruia se îndrepta cu deosebire ura mătușei mele, sta nedeslipit de pragul casei noastre. Eu unul abia așteptam ziua plecării mele în străinătate, spre a-mi urma studiile și a pune capăt vieții nesuferite ce duceam. Pân'atunci făceam toate chipurile să ved, cât se poate, mai rar pe iubita mea mătușă. Mă duceam pe la vecini, mă primblam călare prin țarină, mergeam la vânat

sau la pescuit cu undița la iaz; dar mai des decât ori-unde, mergeam la iaz unde întâlneam pe Ilinca, o fată de suflet a morăriței, cu care-mi plăcea să stau de vorbă, nu doar c'aș fi iubit-o sau că m'ar fi iubit ea pe mine, ci pentrucă era tănără și veselă, și eram prieteni din copilărie.

Neînțeleș însă era că lui Ion Urdilă nu-i plăcea să mă vadă împreună cu Ilinca. Feliurite cuvinte găsea el, care de care mai nepotrivate, spre a mă împiedeca să merg la moară; ba se temea să nu răcesc din cauza umezelei, ba Doamne ferește să nu mă 'nec, tot vorbe fără temeiu, care-mi intrau pe-o ureche și-mi eșeau pe cealaltă; ear eu, nebăgător de samă cum eram, îmi puneam pălăria pe ceafă și mă duceam pușcă la moară. De la un timp observai că de câte ori mă intorceam de-acolo, trebuia să întâlnesc pe Ion prin imprejurimi, făcându-și feliurite trebi, însă tot mai trist și mai slăbănogit îmi părea. Oare nu cumva...? gândii eu in mine... Ce vorbă!... Ar puté să-i fie bunic, nu tată!... E cu neputință.

Astfel nășteau și pereau, rënd pe rënd, prepusurile in mintea mea.

Intr'o zi coborindu-mă, după obicei, la iaz, văzui pe Ilinca cum sta intr'o mică luntre legată de mal. Atunci fără să mă gândesc mai departe, sării in luntre, o desprinsei, și din două, trei lopeți, o dusei la adânc. Negreșit, n'am avut nici o precugetare când am făcut toate aceste, căci — precum spusei — nu iubeam pe Ilinca, nici ea nu mă iubea, ci eram numai ca niște buni tovarăși din copilărie... Dar acum, fiind așa aproape de dânsa, legănat pe fața apei, neauzind alt vuet decât vuetul măcinișului, neavând alți marturi decât bătlanii ce se roteau deasupra capetelor noastre, și colosus soarele care ne imbrățișa in razele lui, mărturisesc că eram mișcat... Da, eram mișcat, și încă atât de mult, încât nu puteam să deschid gura, să zic un cuvânt... Ce se petrecea in mine?... Nu știu!... Știu numai că aveam un fel de stringere de inimă și — lucru ciudat — găceam că in acelaș timp și ea era cuprinsă de simțirea stranie ce mă turbura; și ea înțelegea că

intre noi e ceva care nu fusese mai nainte, că deastădată sunase pentru noi o oară ce nu se mai asemăna cu celelalte, o oară care in şirul vieţii noastre punea hotar intre trecut şi viitor; şi toate aceste mute destăinuri se preschimbau in sufletele noastre cu iuţeala fulgerului, par'că acum pentru întâia dată ne vedeam şi ne pricepeam. Intr'adevăr, mă uitam acum la Ilinca ca un om ce se trezeşte din somn, şi nu mă dumeream cum de n'o văzusem tot astfel din capul locului, eu care o cunoşteam de atăţia ani; cum de nu-i văzusem ochii cei mari şi negri, talia subţire, părul cel frumos care despletit i-ar fi atins genunchii, picioaruşele cele mici, făcute la strug, pe care le desmierda apa. Priveam, ce-i drept, cum apa le desmierda, cum, geloasă par'că de privilegiile mele, tot mai mult le cuprindea; nu băgam de samă însă, in ameteala mea, că apa se revărsa in luntre peste margini, că luntrea, prea mică pentru a ne susţine pe amândoi, incet, incet se cufunda, şi împreună cu dănsa ne cufundam şi noi... O Doamne!... Eată-ne duşi până la glezne, până la ge-

nunchi . . . eram pierduți . . . adăncul ne înghițea. . . . Când deodată Ilinca își deschise brațele și se incleștă de mine. Era palidă ca moartea sărmana, fără răsufare, fără conștiință de sine ; ear eu n'am graiu să spun ce-mi fulgera prin creeri in acel moment suprem, in care vedeam pe deoparte că prăpastia mă soarbe, ear pe de alta simțeam pěrul Iincăi că-mi atinge obrazul, simțeam inima ei că bate peste a mea. Cugețele cele mai ciudate și mai contrare îmi năvăleau in minte, așa că nici acum nu pot să-mi dau samă ce mă stăpănea mai mult in acea clipită de cumpănă : frica de moarte, sau dragostea pentru Ilinca ? Știu atăta, că deși vedeam moartea cu ochii, totuș imbrățișați cum eram, piept la piept, gură la gură, in cea d'intăi și mai caldă mărturisire de dragoste, par'că-mi venea să strig : „*de-acum ce-mi pasă !*“ Apoi ochii noștri se închiseră, buzele noastre se atinseră . . . și de-aci inainte numai știu nimic, căci eram duși pe altă lume. . .

II.

Ne-am trezit in moară cu Ion Urdilă la căpătăiul nostru. El care nu mă pierdea din ochi, m'a văzut când am sărit in luntre, când m'am cufundat in apă și intr'o clipă ne-a scos pe amândoi. Sërmanul Urdilă!... Cum era de palid, cum i se bătea pieptul! Era mai spëriet decât noi inșine. Intr'una își frângea mânilor, se văicăra, ne scutura de apă, ne încălzea și tot nu-și mai venea in fire, deși ne vedea acum deplin sănătoși. Ear eu unul, mă simțeam cuprins de-un fel de rușine față cu privirile lui muștrătoare, așa că, după ce m'am întors acasă, trei zile am stat inchis in odae, fără să mai dau ochi cu Ilinca. Eram intr'o stare sufletească cu anevoe de lămurit. Par'că visasem un vis și-mi remăsese, oare-cum, inima împărțită in două: intre dragostea către Ilinca și recunoștința către Ion care îmi scăpase viața. Inșă de astădată Ion căuta intr'un chip cu totul vederat să mă depărteze de Ilinca.

— Cuconășule, îmi zicea el cu voace tristă

și rugătoare, ce-ți bați capul după o biată fată de țeran?... Păcat și de d-ta și de dënşa. Ce-ar zice răposatul boerul nostru, dacă ar deschide ochii?... Las-o în plata lui Dumnezeu să-și caute de nevoi că destule are, sërmana; n'o întoarce de la datina ei, că nici ea nu-i pentru d-ta, nici d-ta pentru dënşa; ș'ar rămânè numai un suflet stricat pe lume, de ți-ar fi milă și d-tale.

— Ce-ți pasă de dënşa? ce drept ai asupra ei?... îi răspundeam eu cu cruzimea de inimă a unui tēner neștiutor de durerile altora.

Ș'atunci Ion se incurca, îngăima vorbe fără noimă și ochii lui șterși păreau că se sting cu desăvērșire. Surpat acum din două părți de neconținutele bănueli și urmăriri ale mătușei mele, care avea ideea fixă că el trebuie să fi furat multă avere de la tată-meu, cum și de grija ce purta pentru Ilinca, bietul Ion se usca vērzend cu ochii, așa că sbărcit, spăn, stricat de vērșat și pleș cum era, ajunsese de sămēna cu o babă imbrăcată în haine bărbătești.

Eată că într'una din zile mătușă mea, care

neconținut ferbea de necazul ce avea încontra „hoțului celui mare“, precum numea ea pe Ion Urdilă, intră ca o furtună în odaia lui și prinse să-i răscolească toate lucrurile, ca doar va da de urma averii furate. N'a rămas ladă, saltar, tureată de cismă, astupătoare de sobă, unde să nu-și fi băgat mâinile; și de ce căuta mai mult, fără să găsească nimic, de ce ochii ei se încruntau, îi părea rău să vadă întemeindu-se nevinovăția lui.

— Ha! striga ea, galbănă ca șofranul, uitându-se țintă în ochii lui. Ești om priceput d-ta!... știi ascunde!...

— Mulțămită lui Dumnezeu, răspuse Ion făcându-și cruce, în neamul Urdileștilor, până în ziua de astăzi n'a fost nici un hoț, cuconiță.

— Așa!... Vra să zică acum o iei pe mare; te fudulești cu neamurile, adause mătușica, la culmea furiei. Apoi să-ți arăt eu, măi badeo, cum știu plăti celui ce se obraznicește cu mine, și... trosc... pliosc!.. mâna ei greoaie lovi amândoi obrajii nenorocitului Urdilă. Asemenea lucru nu i se

intemplantese în viață. Urdilă rămase impietrit, cu gura întredeschisă, fără să clipească măcar din ochi; ear ea, răcorită de ciuda ce clocotise într'ênsa atâta timp, eși din odaie trântind ușa în urma ei. Atras de vuet, intrăi la Urdilă și-l văzui, sêrmianul, stând încă în picioare nemișcat, cu privirea fixă, ca un om care nu-și poate da samă de cele ce i s'au întemplat. Se cunoșteau încă pe obrajii lui urmele vinete ale degetelor ce i-au necinstit bătrânețele. Pêtruns de milă, îl cuprinsei în brațe și-l sărutăi pe amândoi obrajii, în locul unde a fost lovit. „Ea te bate, eu te sêrut!“ îi zisei cu vocea înduioșată. Atunci ochii lui se umeziră și pierzându-și puterile, el căzù sfășiat pe un scaun.

— Eată ce mi-a fost dat să primesc la bătrâneță, zise el cu glas stins. Dar Dumnezeu nu m'a lăsa să port multă vreme astă rușine. În curênd toate au să se sfirșească.

Mi se rupea inima, vêzând lacrimile bătrânului nostru servitor. Un altul îndată ne-ar fi părăsit și s'ar fi dus în lume; dar Ion cum era să se deslipească de casa unde, după cum spunea el, a mâncat pâine și sare

treizeci de ani dearëndul, unde m'a vëzut deschizënd ochii pentru întâia datã la lumina soarelui, unde a ingropat pe bunii lui stãpãni : pe mama și pe tata !... Cum era el sã se deprindã la bëtãrãnețã sã urce alte scãri, sã nu mai vazã acei pãreți vãruiți, care-i vorbeau din trecut, acea grãdinã cu atãția copaci resãdiți de mãna lui, acel lung cerdac de jur-imprejurul casei, de unde tata, șezënd la vorbã cu el, privea plugurile inșirate pe brazdã ?... Toate aceste fãceau parte din mãruntãile, din inima, din sufletul lui.

Așa dar, Ion a rëmas credincios locului de care-l legau atãtea amintiri ; dar nu și-a purtat mult rușinea, cãci îndatã a și cãzut la pat pentru a nu se mai scula. Cinci zile numai a zãcut ; ear in ziua a cincea, cea din urmã a vieții lui, m'a rugat sã opresc ceasornicul ce era in odaie și pe care se deprinsese sã citeascã oarele.

— Nu vreau sã mai știu vremea cum curge, îmi zise el cu aerul lui rãbdãtor și hotãrit la toate.

Apoi chiemã pe o slujnicã sã deschidã o

ladă veche brașovenească, ce sta într'un colț acoperită cu lăicere, și-i zise să scoată lucrurile din ea.

— Cu cămeșa asta, cusută de mână Ilincăi să mă imbrăcați după ce-oiu muri.

Ear ochii lui lunecând de-alungul firelor de altițe, cusute de mână Ilincăi, destăinueau o vederată turburare sufletească. Negreșit își aducea el aminte de ceva, căci sta lung și cugeta, și increțea din sprincene, par'c'ar fi voit, in gândul iui, să lege prin acele fire ceea ce a fost cu ceea ce este, adică ambele capete ale vieții sale pământești. Apoi adause el după câteva momente de tăcere :

— Să-mi puneți hainele cele de postav negru, dăruite de boerul nostru, Dumnezeu să-l ierte, in anul când a răposat.

Eu, unul, stam uimit și ascultam cum Ion punea la cale, cu limbă de moarte, toate cele privitoare la ingroparea lui. Era de mirare cu ce sânge rece spunea el care anume preot să-i citească prohodul, unde să i se așeze sicriul, ce icoană să i se pue pe piept, cui să i se impartă hainele lui ; și cu cât mai mult spunea și intra in amăn-

nunte, cu atât fața lui se insenina ; par'că-și ușura inima, par'c'o rază imbucurătoare cădea de sus peste fruntea lui cea brăzdată de ani și-i înălța simțirile astfel, că el acum voios se pregătea pentru ultima călătorie.

Venise preotul să-i dea împărtășenia. In casă era cea mai adăncă tăcere. Un aer oarecum solemn, încărcat cu miros de tămăe, ne impresura și ne umplea de sfială ; nimeni nu cuteza să sufle ; însăși lumina zilei pătrundea nehotărită și tremurătoare prin perdelele de cit ale odăei, nevoind par'că să turbure sfințenia momentului ; vedeam cu ochii cum abia mai pălpăea, cum se desprindea de trupu-i slaba flacără a vieții ; ear el stătea acum tăcut și liniștit, ca un om ce și-a luat o grijă, și-și pirotea vederea când pe-un obiect, când pe altul, sau se uita in deșert lung și pierdut, și din ce in ce ochii lui străluceau mai mult și se măreau, par'că vedeau tot mai departe, par'că se 'nstrăinau din ale lumii . . . când deodată intinzând mâna spre mine, mă atrase lângă căpătâiul lui și-mi zise la ureche incet, foarte incet :

— Ilinca e fiica mea!... Te rog cruț-o!
Atunci un fer ars îmi trecu prin inimă; ear el inchise ochii pentru a nu-i mai deschide și sufletul lui sbura spre plaiurile necunoscute, de unde cei duși nu se mai întorc. Nici azi nu pot uita acel moment în care Urdilă a murit sub ochii mei, descoperindu-mi taina inimii sale, moment în care am simțit adânc că s'a dus cel din urmă suflet prietenesc ce-mi mai rămăsese pe urma tată-meu, și care plutea încă asupra-mi ca o umbră proteguitoare.

Am plâns deajuns pe bietul Ion Urdilă și l'am îngropat cu toată cinstea cuvenită unui prieten al nostru, vechiu și credincios, și a voit Dumnezeu ca ziua-i de înmormântare să fie caldă și senină ca inima lui; ear după ce mi-am uscat lacrimile, ne-mai știind ce să fac în casa părintească, unde rămăsesem fără părinți, sub un acoperământ cu reütăcioasa de mătușă-mea, mă hotării să plec în străinătate. Dar cum să plec fără să ved pe Ilinca, să-i zic un „*remas bun*“; și earăș cum să o ved, când acel remas bun avea să fie pentru totdeauna? Ce să-i

vorbesc? . . . Cum să o măngăiu? . . . Căci acum nu-mi era de mine; eu trebuia, vrënd nevrënd, să ascult cuvântul lui Ion; dar îmi era de dënşa, sërmana, care mă iubea la nebunie. O pot spune aceasta, fără să mă laud, căci o vedeam în toată ființa ei, în felul cum se uita la mine, în tremurul ce o apuca când o prindeam de mână; ear în mine, o Doamne! simțeam o mare schimbare. Fie că vorbele lui Ion rostite pe patul morții făcuse intipărire asupra mea, fie că și eu aveam inima ciudată a celor care obicînit fug de ce au la îndemână și a-leargă după ceea ce nu pot avea; știu atâta că acum judecam lucrurile de altfel, înțelegeam cât de dreaptă era grija lui Ion și ce sfântă datorie aveam de a cruța pe nevinovata Ilincă. M'am dus, deci, la Ilinca hotărit să-i zic remas bun și să curm orice legături mai departe cu dënşa. Dar se vede că aveam ceva infricoșat în figura mea, căci în momentul când deschisei ușa, Ilinca își pierdu cumpătul cu desăvërșire. Mă apropiiei de dënşa cu o nespusă stingăcie, începui să-i îngân câteva cuvinte de

dragoste, de neuitare, de curëndă intoarcere și altele . . . dar ce fals sunau vorbele in gura mea ! Aveam simțirea stranie a unui om prins intr'o rețea din care nu știe cum să scape. Aș fi voit nici ei să-i fac vre-un rău, nici eu să calc cuvântul lui Ion, adică să impac lucruri ce nu se pot împăca ; și in această indoită năzuință, fără să vreau, jucam un rol fățarnic și mă simțeam oarecum injosit față cu marea și netăgăduita iubire a Ilincăi. Pentru a pune dar capăt incurcăturei in care mă aflam, mă inarmăi de tot curajul meu, o luăi de mână și-i zisei „rămăi sănătoasă !“ hotărit, astădată, să numai umblu pe căi piezișe, dându-i speranțe deșarte ce nu se puteau implini, apoi cu pași bărbătești mă indreptai spre ușă, pentru a-mi căuta de drum ; când însă să trec pragul, fără voe mă intorsei încă odată spre dēnsa, ș'atunci . . . Doamne sfinte, ce vėzui ! . . . Prin lacrimile ce-i străluceau in ochi vėzui atăta durere ș'atăta desperare in sufletul ei, incăt nu știu cum se 'ntēmplă . . . dar deodată mă deșteptăi in brațele ei. Lămurească cine poate, cum și prin ce mi-

nune s'a făcut această schimbare ; eu unul, voiu spune numai că parc'un vârtej mi-a luat mințile și fără nici o conștiință de faptele mele, o stringeam acum la piept, o sărutam de nenumărate ori și'n gură și pe frunte și pe ochi și pe părul cel lung și negru care par'că ardea pe capul ei ; ear ea, sërmana, era pierdută in brațele mele și fără nici o împotrivire, și eu asemenea eram pierdut, tremuram ca varga și nu mă mai puteam deslipi de la sinul ei. O ! ce mai „rëmas bun“ era și acesta ! Unde mă mai gândeam acum la plecare ! Unde erau stavilele ce se ridicase, așa de neinvinse, între mine și Ilinca ?

Inșă deodată, in mijlocul farmecului ce mă cuprinsese, o voace tainică îmi șopti la ureche :

— „*E fika mea, te rog cruț-o!...*“

Ș'atunci, sgduit ca de-un trăsnet in adëncul inimii, mă retrăsei iute din brațele ei și cu ochii spărieți mă uitai împrejur, ca și când un martur nevăzut ar fi venit să turbure dragostea noastră. Și doar nu eram

decât noi doi; nimeni n'ar fi putut să o apere în contra dorințelor mele insetate; nici ea însăși nu se apăra. Totuș, rămăsei în loc încremenit; o lumină mi se făcù dinaintea ochilor, care-mi dădù puterea de a mă stăpăni, sau mai bine zicënd, îmi nimicì puterea de a mai dori... ș'atunci cu o naivitate copilărească, de care îmi vine ș'acum să rid, îi zisei:

— Ilinco! nu fii supărată pe mine! Am fost așa de amețit, că n'am mai știut ce fac. Eartă-mă, că n'am voit să-ți fac nici un rău! Rămăi sănătoasă!... La revedere!...

Apoi de astă-dată stringënd-o de mână, o părăsii de-a binele și mă dusei acasă unde mă aștepta trăsura cu caii inhămați.

O oară după aceea eram pe drum, cu capul mai răcorit și oare-cum mulțămît de mine. Umbra lui Ion n'avea nimic a-mi bănuî. Dar cu cât mă legăna mai mult trăsura în mersul ei regulat, întovărășit de sunetul monoton al clopotului de la oiște, cu atât mă cuprindea un fel de melancolie și mi se redeșteptau dorurile din urmă. Incepui să mă uit îndărăpt, să măsur în gând

distanța ce mă despărțea de Ilinca, și când, de pe înălțimea unui dâmb, zării colo... departe, la orizon, satul nostru cu casa părintească, cu moara, cu Ilinca care negreșit plângea și pe care cine știe când era s'o mai vîd, îmi veni o așa durere în inimă, încât crezui că mă sfirșesc. De douăzeci de ori era să strig viziteului să întoarcă, însă de atâtea ori glasul mi se stinse în piept și trăsura mă ducea înainte, tot înainte... și nu știu de ce... mi se părea tot atât de nefiresc, și peste puterile mele, de a oprî mersul trăsorii, precum mi-ar fi părut de a oprî pământul în călătoria lui. Ursita care mă lua înainte, era mai tare decât dragostea ce mă ținea din urmă.

Trecut-au la mijloc zile, săptămâni și ani, dus-am în străinătate o viață plină de furtuni, în mijlocul ispitelor ce întâlneam la fiecare pas și durerea mi se alină, căci timpul indulcește totul, dar după ce-mi sfirșii studiile și se apropiè oara întoarcerii în țară, dorul de-acasă mă înclăștă de inimă cu așa tărie, încât, în nerăbdarea mea de-a ajunge mai curînd, aș fi voit să sorb depărtarea,

Mătușă-mea murise; eram acum în vîrsta legiuită, prin urmare singur stăpîn pe averea părintească, aveam un titlu de știință în buzunar, ce-mi mai lipsea ca să fiu om deplin?... Insurătoarea... Da, insurătoarea!... Vine o oară în viața noastră, în care credem că asta-i tot ce ne mai rămîne de făcut. Acea oară se vede că sunase și pentru mine... Inșă întrebarea era, cu cine?... Atunci toate figurile femești ce întăinisem în țară și în străinătate mi se infățoșau în inchipuire, le vedeam, le cercetam pe rînd, dar dintre toate, trebuie să mărturisesc că figura Ilincăi îmi părea mai frumoasă, mai atrăgătoare. Văzută din depărtarea copilăriei mele, avea un farmec poetic care întuneca pe celelalte. Ș'apoi ochi mari și negri ca dînsa n'avea nici una, nici chip așa de blînd, nici inimă așa de bună... și adică de ce n'ar fi ea?... îmi șoptea un gând ascuns și sficios, care abiè își făcea loc printre celelalte ce se 'ncruciau. *S'au văzut regi luând păstorite*, și mie unuia, să-mi fie rușine să iau pe aceea care-mi place!... Auzi vorbă!...

Astfel de idei incolțeau pe nesimțite și prindeau rădăcină în mintea mea, și deși nu pot zice că luasem hotărîrea nestrămütată de-a mă însura, totuș vedeam eu încotro mă duce valul. Bântuit de aceste gânduri ajunsei însfirșit acasă după mult drum și necaz, și când mă scoborii din trăsura și prinsei să urc scările încunjurat de toate slugile ce-mi eșise înainte spre întimpinare, îmi simții inima bătënd așa de tare, că abiède-mi puteam păstra cumpëtul. Câte amintiri nu-mi deșteptau aceste locuri unde se resfătase odinioară zburdalnica mea copilărie?... Locurile erau tot acele, numai eu mă schimbasem. Eram acum om, în puterea cuvëntului, dovadă semnele de respect și de supunere ce mi-se dădeau din toate părțile; ear eu, urmărit de un singur gând, începui să vorbesc cu unii și cu alții despre cele petrecute în lipsa mea și tocmai la urmă, pentru a nu-mi trăda secretul, adusei vorba despre Ilinca.

„Ilinca?... îmi respunse atunci o slugă, dând din umere, n’o cunosc, n’am auzit.

— Cum n'o cunoști? ... Fiica morăriții din sat.

— Mă iertați, cuconașule; pe morar știm că-l chiamă Ilie și nu-i insurat.

Îmi veni atunci o grozavă stringere de inimă, dar mă stăpânii.

— Intr'adevăr, d-ta n'ai de unde ști. Uitasem că in timpul mătușei mele slugile nu se prea invecneau la noi.

In acelaș moment văzui intrând pe poarta curții locuitorii satului, care veneau se ureze pe noul lor stăpân. Bătrânii inaintau in frunte, ținend unul un miel, altul o găină, altul o strachină cu ouă, pocloane ce mi se aduceau de bună venire. De pe la mijlocul curții ei își luară căciulile și se plecară adănc indata ce mă zăriră; ear eu, fără să-i aștept mai mult, mă dusei grabnic intre dênșii, dădui mâna cu cei mai bătrâni și-i intimpinăi cu cuvintele:

— Bine v'am găsit sănătoși, oameni buni!.. Ce mai veste? ...

— Bine-ați venit, cuconașule! Să trăiți la mulți ani! Intre noi, pace bună.

— Apoi ei îmi dădură pocloanele in primire

și eu, la rëndul meu, poruncii să li se impartă câteva vedre de vin. Eram fericit să mă vëd, după atăția ani de instrăinare, earăș la locul de naștere, intre ai mei. Eată moș Nichifor, vechiu vornic de sat, fruntaș cu patru boi; eată moș Alăută, cimpoerul de la șezători și de la scrinciobe; eată și moș Toma vënëtorul, cel care mi-a pus intăi și'ntăi *ciubeica'n gură și pușca'n mână*. Îi revedeam acum pe toți, insă mai albi, mai gârboviți de cum îi lăsasem la plecare; ear dintre rëndurile lor, ici colea, lipsea câte unul, strîns de mână lui Dumnezeu, după cum ziceau ei in limba lor cămpească. Apoi intorcëndu-më earăș la gândul ce mă stăpănea, îi intrebăi de nevestele, de copiii, de ogoarele lor și tot așa inainte, până când, după mult incunjur, ajunsei pe nesimțite la Ilinca.

— He!... Ilinca!... răspunse moș Toma vënëtorul, să fiți sănătoși, cuconașule! cine știe unde i-or fi strălucind ochii. De cum ați plecat de la noi, a pribegit din sat și nime nu i-a mai dat de urmă.

— Se vede că nu prea trăea bine cu rë-

posata, mătuşa d-voastră, Dumnezeu s'ò erte! . . . băgâ de samă cimpoerul.

— C'ò fi fost pricina asta sau altă pricină, Dumnezeu ştie, adause moş Nichifor. De vr'un bine, de sigur, nu s'a dus ea de la noi. Am căutat-o multă vreme, să-i dau nişte lucruri ce i-a lăsat, cu limbă de moarte, bietul Ion Urdilă, dar n'am găsit-o nicăiri. N'am putut măcar să aflu de mai trăeşte sau nu.

Eu unul, nu mai întrebam nimic, nu mai auzeam nimic.

.
.
.

Aici Constantin tăcù, se uitâ lung la focul ce pălpăea în sobă, apoi cu voace cam inecată urmâ :

— S'au strecurat mulţi ani deatunci, iubite prietene, încât am avut timpul să încărunţesc şi în lunga mea holteie am mai iubit de vr'ò trei, patru ori cu multă aprindere, de-mi părea că atunci iubesc pentru întâiaş-dată. Am avut chiar certe din pricina femeilor, am fost de două ori logodit,

dar, precum vezi, am ramas holteiu. Ideea insuratului nu m'a mai putut invinge. Insa toate aceste intemplerari si incurcaturi s'au sters, ca si cum n'ar fi fost, fara a-mi lasa in amintire nici cea mai mica urma. Singur chipul Ilincăi mi se infățișează încă din când in când, dulce, poetic ca un vis din copilărie. Hotărît lucru! Cea mai curată a mea simțire a fost pentru o fată de țeran.

Vezi dar că nu puteam să-ți spun această istorioară fără un pic de induioșare, fiindcă prea se leagă de aproape cu trecutul vieții mele.

— Apoi dacă-i așa, răspunse Gheorghie nu mai puțin induioșat, vei fi silit să ascuți și tu o istorie din viața mea, mâni tot la oarele aceste, aici dinaintea focului. La revedere pe mâne!...

— La revedere!

URA DIN COPILARIE.

I.

A doua zi la oara hotărîtă amândoi amicii se aflau în aceeași odaie așezați dinaintea focului.

— Te ascult, iubite, zise Constantin surizînd. Incepe: A fost a fost, că dacă n'ar fi fost, nu s'ar fi povestit.

Gheorghie însă nu suridea de loc. Sub povoara amintirilor care învieau și se intrupau în mintea lui, el părea întristat. Avea de-a face cu o întreagă lume care asfințise dimpreună cu soarele tinereții lui. Apoi cu glas mișcat prinse să povestească astfel:

— Voiu incepe ceva mai de departe, tocmai de pe când aveam vârsta de șase ani. Eram prin urmare numai o mână de om. Din depărtarea din care privesc astăzi acei ani ai vieții mele, înțelegi amice, cât trebuie să-mi pară de frumoși. Până la acea vârstă nu trecusem barierele târgușorului în care m'am născut; un târgușor mic, dar curat, vesel, cu case albe văruiate, gătite ca de serbătoare, cu strade drepte, largi, bine prunduite; un târgușor unde-ți era mai mare dragul să trăești. Pe ambele laturi ale stradelor se ridica câte un șir de plopinalți, frumoși, care par'că străjueau asupra liniștii locuitorilor și de vârful cărora adeseori mi-am aninat zmeii în jocurile mele copilărești.

Cea mai însemnată zidire care pe-atunci atrăgea privirile mele era biserica „Adormirea“, al cărui acoperiș de tinichea îmi lua ochii, singurul acoperiș de tinichea în oraș pe vremea aceea, și în al doilea rând venea casa părintească.

Casa părintească era o lume întreagă pentru mine. Deși sunt mulți ani de când m'am

instrăinat de dănsa, pribegind prin alte locuri, totuș gândurile mele necontenit se întorc cu drag cătră acei păreți, cătră acele unghere de care mă leagă copilăria. Aș pute să-ți istorisesc zi cu zi toate jocurile, toate bucuriile, toate supărările mele de atunci, căci îmi sunt mai proaspete în minte decât întâmplările de ieri, însă nu voi să mă depărtez de la șirul istorisirii mele.

Intr'o zi, o trăsură cu patru cai buziș, încărcată cu gemandane, trase la scară. Mama mă luă în brațe, mă puse alături cu dănsa în trăsură și-mi zise :

— Fiindcă ai fost cu minte, te iau cu mine la moșie.“

Simțeam că mă ineacă bucuria văzându-mă pentru întâiași-dată în viața mea într'o trăsură cu patru cai, care avea clopot la oiște și mergea la moșie. Trecui bariera cu lanț de fer, poarta tainică, care despărțea lumea cunoscută de mine de cea necunoscută, și mă văzui în prelargul câmpiei.

— Mergem la moșie!“ repetăi în gândul meu.

Nu puteam tocmai bine să-mi dau samă

ce insemnează cuvântul *moșie*, dar îmi inchipuiam că trebuie să fie ceva frumos, de vreme ce era nevoie de atâta pregătire pentru a ajunge acolo. Înaintam mereu pe un drum cotit, care șerpuea printre sămănături, și peste puțin pierdui orașul din vedere. Ochiul meu, deprins într'o lume mărginită între ziduri de case, nu se putea acum sătura de-a rătăci în voe peste șesurile, dealurile, văile care, înlanțuite unele de altele, se pierdeau în nesfirșitul depărtărilor. Ce nouă, ce frumoase mi se păreau toate acestea!

— Unde se mântue câmpia asta? întrebăi pe mama.

— Nicăiurea.

— Cum, nu se sfirșește la moșie?

— Nu.

Aceste răspunsuri puțin lămurite îmi aprindeau și mai mult inchipuirea. Lacom mă uitam de jur împrejur și fiecare lucru, cât de mic, cât de neînsemnat, se intipărea adânc în sufletul meu. Neconținut mă miram și amețeam pe mama cu întrebări. Ceea însă ce mă supăra uneori, era să o

véd pe dënşa, pe viziteu şi pe sluga din capră stând liniştiţi la locul lor, fără să se minuneze cătuşi de puţin de tot ce li se infăţişa dinaintea ochilor.

Şi cum, oare erau nimicuri toate acestea ? Un câmp care nu se ştie unde se sfirşeşte, acoperit cu flori şi cu sămănături, şi nenumărate păseri care sburau in aer, şi cocos-tărcii cu lungile lor catalige care priveau nepăsători tot alaiul trăsorii noastre..... Toate aceste nu se vedeau doar in oraşul nostru, şi ceea ce era nou pentru mine, credeam că trebuie să fie negreşit şi pentru alţii. Astfel, legănat de trăsura şi de gândurile ce mă invélueau, orbit de atăta spaţiu şi atăta lumină ce-mi juca dinaintea ochilor, îmbătat de aerul proaspăt şi viu al dimineţei, prinsei de la o vreme să inchid ochii şi adormii de-a binele lângă mama.

Dormii dus câteva ciasuri bune in colţul meu de trăsura, când deodată un vuet neobicinuit mă deşteptă in faţa unei privelişti neaşteptate. Trăsura intrase intr'o apă mare, curgătoare. Stropii săreau până pe noi ; caii trăgeau din răsuputeri părëndu-mi-se că fug

in susul apei ; trăsura când de când par'că să se răstoarne ; roțile nu se mai vedeau ; o frământătură, un vălmășag de valuri, care-mi lua ochii și auzul ; insfirșit era ceva infricoșat și frumos totodată. O apă așa de mare, așa de lată, așa de adâncă nu mai văzusem niciodată.

— Ce este ? întrebăi pe mama inspăimântat.

— Trecem Moldova, imi răspunse ea liniștită.

Ajunși aproape de malul celălalt, trăsura se oprî un moment ca să se adape caii, și atunci avui ocazie să privesc mai in liniște acea apă mare, limpede, care venea nu știu de unde, se ducea nu știu unde și curgea fără sfirșit pe albia ei de prund, făcând in față mici creți ce străluceau la soare ca niște petre scumpe.

Nu departe mă aștepta o altă întemplantare și mai curioasă. Trăsura intră intr'un fel de grădină intunecoasă, plină de copaci, dar care nu sămăna a grădină, căci nu se vedea de loc lucrul mănii de om. De ce inaintam, de ce copacii erau mai deși, mai fioroși și drumul mai anevoios. In orice parte mă

intorceam, nu vedeam decât trunchiurile și frunzișul copacilor, un nesfirșit pustiu de verdeață plin de crengi, de rădăcini impleticite, de adăncimi tainice, de voci îngănătoare, de părae furișate prin fundul rîpilor, toate aceste inecate într'un fel de lumină indoioasă. Unde și unde câte-o păsăruică sficioasă, mistuită sub frunze, se auzea cîripind; unde și unde câte-un cuc cînta a jale; ear eu simțeam că o grijă mă cuprinde sub intunecoasele și nesfirșitele bolți de verdeață, prin care chiar razele soarelui abia îndrăzneau să pîtrundă.

— Suntem in pădure, îmi zise mama.

— A! In pădure!... repetăi cu glas serios.

Vrea să zică aici se adăpostesc urșii și lupii, aici s'aștin tîlharii, aici sălășluește Mama-pădurii! Mai auzisem de păduri făr-mecate, de păduri negre și dese ca peria, de păduri de aramă; te las prin urmare să judeci ce zbor luă inchipuirea mea. In fiecare tufă mi se părea că vîd niște ochi crunți așintiți asupra mea; in fiecare colț mi se părea că aud un glas care mă chiema.

Nu-mi era de loc îndemănă. Neconținut mă vărcoleam în trăsură și mă grămădeam lângă mama, ca nu cumva să fiu înhățat de vre-una din dihaniile ce mi se năzăreau, însă cu nici un preț n'aș fi mărturisit frica ce mă stăpânea. Dă ! aveam și eu mândria mea ! Mama nici grijă n'avea de vedeniile ce mă impresurau ; caii mergeau regulat în drumul lor, indemnăți din când în când de biciul viziteului care plesnea în aer ; feciorul dormita pe capră par'că n'ar fi fost în pădure ; numai eu mă răsuceam în toate părțile ca 'n șurub, privind în fiecare copac câte-un dușman.

Dar nici răul nu-i fără capăt. De la o vreme începû să se lumineze dinaintea mea, ceriul să se deschidă, copacii să se rărească și însfirșit eată-mă ajuns earăș la câmp gol. Într'o clipă s'au risipit toate nălucile, toate spaimele ce mă cuprinseseră, și-mi aduc aminte ș'acuma că după ce am văzut pădurea rămasă hăt în urmă, m'am întors mănios către dănsa și i-am aruncat o pēreche de ochi de voinic, zicēdu-i în mine :

— Deacum mai fă-mi ceva dacă poți !

Puțin după aceea ajunsei la moșie, unde mă așteptau toate plăcerile : casele cu farmecul noutății lor, curtea cea mare, unde puteam bate mingea 'n larg, grădina cu pomi roditori și cu-o iarbă verde și curată de par'că mă 'ndemna să mă rostogolesc pe dânsa ; apoi libertatea, nebuniile, pofta măn-cării și somnul cel neintors. Știu că-mi mergea bine acolo, toată ziua la soare, între găinile, rățele, curcanii și păunii, care cărduri cărduri se roteau împrejurul meu, grăindu-mi fiecare in limba lor și uitându-se galiș la mine, ca la un nou stăpân. Mi se rumenea fața văzând cu ochii, ear mama cu privirea umedă de bucurie îmi zicea, dragădoamne mustrându-mă :

— N'am mai văzut copil ca tine neastem-părat și părlit de soare ! Nu-ți e gândul decât la mâncare și la nebunii !

Și intr'adevăr așa era. In fiecare zi făceam câte-o bae in riulețul rece și limpede ca lacrima, ce curgea prin fundul grădinii și in undele căruia mă lăfăeam ca un păstrăv, ear după bae, să dea Dumnezeu bine, tot câmpul îmi părea strimt. Astfel pe toată

ziua prindeam câte-un dram de carne sănătoasă, care îmi da putere în trup și voce bună în inimă.

Intr'o zi, mama primî vestea că o cucoană mare, și anume Marghiolița Darie, cu un copil al ei, Mihăiță, are să ne vie în gazdă.

O cucoană mare !... gândii în mine ; ce-o fi asta ?

Cucoană e doar și mama, căci toate slugile o chiamă așa. Dar cealaltă se vede că e alminterea de vreme ce-i zic *mare*. Eram foarte nedumerit, cu atîta mai mult că nu-mi puteam inchipui să fie o altă cucoană mai mare decît mama.

Se făceau toate pregătirile pentru o primire mai deosebită. Odăile se grijeau, se vărueau, se cerueau ; se aduna în grabă și cu imbelșugare tot soiul de provizii pentru masă : curcani, claponi, vînat, pescării, lăptării ; cînd insfirșit, într'o amiazăzi, mult așteptata cucoană mare sosî într'o trăsură închisă cu patru cai, întovărășită de doi călăreți la oblon.

O vîzui cînd se coborî din trăsură dim-

preună cu copilul și o slujnică, și după ce mama îi făcù primirea cuvenită, eu plecâi la jocurile mele, fără să-mi mai bat capul de dënса. Aveam, ca să zic așa, o ciudă ascunsă pe ea. Mai întâi pentru că nu vëzui la dënса nimic mai deosebit care să îndreptățească cuvântul de *cucoană mare*, și al doilea pentrucă mama nu-mi dădù voe să șed ca de obicei la masă cu toții, zicënd că sunt prea mic, prea părilit de soare și prea neastëmpërat, ca să pot sta cu cinste dinaintea oaspeților. Aceasta mă jignì oarecum in mândria mea copilărească și deaceea nici mă mai arëtam prin casă.

A doua zi, pe când mă jucam in grădină, vëzui pe cucoana cea mare cu slujnica și cu copilul venind inspre mine. Cel întâi gând al meu a fost să fug, dar m'am rësgândit și am stat pe loc, să nu crează ea cumva că mi-e rușine de dënса sau de copilul cel imbrăcat in catifea și cu fața obraznică, care nu mi-a întors sărutatul in ziua sosirii. A trecut deci pe lângă mine cucoana cea mare, ințepată și fudulă, fără să-mi zică un cuvënt, fără să-mi arunce o ochire, ca și

când aş fi fost un copil de ogradă, eu care eram deprins să fiu desmierdat şi purtat pe braţe de toţi. Aceasta mă atinse la inimă şi pornirea ce aveam în contra ei se prefăcù în ură. Când deodată mă simţii pe neaşteptate lovit în spate.

Iute mă intorsei şi ce vëzui?... Vëzui, spre marea mea mirare, pe Mihăiţă, cuconaşul cel imbrăcat în catifea, cărăbănindu-mi la pumni în spinare, aşa fără nici o pricină, numai doar pentrucă mă întâlnise în cale. Nu pot zice că loviturile lui mă dureau, căci crescut pe puf, cum fusese, neatins de vânt şi de soare, avea sërmanul oasele moi; dar simţii o ciudă nemărginită şi gata eram să-i arët pe dată ce deosebire este între pumnii lui de cuconaş gingaş şi ai mei de ţëran prăjit la soare, când mâna mumei sale mi se puse în piept şi mă despărţi de protivnicul meu. Apoi liniştită şi nepăsătoare ca şi când nimic nu s'ar fi petrecut, cucoana cea mare îşi urmâ primblarea mai departe, dimpreună cu slujnica şi copilul.

Furios şi cu ochii în lacrimi rămăsei în

urmă, arătând pumnii lui Mihăiță și strigându-i în gura mare :

— Las că te-oiu prinde eu ! Am să te fac turtă !

El nici își întoarse capul spre mine, ear eu alergai desperat la mama, care, ascultându-mi plângerea, mă sărută pe amândoi obraji zicându-mi :

— Nu-i nimic, drăguță !... Ei pleacă astăzi. Sunt musafirii noștri : n'avem ce face !

În ziua aceea cucoana cea mare plecă într'adevăr, și mama avu mare greutate să mă facă să vin spre a-mi lua ziua bună de la dănsa.

Mihăiță, căruia se vede că-i părea rău de isprava ce făcuse, mă sărută de astădată cu voe bună, ear eu la rëndul meu nu-i întorsei sărutatul și rămăsei posomorit și cu buzele umflate până ce musafirii se urcară în trăsură și se făcură nevăzuți.

Deatunci am rămas mult timp cu un fel de dușmănie încontra tuturor așa numitelor cucoane mari, cunoscute sau necunoscute, făcându-le pe toate răspunzătoare de nea-

junsurile ce suferisem de la cucoana Marghiolița Darie.

II.

Răpede ca un vis au trecut cele întâi zile ale copilăriei mele, și eată-mă ajuns la vârsta unde incepe necazul învățaturii. Cel întâi care mi-a pus cartea în mână a fost popa Ion Catichetul de la „Adormire“. De la dănsul am învățat *az, buche, vede, glagore* după moda veche; ear nemțește începui cu un profesor care ședea în casa noastră și care era mai mult vânător decât dascal. În toate duminicile și zilele de serbători, îl vedeam întorcându-se de la vânat cu câte o rață sau un epure la torbă, ceea ce mă făcea să am despre dănsul o mare idee.

Dar toată învățătura mea era numai o șagă, căci puțin mă stingherea de la jocul *mijoarcei*, al *zmeilor* și al *oinei*.

Mai găsisem și meșteșugul de a ascunde cărțile, prefăcându-mă că le-am pierdut, sau de-a rupe filele unde mi se dădeau lecțiile, așa că învățătura mergea nu mergea, dar

nebuniile mergeau strună. Inșă când implinii opt ani, atunci, vorba ceea, mi se inchise calea 'n codru. Părinții mei mă aduseră in capitală și mă așezară intr'o școală.

Cea mai amară zi a copilăriei mele a fost negreșit aceea când, departe de tot ce-mi era drag in lume, de părinți, de casa unde eram deprins, de grădina cu flori, de patul meu, de cămara cea plină cu bunătăți, mă vėjui intre părății posomoriți ai școlii, in mijlocul unor dascali și pedagogi cu figuri străine și serioase, și a unei turme de băeți, care făceau o larmă asurzitoare și se uitau la mine ca la urs. Multe lacrimi am vėrsat intr'un colț, fără ca nimeni să-mi zică un cuvėnt de mǎngăere, inșă de la un timp suspinele incetară, lacrimile se uscară și inseninându-mi fața, prinsei să mă uit im-prejur.

Doamne, ce urită odae ! Niște mese și bănci de lemn inegrite, scrijilate cu cuțitașul ; o sobă stricată la gură și afumată ; niște părăți painjiniți, acoperiți cu hărăți mari pe care mi-aduc ș'acum aminte că am citit atunci pentru intăiaș-dată cuvintele : „Ocean

boreal, Ocean austral". Apoi într'un colț o tabelă neagră, pe care erau niște semne neînțelese, scrise cu crida, ear în fața meselor și a băncilor o catedră de lemn mai naltă, care sta ca o statornică amenințare dinaintea noastră. Câte gânduri mi-au trecut atunci prin minte ! Schimbarea era așa de mare, că par'că însuși eu mă schimbasesm ; simțeam că s'a rupt firul între trecut și prezent, și că deacum am intrat, fără speranță, într'un noean de necazuri.

Incetul cu incetul băeții se apropiară de mine întrebându-mă unii cum mă chiamă, alții împingând curiozitatea până a mă pipăi ca pe o dihanie sêlbatică, când deodată zării printre dênșii pe Mihăiță, cel care mă pumnise în grădina noastră de la țară. Fără să mă mai gândesc la cearta noastră de acum doi ani, și bucuros că însfirșit vèzui o ființă cunoscută între atâta lume străină, sării în gâtul lui să-l sêrut, însă se vede că el nu avea inima blajină ca mine, căci mă imbrânci fără veste așa de tare, că împiedecându-mă de-o bancă, căzui jos. Un

hohot de ris se stirni ca o furtună in jurul meu.

— E slăbuț, mititelul!... strigă unul.

— E papă lapte; strigă altul.

— Cuconăș hrănit cu papanași! adause un al treilea.

Ear Mihăiță, punându-și mânilor in șolduri, mă măsura cu niște ochi obraznici, de par'că-mi zicea :

— Poftim și altădată !

Atunci tot sângele clocoti in vinele mele. Iute ca săgeata mă aruncăi asupra lui, și o luptă furioasă incepù intre noi. Lupta însă nu fu lungă, căci eu, cel cu brațele coapte la soare, pot să zic că n'am avut ce face cu Mihăiță cel plăpând, deprins in catifele. Intr'o clipă l'am trântit la pământ și am început să-i plătesc cu dobëndă pumnii din grădină și brânca dela școală. I-am dat cât i-a încăput in piele, ear după ce a scăpat din mânilor mele ca un epure flocăit, toată dragostea băeților se intoarse către mine. Invingătorul are totdeauna dreptate.

— Ei bravo, ți-ai căștigat rangul! zise unul.

— Vrednic ești să fii din tagma noastră! adause un altul.

Mihăiță de atunci ca mai ba să-mi cate ceartă. Din contra se arăta dulce către mine, încât remaserem prieteni. Ce-i drept, uneori par'că zăream o lumină indoioasă în fundul ochilor lui, care nu-mi mergea la inimă, dar, neprepuehnic cum eram, nu dam nici o însemnătate acestei păreri. Negreșit, nu putea să mai aibă nimic în contra mea. Mă bătuse, îl bătusem; eram *quit*.

Mă deprinsesem acum cu viața de școlar, și nu-mi mai părea sarcina așa de grea; numai cu mâncările nu mă prea împăcam, căci erau pe sponci și nu tocmai gustoase. De altfel cheful îmi venise la loc, și dacă la carte nu eram chiar cel d'întâi, apoi la joc și la nebunii pot zice că nu mă întrecea nimene.

A mers treaba cu bine o jumătate de an, în care timp Mihăiță din ce în ce se împrietenea cu mine. La orice împrejurare sau ceartă, în fața sau în lipsa mea, el totdeauna îmi ținea parte, așa că băeții îi deteră porecla de *nevasta* mea.

Dar odată se întimplă un lucru care mă puse pe gânduri. Se apropiase examenele și fiecare dintre noi avea datoria să facă o compunere oarecare, după placul lui. Eu îmi alesesem în taină ca subiect *o furtună pe mare*. Ce-i drept, nu văzusem marea niciodată și mai puțin încă o furtună pe mare; dar cine mai scrie despre lucruri știute și văzute? Îmi trebuia un subiect mai deosebit, care să miște pe cititori, și acesta îmi părù cel mai nimerit. Astfel, din cele ce cetisem prin cărți și văzusem prin panorame, alcătuii o compunere în care fulgerele jucau negreșit un rol strașnic despicând ceriul de sus până jos, valurile se înțelege că se ridicau cât munții, corabia păriia în toate incheieturile ei, ear căpitanul, cu fruntea senină, sta pe punte și încuraja pe marinari, zicând :

— Copii, n'aveți grijă, sunteți cu mine !

Nimëruî n'am citit această compunere. Nimeni nu știa ce am scris măcar. Tot timpul am ținut-o ascunsă în saltarul meu, sub lacată. Inșă lucru de mirare ! În ziua hotărită pentru a arëta profesorului încer-

cările noastre, se întemplă că *furtuna* mea să semene bucătică ruptă cu *furtuna* lui Mihăiță, care alesese tocmai acelaș subiect. Dar ce asemănare? . . . cuvânt cu cuvânt, punct cu punct, virgulă cu virgulă. Par'că fusesem amândoi insuflați de acelaș duh sfânt. Te las să judeci în ce ameteală căzui! A fost o adevărată măciucă ce primii în cap. Dar pe când stam bezmetic și mut, neștiind ce să cred și ce să zic, deodată amicul meu Mihăiță apucă cu gura înainte că sunt un răutăcios, că i-am copiat compunerea, și vorbea apăsat, și cu atâta căldură și siguranță, încât oricine ar fi putut crede că sunt adevărate spusele lui. Mă apăram și eu cât puteam, dar pe lângă că nu aveam înlesnirea lui de vorbă, apoi și frica ce-mi intrase 'n inimă, ca nu cumva să fiu bănuit, îmi micșura puterile și-mi tăea glasul, așa că răspundeam slab și într'un chip de tot stîngaciu. Mihăiță, simțindu-se mai tare, mă rupea din cuvinte; apoi, cu o mișcare plină oarecum de o dreaptă mănie, ridică cu amândouă mâinile caetul său în sus și-l rupse în vî-

zul tuturor, zicend că se leapădă de munca lui, ear eu rămân liber să mă folosesc de dēnsa, dacă nu mi-e rușine. Atunci profesorul voind să descurce adevērul, făcū cercetări in clasă, al căror rezultat a eșit in defavoarea mea; căci s'a constatat că saltarul lui Mihăiță a fost totdeauna descueat, și al meu incueat; că Mihăiță, vechiu scolar, intrat cu doi ani inaintea mea, n'a fost niciodată pedepsit pentru vre-o minciună sau pără nedreaptă; că dela venirea mea in școală, el mi-a arētat totdeauna prieteșugul cel mai sincer, și că prin urmare nu era de crezut că ar fi voit fără nici un cuvēnt să mă compromită dinaintea profesorilor. Astfel, toate bănuelile cădeau asupra mea. Rușinat, pierdut dinaintea năpastii, n'aveam nici o putere alta de a mă apăra, decât de a căuta să dovedesc că eram și eu in stare a face o compunere fără să am trebuință de a copia. Acest mod de probare fu primit de profesor, care ne dădū la amēndoi acelaș subiect, cu ordin de a nu comunica cu nimeni dintre străini și nici noi doi unul cu altul. Din

această nouă încercare eșii eu invingător, căci compunerea mea s'a recunoscut a fi mai bună decât a lui. La examen de asemenea l-am răpus in toate materiile. Cu toate aceste, chestiunea cu *furtuna pe mare* a rămas incurcată; iar eu lesne ertător cum eram, uităi neajunsurile ce-mi făcuse și mă imprietenii din nou cu el, nefiind in natura mea de a păstra ură in contra mai ales a unui mai slab decât mine.

Alte șase luni le-am petrecut cu bine in școală, când intr'un rënd, jucând mingea in curte, Mihăiță in loc să mă lovească cu mingea, după cum era regula jocului, mă lovi cu o piatră in spate, incăt din această pricină m'a inăbușit sângele pe gură și am stat vreo trei săptămăni in pat. Nimeni nu s'a arătăt mai nenorocit și mai nemăngăiat decât Mihăiță, care de sigur fără precugetare a comis această greșală. Dar era vederat că prietenia cu dënsul nu-mi era a bine. După un an insă el eșii din școală, nefiind in stare să-și măntue invëțaturile; ear eu trecui clasele treptat, treptat, până când insfirșit făcui examenul clasei din

urmă. A fost o sărbătoare mare pentru mine când profesorii îmi dădură atestatul de isprăvirea cursului. Această hârtie câștigată cu prețul muncii mele o priveam ca pe cel mai neprețuit odor, și multă vreme după aceea nu mă puteam oprî de a o tot scoate din buciul ei de tinichea și de a-mi ceti și răsceți numele. Par'că aveau un farmec literele cele de aur, care neconținut îmi atrăgeau privirile; par'că prin trănsele mi se sporise meritele, mă schimbasesem la față. Eram într'adevăr alt om de când urcasem această întâie treaptă pe scara învățătorei, și cu drept cuvânt mă uitam de sus la cei ce-mi rămăseseră în urmă.

Nu-ți mai povestesc, amice viața ce am petrecut apoi în străinătate, căci n'are nici o legătură cu istoria ce voesc a-ți spune. Destul să zic că revenit în țară burduf de teorii, dar cu sacul ispitelor gol de tot, prinsei să intru în lume, să fac vizite, cunoștinți, când într'o zi, spre marea mea bucurie, întâlnii pe vechiul meu camarad de școală Mihăiță Darie, în casa doamnei

Zorescu, a cărei frumusețã atrăgea multã lume.

Amândoi furëm incântați de a ne revede după atãta timp de despãrțire. El era acum schimbat, om in tot locul, cu barbã și cu mustețe; insã in fundul ochilor lui mi se părũ un moment cã zãresc aceeași flacãrã indoioasã pe care o zãrisem odatã in timpul copilãriei mele, flacãrã care ca un fulger strãlucea ș'apoi se făcea nevẽzutã. Dar negreșit eram inriurit de amintirea celor petrecute odinioarã intre noi, cãci ar fi fost cu totul neințeles sã mai aibã el vre-un ghimpe contra mea.

De vre-o douẽ, trei ori încă il intãlnii in salonul doamnei Zorescu, unde se vede cã el nu mergea fãrã oarecare scopuri, cãci din ce in ce se arãta mai rèce cãtrã mine și mai nemulțãmit. Cea din urmã datã, mi-aduc aminte cã abia m'a salutat. Il lãsãi la o parte ca pe un om cu toane, și mẽ rãsbunãi in contra-i petrecẽnd de minune cu doamna de gazdã. A doua zi, inchipuește-ți lucru neașteptat, doi domni bã-

tură la ușa mea. Ei îmi remiseră următoarea scrisoare din partea lui Mihăiță:

„*Domnul meu,*

„Mergerea d-tale în casa doamnei Zo-
rescu îmi displace cu totul. Prin urmare
„vei avea bunătatea a nu mai pune picio-
„rul acolo. Ear dacă ai de gând să treci
„peste voința mea, atunci te rog să-mi tri-
„miți marturi.

„Al d-tale etc...”

Am căzut cu adevărat din ceriu cetind această scrisoare deșanțată, și un moment am stat la indoeală, dacă el nu și-a pierdut cumva simțirile. Cu toate acestea, în fața provocării lui și a declarațiunilor netede ale marturilor, nu aveam decât două căi de ales: sau să mă hotărâsc a nu mai merge la doamna Zorescu ceea ce ar fi fost o rușine pentru mine, în fața mai ales a unei amenințări, sau să mă bat cu densusul în duel. Fără multă socoteală mă hotărâii pentru acest din urmă mijloc de a

deslega gălceava, și în aceeași zi îi trimisei marturii mei.

Așa dar eată-mă cu un duel în spinare, fără nici o pricină bine-cuvântată și cu un vechiu camarad de școală! Ciudat lucru!... Așa-i?...

Vei crede negreșit, amice, că această împrejurare, oricum serioasă în viața unui om, a trebuit să mă tulbure, să mă neli-niștească, deoarece a doua zi aveam să-mi pun pieptul în fața unui pistol? ei bine, de loc!... Mai întâi știam că Mihăiță nu pusese în viața lui mâna pe o armă de foc, în timp ce eu eram recunoscut ca un trăgaci destul de bun. Prin urmare, aveam mulți sortți de a scăpa cu obraz curat din încercarea duelului. Dar osebit de aceasta simțeam în mine un fel de tainică siguranță, de altfel neintemeiată pe nimic, cum că e cu neputință să mor de mâna lui Mihăiță. De unde îmi venea această siguranță?... Eu singur nu știu. Negreșit de la vârsta tinerețelor totdeauna nepăsătoare de ziua de mâni; căci la douăzeci și trei de ani omul e ca bogătașul risipitor, care nu

crede în putința de a săraci. Credeam că orice se poate întâmpla în lume, afară ca plumbul lui Mihăiță să mă atingă pe mine. Astfel, în ajunul duelului meu, în loc să-mi fac testamentul ca un om cu rânduială și prevăzător, sau cel puțin prin o scrisoare să-mi cer ertare de la părinți în cazul nenorocit al căderii mele în luptă, eu mă culcai fără grijă și dormii dus până adouazi, așa că marturii mei au trebuit să mă scuture bine, pentru a mă trezi din somnul adânc ce mă cuprinsese. Adouazi mersei fără bătae de inimă la fața locului, într'o poeniță din pădurea învecinată cu orașul, și mărturisesc în cuget curat că toată înscenarea duelului meu îmi părură o comedie demnă de ris. Încărcarea și alegerea pistoalelor, numărarea pașilor, luarea pozițiilor noastre față în față, aerul serios și preocupat al marturilor, în loc să mă miște, mă făceau să surid, nu doar că voeam să mă arăt voinic, ci pentru că eram încredințat că toate acestea sunt numai niște forme goale, din care n'are să easă nimic. Când veni momentul comandei: una, două,

trei, eu luăi la ochiu un trunchiu de copac și-l și lovii, ear Mihăiță mă luă pe mine la ochiu, dar lovì un alt trunchiu de copac; apoi, onoarea fiind satisfăcută după toate formele admise, dădui mâna protivnicului meu, și fără nici o explicare mă împăcâi cu dănsul pentru a treia oară. Neînțeles lucru! Mihăiță nu avea inimă rea, nici era căutător de gălceavă; dovadă că niciodată cu nimene n'a avut cea mai mică ceartă. Dincontra, era molatic, un fel de „lasă-mă să te las“, ca toți tinerii crescuți pe saltea, care-și cheltuesc averile cu luxul și jocul cărților. Cu mine însă avea ce avea. De câte ori îl întâlneam mai ales fără veste, mi se părea că tresare și că i s'aprinde în fundul ochilor lumina cea îndoiioasă care mă supăra. Dar aceasta putea să fie numai o părere, și fără a căuta să urmăresc mai departe causele certelor noastre, odată împăcat cu dănsul, închideam ochii asupra trecutului și rămăneam bun prieten cu el.

III.

După câtva timp întâlnii pe stradă pe amicul meu Mihăiță, galbăn la față și așa de sdrențeros, încât dacă n'aș fi știut cine e, l'aș fi luat drept un cerșitor. Dar întocmai ca și un cerșitor el îmi întinse mâna, zicându-mi:

— Mă vezi în ce stare sunt; te rog ajută-mă cu ce poți și nu mă întreba mai departe.

Buzele-i tremurau rostind aceste cuvinte și ochii lui căutau în altă parte, spre a nu se întâlni cu ai mei. I-am dat tot ce am avut la mine, fără a-l cerceta, fără a-i zice un cuvânt de mustrare. Nu era mare lucru ce i-am dat, el însă mi-a mulțumit și s'a depărtat. Apoi întorcându-se iute îndărăpt, mă oprî din nou, zicându-mi:

— Să știi că-ți voiu înapoea acești bani, căci mânilor mele s'au deprins acum a munci, și fără să aștepte răspuns de la mine, fugi ca un om ce se teme să nu fie urmărit.

Trecu o bucată de vreme, fără să am

vre o știre despre dănsul, când într'o dimineață, pe când mă găteam dinaintea oglinzii, ca să fac cea întâi vizită doamnei Rădeanu, o frumoasă văduvă cătră care aveam o scrisoare din partea unei mătușe a mele, eată că ușa se deschise cu sgomot și Mihăiță se infățișă dinaintea mea. Astădată era bine imbrăcat și ochii lui nu se mai fereau de-ai mei.

— Am venit să-ți inapoesc imprumul, îmi zise el, punându-mi in mână punga cu paralele; banii tăi au fost cu noroc, căci mi i-ai dat, se vede, cu bună inimă.

Îl sărutăi și-l întrebăi despre intemplările lui trecute, ear el îmi răspunse cu tristeță:

— Frate! ce-a fost, nu merită să-ți spun; dar atăta pot să-ți spun că ce-a fost n'o să mai fie.

Atunci schimbând vorba, îl întrebăi dacă cunoaște pe d-na Rădeanu, pentru ochii căreia făceam atăta găteală dinaintea oglinzii.

— N'o cunosc, dar am auzit de dănsa, îmi răspunse el. Se zice că e cea mai frumoasă femeie din oraș și cea mai primejdioasă.

— Primejdioasă, pentru ce?

— Pentru că nu-i om care să nu fi căzut în lațul ei și te sfătuesc să nu prea ai...

— Să nu am, cum s'ar zice, în clin sau în măneacă cu dănsa. Auzi, mă rog, e primejdioasă!... Dar dacă s'ar întempla să-mi placă asemenea primejdie, atunci ce-ai zice?

— Aș zice că vei eși și tu din această încercare cu capul dogit sau cu punga deșartă, cum au pățit-o și alți..., ș'ar fi păcat de tine.

Apoi Mihai urmă a-mi face icoana cea mai înspăimântătoare despre frumoasa văduvă, de par'că era o mănăitoare de oameni. El vorbea vesel, cu glas tare și gesticula mult, ceea ce nu era în deprinderea lui. Prin lumina veseliei lui însă, vedeam uneori cum un nor de tristeță îi impresura fruntea ș'apoi ear se risipea. Poate că erau numai urmele, nu tocmai bine șterse, ale suferințelor prin care trecuse, sau poate că nu era nimic, dar glasul lui nu-mi părea limpede răsunător, nici căutătura lui nu era

deschisă și netulburată, cum e a unui om ce nu are nimic pe conștiință.

Apoi luându-și pălăria și stringându-mă de mână, îmi zise:

— Rămăi sănătos; îți doresc bună izbândă!

Ear eu, aruncând cea din urmă privire în oglindă, îi răspunsei: la revedere! Curioasă ființă de om mai era și amicul meu Mihăiță! După ce și-a risipit averea și tinerețele ca un destrămat, după ce-a făcut toate nebuniile din lume, ertate și neertate, eată-l acum pocăit și cuminte, vrënd oarecum să mă privigheze în calea vieții... El!... Auzi doamna Rădeanu primejdioasă! Rizënd în mine de aceste copilării, îmi așezăi pe cap pălăria cea naltă și pe mâni niște mănuși nouă, bine întinse, și plecăi spre locuința primejdioasei văduve. Trebuie să mărturisesc însă că de ce înaintam, de ce simțeam un soi de neastempăr. Par'că vizita aceasta nu era ca toate vizitele, par'c'ar fi atërnat ceva de la această primă întrevedere a mea cu doamna Rădeanu, într'atăta cuvintele lui Mihăiță mă pătrun-

seseră fără voe. Ajuns la ușa salonului ei, abia mă puteam răsufli; mă așteptam să ved o frumuseță care să-mi ia ochii... Insfirșit eată-mă in fața ei. Vorba ceea: la lauda mare cu sacul mic! Unde a văzut Mihăiță atăta primejdie?... Mă mir și eu. Inchipuește-ți un cap acoperit cu păr galbăn, cum aș zice auriu, nimic mai deosebit. Câte capete astfel mai văzusem in viața mea! Niște sprincene de asemenea aurii, de altfel bine arcate, sub care se mișcau niște ochi albaștri, limpezi și vii ce-i dreptul, dar care nu aminteau, după zisa poezilor, nici albastrul ceriului, nici adăncul mării. Restul era destul de bine proporționat. Intipărire ce mi-a făcut a fost cu mult mai pre jos de ceea ce mă așteptam după spusa lui Mihăiță, și de unde îmi simțisem inima bătând, in fața necunoscutului, eată-mă acum liniștit și nepăsător dinaintea icoanei vii a doamnei Rădeanu. Intr'adevăr nu avea in întregimea ei nimic poetic, gingaș, melancolic, precum îmi inchipueam eu femeea in visurile mele. Dincontra, nasul ei puțin întors in sus, in contra regulelor fru-

museței clasice, gura ei mică, dar croită oarecum pe luare în ris, înfirșit chipul ei blond, foarte blond din cauza părului, îi dădeau aerul unei lune pline, dar șirete. E de prisos să istorisesc aici convorbirea mea cu dănsa. Destul să zic că, ne mai găsin-du-mă în fața unui dușman care să-mi înspire cea mai mică sfială, i-am vorbit cu sânge rece despre lucrurile cele mai neînsemnate din lume și după o jumătate de oră am plecat.

Bun! gândii eu în mine, primblându-mă în sus și 'n jos pe stradă; se vede că Mihăiță are puhaele pe ochi. Dacă și această femeie mă va face să-mi pierd capul, apoi atunci capul meu nu mai plătește doi bani.

— Ce te primbli așa ca Vodă prin lobodă? îmi zise Mihăiță, eșindu-mi fără veste înainte la o cotitură de uliță.

— Ce mă primblu?... Ia am făcut cunoștință cu cea mai frumoasă și mai primejdioasă femeie din oraș. M'am expus săgeților ei ucigătoare, și eată, privește acum în mine un om înamorat, pierdut, desființat și gata de a se sinucide.

— Nici în glumă nu e bine să vorbești asemenea lucruri, răspunse el cu glas serios. Am mai văzut eu viteji din gură ca tine, care s'au întors acasă smulși de pene, de nu și-au mai venit în fire.

— Ce spui, iubite? Tu par'c'ai ave oarecare parapon de vorbești așa... Nu cumva?..

— Eu... eu... nu-i vorba de mine!..

— Te-am prins cu măța în sac... Tu ești cel smuls de pene... Apoi dacă-i așa, spune-mi incaltea tot, ca să știu și eu de ce să mă feresc. Și fiindcă tot e vremea mănăririi, zisei eu, arătând tocmai otelul dinaintea căruia ne aflam din întâmplare, haide să intrăm aici să prănzim împreună, și cu această ocazie îmi vei spune istoria ta pe larg.

După câteva minute eram amândoi într'o odaie deosebită a otelului, așezați față 'n față la o masă rotundă și cu câte o garafă de Cotnar dinainte. Mihăiță avea fruntea încrețită, aerul misterios și profetic. Mă așteptam să aud grozăvii.

— Cunoști pe Valerian, mă întrebă el după o pauză.

— Adecă l'am cunoscut, căci a murit sërmanul.

— Aşa este, a murit; însă de oftică din cauza ei.

— Din cauza ei!...

— Cunoşti pe Dragoş?

— Adecă l'am cunoscut, fiindcă de vre-o căţiva ani a dispărut dintre noi. Nu cumva o fi murit şi el de oftică din cauza ei?

— N'a murit, dar s'a inrolat ca voluntar intr'o armată străină şi a căutat să moară in răsboae? însă n'a isbutit. Duce viaţa cea mai tristă in gunoaele cazarmelor şi tot din cauza ei.

— Tot din cauza ei!... Auzi!...

— Cunoşti pe Arbore?

— Da.

— Ei bine, Arbore, bogătaşul Arbore, acela care număra cu sutele de mii, a ajuns să-şi vadă tot avutul vëndut la dara-bană şi astăzi mănăncă pe la mesele creş-tinilor.

— Ciudat!... Şi ea i-a mănecat averea?

— Nu zic asta, dar din cauza ei a pier-

dut-o, căci s'a dat la cărți și la beție ca să se amețească.

— Apoi atunci?...

— Ascultă!... Pe mine mă cunoști, nu-i așa?... Ei bine, eu, camaradul tău de școală, am fost din cauza ei pe marginea prăpastiei... era să-mi implânt mâna în crime... și numai mulțămită întemplerii și banilor tăi, mă vezi astăzi cu fruntea curată.

Zicând aceste cuvinte, Mihăiță se răsuflă din greu și beu de dușcă paharul de Cotnar, ce-i sta dinainte. Eu însă, ce să spun?... nu mă simțeam de loc spăriet. Dincontra, eram oarecum în mirare, cum această prozaică femeie a putut să tulbure mințile atâtor oameni?

— Știi una?... răspunsei eu, această femeie e o năpaste, un biciu asupra omenirii, un fel de sugrumătoare, care merită toată pedeapsa. Îmi vei da voie însă să observ că judecata ta asupra ei nu o cred tocmai nepărtinitoare, căci tu o iubești încă, Mihăiță!...

— Sunt doi ani de când n'am mai văzut-o și vor curge toate zilele vieții mele,

fără să caut a o mai vedea. Ființa ei este moartă pentru mine; am suferit destul, ca să am dreptul de a rupe orice legături cu dēnsa.

Atunci mă sculai in picioare și umplui din nou paharele.

— Dacă-i așa, fapta cere rēsbunare, strigăi eu cu aprindere. Ascultă Mihăița, mă însărcinez să vē rēsbun pe toți; și când această șerpoaică de vēduvă, care a sfășiat atâtea inimi, se va tări la pământ și-mi va uda picioarele cu lacrimi, am să-i desprețuesc iubirea și am să te chiem să fii martur la umilirea ei.

— Sērmame flutur, lesne crezētor!... Îți plâng de pe acum de milă, cum ai să-ți pārlești aripile.

— De astăzi până in șase luni vei primi scrisoarea mea, prin care-ți voiu vesti biruința. Dacă in adevēr tu ai rupt orice legături cu dēnsa și ranele tale sunt vindecate, primește prinsoarea cu mine.

— Primesc, rēspunse el, și-ți dau termen de-un an.

— Și cu bine! ziserăm amândoi, ciocnind paharele și dându-le pe gât.

IV.

La dreptul vorbind, nu eram mare doritor de a câștiga prinsoarea, nu doar că n'aș fi avut sorți de isbândă, dar nu mă trăgea inima să întreprind lupta, într'atăta-mi părea de neatrăgătoare vestita veduvă. O întâlneam pe la grădinile publice, prin saloane, și-mi venea cu atât mai puțin să mă apropiu de dănsa și să-i vorbesc, cu cât mă credeam intru câtva îndatorit la aceasta. Cele mai plăcute lucruri omul nu le face bucuros, când e de datorie. Și apoi imi trebuia multă cheltueală de timp și de vorbe, mai ales vorbe meșteșugite, nesimțite de inimă; și la toate aceste când nu te imboldește dragostea, ești dela început cuprins de-o lene, de-un fel de desgust care te face să zici: „*Ducă-se 'n colo!*“

Intr'o zi eram din întâmplare poftit la masă la doamna Zorescu, unde se afla și doamna Rădeanu. Hotărit lucru, aveam să

pierd prinsoarea. Tot timpul am stat rece și nepăsător; abia de am descleștat dinții să-i spun pentru buna cuviință câteva cuvinte în treacăt. După masă însă simțindu-mi capul mai infierbentat, mă apropiai de dânsa, așa de glumă, ca să nu se zică că am renunțat cu totul la prinsoare, și începui să-i laud frumusețile pe un ton cam îndrășneț, cum ar vorbi un om care nu știe incunjurul. Deodată ochii ei se deschiseră mari și se pironiră într'ai mei cu o căutătură atât de ciudată, încât rămăsei un moment surprins. Niciodată n'aș fi crezut că ochii ei pot să sticlească așa învăpăiat și să reverse atâta despreț și luare în ris. Par'că mă desființau de viu.

A! dacă-ți e așa povestea, gândii în mine, apoi stăi c'avem de furcă împreună; și în-tocmai ca un cal leneș care se simte lovit de pintenii călărețului, mă răpezii la atac în fugă.

— Mă ertați, doamna mea, dacă am îndrăznit să zic un cuvânt despre frumusețile d-voastre. Alții mai înainte decât mine au avut ocazie să le prețuească, între care

se numără și câțiva amici și foști amici ai mei. Zic foști amici, pentru că unul dintr'ênșii, Valerian, a încetat din viață, ear altul, Arbore, a încetat de a-mi fi amic. Nu mai pun în socoteală și pe Mihăiță, care mi-a vorbit despre d-voastră cu un entusiasm!... cu un entusiasm!...

Mă așteptam acum la o a doua căutătură și mai ironică și mai fulgerătoare, care să mă măture de pe fața pământului. Când colo nu!... Dincontra; pe fața șiretei veduve se întipări un aer de blândeță neașteptat și ridicându-și evantaliul până la înălțimea ochilor, care de astădată mă priveau cu o expresie oare-cum muștrătoare, îmi zise :

— Frumuseța femeilor, domnul meu, nu trebuie mult lăudată, precum nu trebuie florile atinse cu mâna, fiindcă se veștejesc. De oare ce însă împărtășiți părerea domnilor Valerian, Arbore și Mihăiță, apoi vă dau voie să faceți ca dênșii, adică să-mi prețuiți frumuseța cât veți voi, dar să nu-mi vorbiți de dênșa.

Sfârșind aceste cuvinte, ea îmi zimbî cu

un aer de bunătate, care părea a-mi zice că nu trebuie să mă supăr de lecția ce mi-a dat, apoi, strecurându-se prin mulțimea invitațiilor, se puse la piano.

Din cele urmate, era vederat că războiul începuse între noi doi, de oare ce primele săgeți fuseseră aruncate; cu toate aceste, tot nu mă simțeam destoinic de a duce lupta până la sfârșit. Mi se părea că-i prea cochetă, prea trăită 'n lume, prea vicleană doamna Rădeanu și nu răspundea la idealul meu.

Preferam ființele naive și nevinovate. Nu se potriveau de loc caracterele noastre: eu, temperament aprins, entusiast, gata a mă crede ori-cui fără rezervă; ea, proza în picioare, cu feliurite ascunsuri și prevederi, înarmată de toate șiretlicurile unei vieți pline de ispite.

Nepotrivirea noastră se vădi la cea întâi întâlnire, dovadă receala, pot a zice antipatia ce simții pentru dănsa. Cearta din urmă avu de rezultat a ne depărta și mai mult unul de altul; prin urmare, ce era să-mi bat capul cu o întreprindere a cărei

isbândă chiar nu era să-mi aducă nici o mulțămire. Mă hotării deci să o las în pace și să declar lui Mihăiță că am pierdut prinsoarea. Această hotărîre o luai fără greutate, fără inimă rea, cum se zice, nevoind de bun cheful să mă supun la o adevărată muncă silnică, și odată hotărîrea luată, îmi veni un nou șuvoiu de veselie. Par'că mă lepădasem de un rău.

Astfel, toată seara cât am stat la doamna Zorescu, nu știu dacă am mai schimbat două vorbe cu doamna Rădeanu; mă uitam la dînsa ca și când n'aș fi cunoscut-o. Nici chipul, nici spiritul, nici cîntecul ei nu mă mișcau cătuși de puțin, deși toată lumea părea încântată și o aplauda mereu. Par'că lumea mai vorbește cum i-e gîndul!

A doua zi Mihăiță veni să mă întrebe cum stam cu vestita vîduvă. Ear după ce-i spusei hotărîrea ce luasem de a lăsa nerîsbunate toate victimele făcute de dînsa, el stătî un moment pe gînduri.

— Ciudat!... Ciudat!... Dar oricum, ești mai cu minte decît te credeam, adause el.

V.

Era vreme de toamnă cu ceriul senin, statornic, răcorit de arșițele soarelui, cu câmpul plin de cântecul prepelițelor și de sunetul coasei, cu un aer îmbălsămat și liniștit, care par'că-ți indulcea inima și te indemna să visezi sub indoita simțire a frumuseții presente și a grijilor viitoare; ear eu in primăvara vieții, nepăsător de griji cum eram, mă pregăteam pentru o călătorie in munți. Era lucru mare pentru mine o așa călătorie, căci nu fusesem nici odată prin munți. O societate intregă de bărbați și femei avea să ia parte la această petrecere. Bărbații erau aleși dintre cei mai de seamă artiști și învățați ai orașului, domnii Buhuș, Cernescu, Mălin și Solariu cu soțiile lor, care toate erau tinere și frumoase, cum e mai bine la asemenea primblări.

Par'că-mi saltă și acum inima, amintindu-mi bucuria ce mă cuprindea atunci când îmi pregăteam armele, îmi așezam hainele in geamandane și merindele in panere. Mi

se părea că mă pregătesc pentru cea mai fantastică călătorie. Mă legănam dărz pe picioare, simțindu-mă sănătos, ténér, plin de foc, în stare să ridic lumea cu umărul, și așteptam ziua plecării ca cea mai fericită zi a vieții mele. Un singur mic noraș îmi întuneca ceriul fericirii. Între doamnele ce ne întovărășeau era și doamna Rădeanu, și nu știu de ce îmi inchipueam că are să fie supărăcioasă la drum, rece și ironică dinaintea frumusețelor naturei, într'un cuvânt notă discordantă în armonia generală.

Dar la urma urmei ce-mi păsa de dēnsa! Bine că nu mai eram dator să-i fac curte. Astfel, deplin mângăeat, căci ușor se mângăe cineva de o nenorocire ca aceasta, mă urcăi în ziua plecării, într'o trăsură la care erau înhămați în șir patru cai birjărești, voinici, împodobiți cu canafuri și zurgalăi, și mersei la domnul Buhuș, unde era locul de întâlnire cu tovarășii mei de drum. Doamne, ce frumoasă neorëndueală găsii acolo!... Geamandane, umbrele, paltoane, panere cu provizii imprăștiate în toate păr-

țile, și un freamăt, și o mișcare par'că eram să mergem la capătul lumii. Unii luau prânzul de dimineață, alții legau haine în curele, alții încăreau la trăsuri. Toate capetele erau amețite; iar în mijlocul vuetului și a incurcăturii se deosebeau femeile care insuflețeau cu farmecul lor frumoasa privești de neorëndueală. Nimic mai încântător decât momentul plecării într'o călătorie de petrecere! Cătă plăcere, cătă speranță, cătă poesie cuprinde în sine acel moment, când ești tñer, iubitor de întemplări și alergător după necunoscut!

Și ce frumos erau gătite doamnele călătoare! Cu costumuri scurte, bine tăete, care puneau în lumină formele trupului și lăsau să se vază sprintenele piciorușe. Și ce bine le ședea cu pălăriile cele de drum, menite a le ocroti de soare, și de sub umbra cărora izvoreau luminile imbucurătoare ale ochilor lor! Ai fi zis niște zine cu suflet bun care aveau să ne conducă pe căi necunoscute și să ne apere de primejdii. Înă în această veselă adunare de împărecheați numai eu și cu doamna Rădeanu eram stin-

gheri și hotărâți a rămâne stingheri, căci ea între toate, era mai puțin vorbăreță, stătea mai la o parte și par'că se ferea de mine cu deosebire. Așa dar nu mă înșelasem în presimțirea mea. Era într'adevăr o notă discordantă în armonia generală. Dar și eu, mândru din fire, mă arătam și mai nepăsător, și mai rece către acest sloiu de ghiață.

Deci, fără a mă îngrijii de dânsa cătuși de puțin, mă amestecăi între celelalte patru, ajutându-le la așezat în trăsură, și în momentul plecării mă chibzuii așa, ca să mă sui în trăsură cu doamna Solariu, o femeie nostimă, cu o figură brună, arzătoare și cu o inimă naivă de copil. Nu mai rămănea indoeală, brunele făceau mai multă întipărire asupra-mi decât blondele.

Odată pornit pe șoseaoa cea mare, în pocnitul biciului și în sunetul zurgălăilor, legănat de trăsură, și improspetat de aerul dimineții, simții că par'că încep o nouă viață, ear gândul meu pribeag, întinzându-și aripile, își luă zborul în lumea cea nețermurită. A rătăcit cât a rătăcit, dar s'a în-

tors îndărăpt, căci era atras de frumoasa mea tovarăşiţă. Dănsa era într'o adevărată fericire. Aerul, lumina, verdeaţa, făceau asupra-i o nespūsă intipărire. Ce deosebire între ea şi doamna Rădeanu, cea cu faţa prefăcută, în care par'că totdeauna stă câte un gând ascuns! Una cu căutătura limpede, increzătoare, cu vorba nemeşteşugită ca izvorul cel curat, cealaltă privindu-te par'că totdeauna cu scop şi grăindu-ţi chibzuit şi măsurat ca să nu scape cumva un cuvânt mai mult.

— Ai dreptate, Mihăiţă, gândii în mine; ce prăpastie trebuia să fie inima acestei femei!...

De la o vreme simţindu-mă molipsit de aerul copilăresc al doamnei Solariu, prinsei să-i vorbesc de una şi de alta, ca şi cum am fi fost doi buni camarazi de şcoală ce n'au nimic a-şi tăgădui; ba prinsei chiar să-i observ mâna cea frumoasă cu mici gropiţe la incheieturi, şi în mişcările mele căutam toate chipurile să i-o pot atinge; însă ea desigur nu băga de samă, întru atăta

părea încântată de priveliștea munților de care acum ne apropiaserăm.

— Privește ce virf de munte ciudat, imi zise ea arătându-mi cu mâna un pisc ce se înalța stincos dinaintea noastră.

— Acesta nu-i nimic, uite la celălalt, răspunsei eu, luându-i mâna și îndreptând-o spre un alt munte; însă negăsindu-l degrabă, avui ocazie să-i țin o clipă mai mult mâna în mâna mea.

Rămăi sănătoasă, doamnă Rădeanu! imi șopti un glas ascuns, și tu, Mihăiță, bucură-te!... Ochii cei negri au invins pe cei albastri. Bătăile de inimă, neastempărul, tulburarea minții, dorul de a nu-mi mai deslipi ochii de pe vecina mea nu erau oare semnele premergătoare ale dragostei, care ca și furtuna se anunță mai dinainte.

De la o vreme convorbirea noastră luă o altă întorsătură. Incepui să cãrtesc în contra frumusețelor mult lăudate ale doamnei Rădeanu, și din când în când alunecam câte o asemănare între ochii cei negri, învăpăiați în genere, și cei palizi, albastri ai doamnei Rădeanu pronunțându-mă negreșit

in favoarea celor dintăi. — Apoi treceam la alte asemănări, din ce in ce mai lămurite, pe care nu știu dacă doamna Solariu le înțelegea sau nu, dar ea apăra cu multă viociune frumusețele doamnei Rădeanu punându-le mai presus de ale tuturor celorlalte doamne. Eu negreșit căutam să o duc la părerea contrară, și poate că a-și fi isbutit dacă trăsura nu s'ar fi oprit dinaintea unei bariere zugrăvită cu dungi galbene și negre. Ajunsesem la Cornul-Luncii, hotarul Bucovinei.

Toată lumea se coborî din trăsură și se pregăti de-ale mănăcii; ear după ce ne puserăm bine la cale ca niște oameni hrăniți până atunci numai cu aer curat, domnul Buhuș, care era casierul și șeful expedițiunii, ne porunci să plecăm, căci mai era drum lung până la Vatra-Dornei unde aveam să petrecem noaptea. Inșă la pornire el fucù o altă împărțire între călători.

Pe toți ne schimbă de la locul nostru in trăsură și mie îmi veni rëndul să mă urc alături cu doamna Cernescu.

Aceasta mă cam supëra, căci mă punea

in neputință de a toarce mai departe din fuiorul dragostei cu doamna Solariu; dar loc de impotrivire nefiind, mă urcăi hotărit să-mi răsbum asupra noiei mele tovrărășite de lipsa celeilalte.

Cu toate aceste pentru un om nepărtinitor, schimbul nu era spre pagubă, căci dacă doamna Solariu avea o față dulce de copil și te fărmecca cu aerul ei de nevinovăție, cu risul cel limpede pornit din inimă, astălalaltă era dincontra mai femee, inzes-trată cu o înțelegere mai adencă despre lume. Ghiceai că este intr'ensa o comoară de judecată și de simțire mai bogată, că are darul să știe mai bine prețuî lucrurile și la ocazie să știe mai bine iubi. Cu dēnsa nu era de umblat pe multe cărări; dintr'o privire te pētrundea și-ți afla gândul. Deaceea, fără mult incunjur, îi vorbii despre amor. Ce alta era să vorbeșc unei femei frumoasă care ședea așa aproape de mine și care, după aerul ei priceput, părea a ști toate și a nu se sfi de nimic?

Ar zice cineva că eram un nestatornic, gata a repeta aceleași lucruri oricărei fe-

mei. Nicidecum!... inima mea era prinsă; iubeam pe doamna Solariu cu un amor venit pe neașteptate, cum vii mai toate amorurile, dar care nu era mai puțin adevărat, și tocmai pentru aceea căutam acum să mă amețesc, să-mi răsbun oarecum asupra doamnei Cernescu, care venise lângă mine la o vreme așa de nepotrivită. Ș'apoi văzând-o, nu știu cum, așa sigură pe sine și în afară de pericolele ispitelor, ca și cum nimeni n'ar fi la înălțimea inimii ei, îmi veni fără voe ca un indemn de a o pune la încercare. Mărturisesc că pentru întâia dată în viața mea nu eram de bună credință și, lucru ciudat, nu simțeam cea mai mică mustrare de cuget. Par'că eram un învechit în zile rele.

— Așa dar îmi faci curte? îmi zise ea după un oarecare timp.

— Curte? răspunsei eu cu obrăznicia unui om ce a pierdut chiar conștiința că minte. Niciodată!... Curte fac numai acei cu dragostea pe buze și cu trădarea în inimă; numai acei care se joacă cu cele mai sfinte și mai curate simțiri omenești,

care nu știu ce-i un dor, o bătae de inimă... dar eu!...

Atunci, cu un glas ce destăinua oarecum o simțire de părere de rău, ea îmi zise :

— Pentru ce-mi vorbești așa?...

— Pentrucă te iubesc!... răspunsei eu ca un om ce nu mai știe să-și măsore cuvintele.

Deodată fața ei se inroși ca focul. Ochiul ei se tulburară, par'că un fulger ar fi sgu-duit-o în adâncul inimii. Vedeam prin vinele albastre ale templelor ei cum i se bătea sângele de iute; ear în mijlocul tăcerii ce se făcuse după neașteptatul meu cuvânt, întocmai ca după un trăsnet, rămăsei eu însumi înspăimântat.

— Ai rostit un cuvânt mare, adause ea, care ar pute să aibă grele urmări... Dar nu va fi nimic, căci nu te cred.

Atunci la rëndul meu simții templele bătându-mi-se cu putere și, esplice cine poate, dar cuvântul „te iubesc“, aruncat nebunește, după ce făcù explozie ca o bombă, dintre noi doi mă răni mai mult pe mine.

Tot atunci par'că 'ncepù să mi se lumineze dinaintea ochilor, și spre marea mea mirare văzui cât de frumoasă era doamna Cernescu. Era cu mult mai presus de doamna Solariu. Mai întâi nu era așa copilăroasă ca dănsa. Apoi avea trăsăturile feței mai regulate, un profil clasic cu niște ochi mari, serioși, imprăștietori de lumină, cu o gură astfel tăeată, de par'că-ți zicea: „Nu vezi că doar nu sunt o femeie de rënd!” Și eu, nenorocitul, îmi pusesem în gând să-mi descarc ciuda tocmai pe o asemenea femeie, lângă care mă simțeam eu insumi oarecum ridicat peste lumea de rënd.

Oare unde îmi fusese ochii și mintea?...

Așa dar, eată-mă intrat într'o a doua incurcătură, astă-dată mai primejdioasă, căci aveam de a face cu o femeie care știa să măsoare prăpăstiile unui amor.

Odată marele cuvânt aruncat și spaima momentului risipită, mă simțeam dator să merg mai departe pe calea mărturisirilor, și în acest scop îmi veni în ajutor tot entuziasmul tinerețelor, toată căldura inimii prinse în șuvoiul unei noue dragoste.

Dar pe când mi se desghețase mai bine limba, pe când cuvintele curgeau imbelșugate, deodată pârdaľnica de trăsura se opri in fața unui birt. Eată a doua pacoste ce-mi face trăsura. O! ce timp dimpotrivă!...

Ear popas, ear măncare, ear bătură.

Un cias cât un secul a ținut popasul și la pornire șiretul de Buhuș ne împerechiă earăș de altfel in trăsuri. Nu știu zeu dacă el nu făcea aceste schimbări cu pre-cugetare.

Furios mă urcăi in trăsura alături cu doamna Mălin, și ghemuit in colțul meu, ședeam tăcut și morocănos, par'că mi se inecase corăbiile.

Trecurăm Vama și Pojorita, două sătulene mistuite in pustiul Carpaților; trecurăm Mestecănișul, un munte mare păduratic peste care șoseaoa se așterne ca un șerpe in nenumărate cotituri; trecurăm și Valea Putnei, cea mai romantică vale ce e dat ochilor să vază, plină de umbră, de răcoare, de miros de brad și de murmurul pəriului Putna, care curge intr'un șir de cascade; și cu toate aceste nimic nu mă mișca.

Treceam prin aceste frumuseți ca un om desgustat de lume și de viață, când deodată tresării simțind ceva că se apropie de fața mea. Era capul doamnei Mălin care căuta să vadă dacă nu cumva dorm. Inșă așa se apropiase de mine că i-am simțit, pot a zice, focul obrazilor.

— Unde-ți sunt gândurile? îmi zisea ea zimbînd.

— Gîndurile mele?... N'am nici un gînd, doamnă.

— Cum? Această natură frumoasă nu-ți vorbește nimic?

— Îmi vorbește așa de mult, că mie unuia nu-mi rămîne decît să tac și s'o ascult.

— Ah! nu ești plăcut de loc. Plîng pe bielele doamne ce te-au intovărășit. Nu cumva vei fi avînd ceva... vre-un necaz care te posomorêște? adause ea uitîndu-se pieziș la mine.

— O! îți jur că nu!

— Nu?... Apoi atunci dă-mi o probă.

— Ce probă?...

— Fă-mi curte!... Eacă te ascult.

— Mă ascuți și o primești?

— Să vedem cum te-i pricepe.

Atunci mișcat de acest indemn neașteptat, mă intorsei spre dănsa ca să mă incredințez de nu cumva își bate joc de mine. Amândoi zimbirăm uitându-ne unul la altul. Intr'adevăr, poziția noastră era ciudată și rolurile schimbate. Pentru întâiaș-dată mă aflam lângă o femeie care mă imboldea ea pe mine. Ferească Dumnezeu de asemenea femei!

Avea un chip ademenitor cum nu mai văzusem și o căutătură, așa pe sub gene, care-ți deștepta toate gândurile. Ș'apoi ce piele fină, ce sin bogat, ce forme rotunde și pline! Din toată ființa ei se revărsa un aer îmbătător care mi se suea la creeri.

De ar fi fost un sfânt în locul meu, încă i-ar fi tremurat cărnurile, încă ar fi simțit fiorul ispitei strecurându-i-se prin rădăcinile părului. Atunci fără voe îi apucăi mâna, o mână mică, caldă, tremurătoare, care se lipea de mâna mea cum se lipește dorul de inimă, și o sărutăi lung. Ea însă, închizând ochii pe jumătate, ca și când ar fi

voit să simtă mai bine fiorii sărutatului, îmi zise trăgănat :

— Acuma ne-am imprietenit ! Nu-i așa ?...
Fii dar mai vesel !

Apoi își retrase mâna incet-incet, având oarecum grija să nu mă supere, nici să-mi dea a înțelege că s'ar fi supărat de îndrăzneala mea.

Era o cochetă ne mai pomenită. Dar halal să-i fie ! Plătea cât zece. Ce păcat că eram inamorat de doamna Solariu, ba nu, greșesc, de doamna Cernescu ! Da, eram inamorat, însă lucru nepriceput, icoana aceștia incepea oarecum să se intunece în mintea mea. Mi se infățișa ca un soare depărtat, dela care îmi veneau raze calde, în timp ce chipul doamnei Mălin mă frigea ca un foc apropiat. Și mare mai era deosebirea între una și alta ! Una, adică doamna Cernescu, era frumoasă, serioasă, cumpănită ; când o vedeai, îți venea să te închini ei ; cealaltă nu pot zice că era frumoasă, dar avea ceva drăcesc într'ênsa ; când o vedeai te apuca frigurile și-ți venea

să o rupi in două, de drag ce ți-ar fi fost să o stringi in brațe.

Ei acum ce mai zici? Așa-i că m'am intrecut cu șaga? Așa-i că o să mă iei drept un cap răsufat, drept o minte sburătăită, care se 'ntoarce după toate vânturile? Cum, intr'o zi de trei ori inamorat? Asta-i o nebunie, lucru nefiresc.

Ei! nu-i așa. Să stăm strimb și să judecăm drept. Oare povestea vestitului Ivan să nu fie adevărată, de vreme ce se povestește? El sërmanul nu se 'ndura de una fiindcă era sprincenată, nu se 'ndura de cealaltă fiindcă era buzățică, nu se 'ndura de a treia fiindcă era nurlie, și așa mai departe, încât dacă-l intrebai:

— Măi Ivane, dragi ți-s fetele?

— Dragi, răspundea el.

— Dar tu lor?

— Și ele mie.

Tocmai așa se întemplă și cu mine. Le iubeam pe toate, nu odată, ci pe rënd. Negreșit nu voiu fi in stare să-ți dovedesc in limba invęțașilor și cu cartea in mână ce fel de boală este iubirea, câte grade de

tărie are; cum un om simte într'un fel, și altul într'altfel; cum o dragoste alungă pe alta, precum un cuiu scoate pe alt cuiu. Toate aceste le las pe seama celor ce știu să despice firul de păr in patru. Eu însă, Stan pășitul, îți voi spune numai atâta, că lucrul trebuie să fie firesc, de vreme ce mi s'a întâmplat; și vezi că până astăzi, că-s mai mult bătrân decât tînăr, încă nu m'a închis nimeni in casa de nebuni. Eram deci acum, să nu bănuiești, sub farmecul doamnei Mălin, într'o stare de nebunie a simțurilor astfel, că dacă ea nu ar fi început cu multă băgare de samă să se pue in stare de apărare, cine știe la ce grad de nesocotință aș fi ajuns eu tăcutul, eu morocănosul de adinioarea.

Dar sfirșitul drumului puse sfirșit acestei ciudate scene de amor. Eată-ne ajunși la Vatra Dornei, un mic tîrgușor zidit într'o poeană mare, răsfățată intre munți, unde trei văi se impreună cu trei riuri plutoare: Neagra, Dorna și Bistrița.

Era acum vreme de seară, vreme de repaus după o zi întreagă de călătorie. Eu

insă, nu atât ostenit de drum, precăt de valurile sufletești prin care trecusem, m'am retras in odaea mea din birtul unde ne coborisem cu toții la gazdă, dar nu bine mă așezasem pe o canapea ca să-mi mai destind trupul și să-mi descure gândurile, când auzii la ușă o mică bătae. „Intră!“ strigăi eu. Ușa crepându-se incet, văzui frumosul cap al doamnei Solariu care mă intrebă sfios: „Bucuroși de oaspeți?“

— Bucuros! răspunsei eu.

Atunci doamna Solariu intră pe vârful degetelor și după ce-și furișă ochii in toate colțurile odăei ca să se incredințeze de nu e vre-un strein, se apropiă de mine, îmi făcù o adăncă inchinăciune și îmi zise cu aer de parapon:

— Frumos! domnule. Da bine te porți?

— Cum? nu înțeleg, doamnă.

— Te faci că nu înțelegi. — Ai învățat se vede aceeași lecție pe derost și ai spus-o la câteși trele, și mie și doamnei Cernescu și doamnei Mălin. Apoi se cade mă rog? Mai poate o femeie să aibă incredere in dumneata?

— Cine v'a spus aceasta? răspunsei eu foarte tulburat.

— Cine mi-a spus?

Atunci se auzi o a doua bătae la ușa. — „Intră!“ strigă doamna Solariu făcându-se stăpână in casa mea. Ușa se deschise din nou și eată că doamnele Cernescu și Mălin se strecurară in odae.

— Aici suntem și noi, ziseră ele inchinându-se earăș adenc dinaintea mea. Noi am spus. Putea-vei să tăgăduști?

Te las să judeci, ce bine îmi ședea față cu aceste trei femei care veniseră să-mi ceară socoteală de purtare.

— Spusu-mi-ai că mă iubești? adause doamna Cernescu bătându-se cu mânila in piept. Da sau ba?...

— Da! răspunsei eu ca prin gura cămeșei, neputend tăgădui lucrul ce in adevăr se întemplase.

— Da mie? urmă Doamna Mălin, cea cu ochii galeși, care știaua să soarbă omul de viu.

— Și d-tale, răspunsei eu cu glas tremu-

rător, întocmai ca un vinovat dinaintea judecătorilor săi.

— Apoi cum rămâne?... strigă naiva, copilăroasa Doamna Solariu, care părea mai aspră decât toate, singura căreia nu-i spusese pe față că o iubesc.

Eu ce să zic?... Văzându-mă așa de vederat prins cu oca mică, infundat cu minciuna, mărturisesc că aș fi voit să fiu mai degrabă de un stinjen sub pământ decât în această rușinoasă stare. Și dacă-i pe aceea, martur mi-e Dumnezeu, că nu spusese nici uneia minciuni. Cu fiecare din ele am fost de bună credință rënd pe rënd, căci toate mi-au plăcut. Dar unde era chip să mă creadă! Altul mai ispitit decât mine ar fi știut poate să scape din incurcătură, ear eu, un începător, abia intrat în lume, ce era să fac?... Toate cărările-mi erau închise. Frumos început, n'am ce zice!... Stam deci mut în fața femeilor ca un om de mai înainte osândit, care nu are un singur cuvânt de îndreptare, și se vede că aveam o figură atât de proastă, atât de aiurită, că ele din ce în ce se îndărjeau.

— Cum rămâne? ziseră ele într'un glas.
Eu nici un cuvânt.

Tușeam, mă învărteam, casa se învărtea cu mine, făceam fără conștiință niște mișcări nepotrivite, voeam să zic ceva, dar nu știam ce, și în sila de a găsi un cuvânt, mă inecam cu propria mea răsufare.

— Încă-odată, cum rămâne?... strigară neinduratele femei.

Atunci toate puterile mă părăsiră, mâinile îmi căzură dealungul trupului și cu un glas stins bolborosii cuvântul: *ertare!*

Acest cuvânt a fost tot ce am putut să rostesc.

— Ha! nu-i așa adause naiva doamna Solariu care părea mai răutăcioasă poate tocmai pentru că avea mai puține temeieri de a mă invinovați.

— Să te pui în genuchi dinaintea fiecăreia dintre noi, să ne săruți mâna și să ne ceri ertare.

La auzul acestor cuvinte ce-mi promiteau scăparea, m'am și aruncat în genunchi dinaintea doamnei Solariu, care îmi întinse mâna de departe ca un Mitropolit, ear eu

pot jura pe evanghelie că de astă-dată nu a fost un dram de dragoste în sărutatul meu. — Ingenunchiai apoi a doua oară în fața doamnei Cernescu, și a treia oară în fața doamnei Mălin sărutându-le mâna, și după ce sfinșii aceste trei metanii făcute ca dinaintea a trei icoane împărătești, reu-tăcioasele femei eșiră iute din odaie, și cât țină antretul birtului de lung, auzii în urma lor numai un râs și un chicot.

Pecat că n'a fost cineva să mă vadă în ce hal eram, să aibă ce ride toată viața. Beat, m'am aruncat pe pat muștrându-mă singur pe mine de nebuniile ce făcusem. Amor mi-a trebuit?... Poftim amor!... Mai cearcă și altă-dată dacă te ține cureaua. O! De mi-ar fi dăruit cineva Dorna întreagă cu toate satele și pădurile incunjurătoare, nu m'aș fi mai apucat deasemenea trebi. Însă, din toate aceste învălueli, tot am ră-mas cu un câștig. Amorul meu s'a stins într'o clipă cum s'ar stinge o luminare în care-ai sufla. Amor!... vorbă să fie!... foc de pae, lumină de licurici!...

Simțindu-mă deci oarecum ușurat, lim-

pezit, îmi aşterneam acum o linie de purtare bine hotărîtă pentru viitor. Ori-ce, afară de amor!

Atunci nu ştiu cum se făcù că din amestecul gândurilor, mă pomenii că-mi veni în minte tocmai gândul cel mai neaşteptat: îmi adusei aminte de prinsoarea ce ţinusem cu Mihăiţă. Mi se părù atât de deşanţat şi nefiresc de-a mai reîncepe aceeaşi comedie cu doamna Rădeanu, încât începui să rid eu singur ca un nebun. O! Eram tămăduit de boala dragostei pentru mult timp. Aveam pieptul căptuşit cu o întreită zale căpătată dintr'un întreit amor nenorocit; nu era deci cu putinţă să mai străbată a patra săgeată.

Deodată auzii la uşă o nouă bătae. „Intră!“ strigăi eu oarecum îmbărbătat ştiind bine că scena trecută nu se mai poate reînoi. Dar, vorba ceea, când te gândeşti la lup, lupu-i la uşă... Doamna Rădeanu se ivi cu chipul ei blond ca o lună plină, zicându-mi:

— Poftim, domnule, la masă. Tovarăşii te aşteaptă.

Aflase ea ceva despre cele întemplate?

Venise inadins să mă vadă in ce stare eram?... Nu știu, n'am putut înțelege din fața ei. Era destul de șireată ca să-și ascundă gândurile. Dar și eu iute mi-am alcătuit o față precăt am putut de nepăsătoare și am intrat in sala de mănecare in urma ei, făcendu-mi socoteală că nu se cuvine să-mi arēt rușinea și să bat laturile ca un becisnic.

Acolo am găsit pe tovarășii mei mănecând cu liniștea sufletească a unor bărbați insurați care nici cu spatele nu știau despre cele petrecute; ear doamnele cu pricina țineau mai mult ochii in farfurii și din vreme in vreme pufneau de rīs uitându-se pe furiș una la alta.

Numai eu, care cunoșteam din păcate causa veseliei lor, mănecam in silă și inghițeam câteodată cruciș.

VI.

A doua zi in zori de ziuă ne suirēm pe o plută ce ne aștepta la malul Bistriței, alcătuită din două căpătăe de grinzi bine le-

gate, și împodobită cu crengi de brad. Cărmaciul și dălcăușul desprinseră pluta de mal, o împinseră în șuvoiu, și în momentul când ea plecă în josul apei, o salvă de revolvere făcù să răsune munții și să tresară de spaimă inimile doamnelor ce ne întovărășeau. Ura!... Eată-ne acum plutind la vale în voea apei, între două șiruri de munți ale căror vîrfuri erau încă acoperite de neguri. Dar după două oare de călătorie, negurile se risipiră și soarele se arătă deasupra piscurilor ca un călăuz îmbucurător presurându-ne calea cu diamante. La fiecare cotitură a râului ni se înfățișau nouă vederi, nouă perspective, care de care mai încântătoare.

Ce mici îmi păreau acum amorurile mele de eri față cu natura măreață ce mă impresura! Nimic din cele simțite, din cele suferite nu-mi mai rămăsese în inimă; abia dacă mai păstram amintirea faptelor. Un șuvoiu rēcoritor îmi năvălea în piept, șuvoiu dătător de viață, pornit din izvorul cel curat al naturii, și trebuie să mărturisesc că aceleași prefacere o vedeam și în tovărășițele

mele de drum. Unde se mai gândeau ele la copilăriile de eri? Apele limpezi ale Bistriței au spălat ori-ce urme de supărare din sufletul lor și munții cei răsunători de doine ne-au reimprietenit. Da, ne-au reimprietenit astă-dată de-a binele, căci deacum înainte nu mai era cu puțință de-a reîncepe nebuniile făcute.

Am mers cât am mers, dar de la o vreme ni s'a pus, vorba ceea, soarele în dreptul inimii. Noroc că plutașii, oameni prevăzători, alcătuiseră pe căpătâiul din urmă un fel de cuptoraș de cărămidă unde au aprins focul și-au așezat un ceaun pe pirostee. Cât ai scăpăra din degete mămăliga a fost gata. Apoi desfăcând legăturile cu merinde: brânza zburată, untul cel proaspăt, cașul, urda, mușchii luați de-acasă și alte câte și mai câte, am întins pe plută o masă împărătească, nu altceva, unde grija și nevoile nu erau poftite, unde cheful stătea în cap ca un stăpân ce se făcuse peste inimile noastre. Ear la masă cine ne slujea, cine ne tăea bucățile, cine ne destupa butelcile și ne umplea paharele?... Nici ai crede...

Era blonda doamna Rădeanu, aceea pe care o năpăstuisem la început că va fi o notă discordantă în armonia generală.

Și zeu, îi ședea bine cum se învărtea între noi, istețată, cu mănecele suflecate până aproape de cot, cu obrajii rumeniți de focul hărniciei, cu surisul pe buze, ghicind gândul fiecăruia, încât par'că tot ai fi mâncat de la mâna ei. Eu, nu-i vorbă, nici mă gândeam să mă uit la dânsa cu alți ochi decât ai unui om flămând, căruia îi place să fie bine servit, dar însfirșit ceilalți poate că gândeau altfel. Ei!... atâta îmi mai trebuia!... să o încep acum și cu doamna Rădeanu, ca să mă fac cu de ispravă de ris. Numai închipuindu-mi una ca aceasta, îmi veneau fiori!

După o masă imbelșugată și bine stropită ca a noastră, limbile se desleagă obicînit și poveștile încep să curgă. D. Cernescu care era cel mai meșter în istorisire de povești, mai ales de acele cu două înțelesuri, a și început să le aștearnă, însă într'un chip așa iscusit, că n'avea nimeni ce zice, ș'apoi lui ca mai bătrân i se erta mai mult

decât altuia. Fiecare a istorisit câte ceva, numai doamna Rădeanu sta și ne asculta; eu deasemenea tăceam, însă m'a tăeat prin gând că, dacă aș fi spus propria mea întâmplare de eri cu cele trei amoruri și cu metaniile de la urmă, aș fi întrecut de sigur în haz pe toți povestitorii.

După povești și glume veni rândul cântecelor care se înfrățeau așa de bine cu priveliștea naturii.

Eată cântecul pe care îl cântarăm în cor sub conducerea lui Buhuș, și care mi-a rămas și acum în minte :

Glas de bucium se ridică
De pe munte până 'n stele;
Răspund oile 'n potică,
Răspund gândurile mele.

Glas de bucium sună 'n stână,
Acum turma cade 'n vis;
Dar pe inima-mi stăpână
Jalea stă cu ochiu deschis.

Cui aș spune a mea jale?
La cea albă lună plină,
Sau pəriului din vale?
Tuturora sunt străină!...

Numai unu 'n lumea mare
Jalea mea ar înțelege,
Dar și el e 'n nepăsare,
Ori-ce-aș face, ori-ce-aș drege.

Glas de bucium mergi la dănsul
Inima de i-o desgheață,
Și din ochi îmi șterge plânsul
Și-mi dă dragoste de viață.

Spune-i că 'n zadar el cată
Alta 'n lume să găsească ;
Ca și mine 'n lumea toată
Nu e alta să-l iubească.

Glas de bucium adă 'n pripă
De la el un semn măcar,
Ca să pot numai o clipă
Adormi al meu amar.

Ear de nu-mi aduci vr'o știre
De la el de bucurie,
Clipa cea de adormire
Ah! prefă-o 'n vecinicie!...

Glasul buciumului zboară
Pe aripa-i doru-mi duce
Lumea 'ntreagă-o impresoară,
Dar răspunsul nu-l aduce!...

Cântau cu toții destul de bine și în măsură, mai ales doamnele cu glasurile lor tinere și mlădioase de-ți era mai mare dragul să le ascuți, când deodată în notele cele urcate, o voce se ridică mai presus și acoperi pe toate celelalte. Era vocea doamnei Rădeanu, care, deslănțuită sub inspirarea frumusețelor naturei, își luă zborul în spațiu.

Nu știu, ori-că noi eram atunci astfel predispuși, ori-că în adevăr glasul ei era schimbat, dar ni s'a părut că niciodată n'a cântat așa frumos. Avea ceva răpitor în toată ființa ei, care ne ridica peste sfera pământească.

Ș'apoi se mai uneau cu frumuseța cântecului și poezia munților, și șoaptele Bistriței, și freametul pădurilor, întreg orchestru naturei încunjurătoare; ear eu fără voe mă uitai la densa și-i vėjui ochii aprinși, fața mișcată, împătimită ca și cântecul, și mi se părù un moment că într'adevăr ea este aceea care suspină după amantul nepăsător. Când își mântui cântecul, o tăcere se făcù împrejur ca și când ne-am fi deștep-

tat dintr'un vis plăcut pe care am fi voit să-l prelungim, apoi deodată sbucni din toate piepturile o furtună de ura, de bravo fără sfirșit; numai eu stam mai la o parte, ferindu-mă de a mă arăta prea incântat ca să nu dau loc la bănueli. Cel ce s'a fript odată in apă ferbinte, se teme, vorba ceea, și de apă rece.

Dar nu era apă rece, căci cântecul doamnei Rădeanu m'a urmărit toată ziua, și mi-a trebuit multă putere de voință ca să mă scutur de farmec.

Am călătorit deci toată ziua străbătând o țară ca din poveste, când prin șuvoae, când prin dolii, când prin strimtori, când prin luminișuri, incunjurând stincile, lunecând deasupra genunelor, glumind, cântând și unind voea bună a inimilor noastre cu frumuseța munților. Ear in spre amurg ne oprirăm la Hangu, de unde aveam a întreprinde urcarea pe Ceahlău.

A doua zi pe la revărsatul zorilor eram cu toții călări inșirați unul după altul pe drumul Ceahlăului intovărășiți de doi călăuzi care ne duceau merindele.

Când se lumină bine de ziuă, începurăm a ne urca la deal pe o cărare strimtă ce șerpuea prin desimea brazilor.

Am călătorit câteva ciasuri bune, dar de la un loc suișul fiind prea drept și cărarea prea strimtă, prea aproape de prăpastie ne coborirăm cu toții de pe cai și prinserăm a ne urca pe jos. Nu mai aveam acum decât poate o jumătate oară de mers pentru a pune piciorul pe titva muntelui, când eată că ajunserăm la un loc unde cărarea făcea un unghiu drept pe coasta muntelui, așa că prăpastia ni se infățișa la stînga și în față. Trecerea peacolo era periculoasă. Fiindcă dintre toți eu eram cel mai puțin supus ametelei, mă pusei chiar în colțul cărării spre a da ajutor doamnelor. Doamna Rădeanu însă abia își rezemă mîna pe a mea, și trecu iute uitându-se în ochii mei cu un zîmbet ca și cum nu ar fi avut trebuință de ajutorul meu; ear eu stătui în colțul cărării până ce trecure cu toții, apoi plecai sub o ciudată întipărire; simțeam că mi-a rămas ceva pe mîni din atingerea ei. Dar ce vorbă!... Eram destul om să-mi

țin firea față mai ales cu doamna Rădeanu, pe care de la început n'am putut-o suferi cu tot glasul ei. Și totuș cântecul cel de pe plută din când în când îmi revenea în urechi ca o muzică dulce, depărtată, ce mă mângăea la inimă. Invăluit de astfel de gânduri rămăsei mult în urma tovarășilor mei.

Voind apoi a-mi grăbi pașii spre a-i ajunge, auzii deodată deasupra mea o infri-coșată detunătură, ca o salvă de mii de puști, de nesfârșite ori repetată. „Ferește-te!.. Ferește-te!....“ îmi strigară toți cu glas desperat. O clipă îmi îndreptăi ochii spre locul de unde venea vuetul și văzui un năval de stînci și de pietre, care tocmai de pe virful muntelui se rostogoleau spre locul unde eram. Fiorii morții mi se strecurară prin vine; eram pierdut, căci n'aveam timp să fug nici înainte, nici îndărăpt, când deodată văzui chiar lângă mine, în păretele muntelui, o infundătură, un fel de cotlon, pe care par'că Dumnezeu mi-l deschisese anume, și în care mă și aruncăi. Toate acestea s'au petrecut cu iuțeala gândului, și nu bine apucasem a mă pune la adăpost

că petrele turbate au și trecut de-a roata pe deasupra capului meu, făcând să se cutremure muntele și să resune ecourile. Ear când eșii din cotlonul meu și mă uitai in sus spre coama muntelui de unde venise primejdia, vėjui ceva și mai infricoșat... vėjui acolo sus pe Mihăiță, stând in picioare ca un stălp, cu părul sburlit, cu ochii eșii afară din orbitele lor, ațintiți asupra mea, par'că căuta să mă farmece, și 'ntr'atăta i se mărise capul și i se schimbbase mușchii obrazului, că nu mai părea om, ci o vedenie hîdă, o nălucă de spaimă. De ce se uita la mine, de ce i se ridica părul mai țapoș; de ce ochii îi creșteau in cap, de ce fața i se sbărcea intr'o sete nestinsă de a mă urmări. Un moment am crezut că are să se prăvalescă și el ca petrele asupra mea. Am inchiș ochii și am inceput să-i frec ca să mă incredințez de nu era vis ce vedeam; dar când i-am redeschis, figura lui Mihăiță dispăruse. Stam acum și mă 'ntrebam ce-a fost: vis sau realitate? Nu mai știam eu singur ce să cred. Spēriet însă de această indoită in-

templare, apucăi la fugă către tovarășii mei, care mă așteptau nerăbdători. Toți se bucurară văzându-mă sănătos, toți îmi strinseră mâna cu căldură și chiar doamna Rădeanu, care de obicei era mai rece. Cât despre Mihăiță nimeni nu știa nimic, nimeni nu-l văzuse. — După o jumătate de cias ne suirăm noi înșine pe zarea muntelui unde îi văzusem chipul, însă de urmele lui nu am dat. Am ajuns să cred că în adevăr a fost o nălucire născută în mintea mea, în momentul căderii petrelor, și aceasta poate din cauză că toate neajunsurile ce am suferit în viață, mi-au venit de la el. Se zice că sunt momente în care scânteeea gândului omenesc leagă în aceeași clipă fapte petrecute în osebite timpuri și intrupează asemănări unde nu sunt. Dar astfel de gărgăuni meniți să smintească creerii unui om nu puteau cloți mult timp într'un cap ténér și lesne-uitător ca al meu, mai ales când mă aflam între niște tovarășii așa veseli și tocmai pe vârful Ceahlăului, unde măreția naturei e fără de asemănare.

O! Doamne! cine poate avea darul să spue tot ce vede ochiul și ce simte inima în asemenea loc! Roată împrejur, peste vârful celoralți munți, privirea noastră se întindea spre miază-zi până 'n șesurile Dunării, spre răsărit până 'n șesurile Nistrului, spre apus pân' într'ale Mara-Muresului; și câte orașe, și câte sate, și câte lunci și câte ape cuprindea ochiul deodată. Trei țări întregi se așterneau la picioarele noastre, despărțite una de alta, dar locuite de acelaș neam de oameni care vorbesc aceeași limbă, au aceeași lege, acelaș dor. Trei țări frumoase, în care multe s'au făcut și s'au prefăcut, în suma veacurilor de când bătrânul urieș le privește din albastră-i înălțime, însă limba, legea și dorul au rămas ca petrele peste care a trecut apa vremilor fără să le urnească, și vor sta neperitoare, cât va sta și Ceahlăul pe temelile lui. Căci *Ceahlăul* este muntele împărat, este podoaba, poezia țării, este izvorul tainic al legendelor și doinelor neamului nostru, este ochiul etern deschis asupra hotarelor moșiei stămoșești, este stă-

pănul care ne trimite după voe seninul sau furtuna și cătră care se întorc privirile noastre ca spre un pol izvoritor de speranță. Ear glasul lui compus din atâtea corzi mișcătoare, din atâtea alte inmiite glasuri ce se ridică de la poalele lui, este însuși glasul viu al țării, care ca un imn se revarsă în sferile cerești și pe care nu se poate să nu-l asculte Dumnezeu!

Dus de gânduri stam și mă uitam pierdut în pierdutele depărtări, ear lângă mine sta doamna Rădeanu tot atât de tăcută, tot atât de uimită; apoi, mișcați par'că de dorința de a ne destăinui, ne-am uitat unul la altul, și fără să ne zicem un cuvânt ne-am înțeles taina gândurilor. Deși de astă-dată gândurile noastre nu erau îndreptate spre iubire, dar aveau acelaș țel, încât se 'ntâlniră și se 'nfrățiră.

Vederat lucru, doamna Rădeanu nu-mi mai era nesuferită ca la început. O schimbare se făcuse în mine, pe care nu îndrăzneam să mi-o mărturisesc. Par'că nu mai avea fața unei lune pline șirete, nu mai era femeia cea cochetă și trăită 'n lume

precum o judecasem la întâia vedere. Din contra, farmecul naturei o înălțase, o inobilise și, pusă alături cu celelalte trei femei, le întrecea fără indoeală și'n minte, și'n inimă, și'n frumusețe. Mă luptam eu insumi cu mine, voind oarecum a nu-i recunoaște aceste însușiri, și mă păzeam ca de foc de a-i deștepta cel mai mic prepus despre cele ce se petreceau în sufletul meu. Dar de ce te păzești mai mult, de aceea nu poți scăpa. Aveam o fire atât de trădătoare! Și ochiul și glasul și mișcările mele îi destăinueau tot ce voeam să-i ascund, încât ea, înțelegând negreșit că nu-mi mai era antipatică, nu se mai ferea acum de mine. Astfel, ori-ce făceam, ori-cum mă învârteam, în toată călătoria urcării și coboririi Ceahlăului, se nimerea să fiu tot lângă dânsa, și aceasta într'un chip cu totul nepremeditat, așa încât eram silit de a o privi, silit de a-i vorbi, silit de a-i da mâna prin locurile grele. Vezi ce de mai silă pe capul meu!... Trebuie însă să mărturisesc că ea nu făcea nimic ca să încurajeze cătuși de puțin ori-ce idee de apro-

piere între noi, și se purta cu mine cu toată simplitatea unei femei ce nu are nici un gând ascuns. Dar tocmai această simplitate mă punea în neastâmpăr. De ce o priveam și-i vorbeam, de ce mă simțeam mai împrietenit cu dânsa, de ce par'că descopeream într'ânsa însușiri nouă, care mă minunau.

O! inimă nestatornică!... Nebun cine se lasă purtat de tine!...

VII.

A trecut un an de zile după călătoria noastră prin munți, în care timp, zi cu zi, oară cu oară chipul doamnei Rădeanu îmi intra tot mai mult în inimă. Ajunsesem așa, că simțeam ca o trebuință a vieții de a o vedea în toate zilele, și pentru a-mi împlini acest dor întrebuițam tot soiul de șiretlicuri. Îmi plăcea nu numai să o văd pe dânsa, dar când aceasta era cu neputință, îmi plăcea să-i văd casa sau măcar strada unde locuia, într'un cuvânt tot ce era al ei, sau în vecinătatea ei. Însă nicio-

dată, în toate întrevederile mele cu dănsa, n'am avut curajul să-i spun un singur cuvânt de dragoste. Pe când cu celelalte femei eram vorbăreț, îndrăzneț, cu mintea liberă, în fața ei îmi pierdeam cumpătul întocmai ca un copil vinovat, care se teme să nu i se descopere greșala. Numai în singurătatea nopților îmi recăpătam curajul. Atunci găseam așa cuvinte arzătoare, așa accente impătimate pentru a-i mărturisi dragostea mea, încât de-aș fi avut îndrăzneala să i le repet a doua zi, desigur i-aș fi induioșat inima. Dar a doua zi cădeam în vecinica indoeală, în starea acea sufletească în care îmi frământam mintea, tălmăcind și restălmăcind fiecare privire, fiecare mișcare, fiecare cuvânt al ei și dacă o minută venea care-mi da oare-care speranță, venea îndată altă minută care mi-o lua. Ear une-ori îmi părea atât de cu neputință să ajung vre-odată la fericirea de a fi iubit de dănsa, încât m'apuca gândul rău al sinuciderii.

Intr'o zi încrucișându-mă pe stradă cu Mihăiță, el mă oprì și-mi zise :

— Te v‎ed, par'c‎ă, merg‎end cam des pe la doamna R‎ădeanu.

— O fi.

— Nu cum-va e‎ști pe cale de-a c‎ăștiga prinsoarea?

— Mai ș‎tii!...

— In tot cazul o s‎ă m‎ă chiami s‎ă fiu martur la umilirea ei, nu-i aș‎a? adause el cu ironie.

— La revedere, prietene; s‎'auzim de bine! r‎es‎punsei cam r‎ăstit, spre a curma vorba cu el. Nu puteam s‎ă-i suf‎er privirea mai ales dec‎and mi se n‎ăz‎arise chipul lui pe Ceahl‎ău in niș‎te imprejur‎ări at‎at de insp‎aim‎ent‎ătoare. Intr'alt‎ă zi, pe c‎and ros de indoeal‎ă, impresurat de idei negre, m‎ă intorceam de la doamna R‎ădeanu, int‎al‎nii din nou pe Mih‎ai‎ț‎ă. De ast‎ă-dat‎ă il oprii eu, zic‎end‎-i:

— Intr'adev‎er, amice, ai avut dreptate, doamna R‎ădeanu, e o feme‎e primejdioas‎ă.

— Ba zeu!

— Te rog nu m‎ă lua in ris. Am s‎ă m‎ă hot‎ăr‎esc s‎ă nu-i mai calc‎ in cas‎ă.

— Asta ar fi a opta minune pe p‎ăm‎ent.

— Uite, îți jur chiar acuma să n'o mai ved niciodată! Te iau pe tine drept martur jurământului meu și-ți dau voe, dacă-l voiu călca, să mă desprețuești, să mă impuști;... nu mai voiu să-mi sparg capul in zadar pentru o femeie fără inimă... Să fiu de risul orașului... Toate au un capăt... Ai înțeles?...

— Vom vedea-o și asta! adause Mihăiță c'un aer necrezător.

Opt zile mi-am ținut jurământul; opt zile lungi, nesfirșite, in care timp nu e cu putință să spun ce am suferit. Uritul, desperarea, dorul mă țineau de inimă așa de cumplit, încât une-ori credeam că-mi pierd mintea. Am cercat să mă amețesc cu alte femei, dar ce sarbede, ce nesuferite îmi păreau aceste femei. Nu-mi venea să mă uit măcar la ele. Desgustat mă intorceam totdeauna in singurătatea odăii mele, unde cel puțin puteam să-mi răscolesc dorul ne-turburat de nimeni.

A opta zi, nebun, cu capul infierbentat, eșii din casă, fără să știu in cotro mă duc. Era inspre amurg. Mergeam și mă spëriam

eu insumi de vuetul pașilor mei; mergeam plin de friguri, fără voe, fără țel, când mă pomenii dinaintea casei doamnei Rădeanu. Urcăi scările, sunăi clopoțelul, ear in momentul când mi se deschise ușa, auzii la spatele mele un hohot de ris, un ris răutăcios, un fel de rinjire care mă străbătù la rărunchi. Era Mihăiță, care ridea de statornicia jurământului meu.

Auzi jurământ!... Eram eu in stare să-mi dau seamă de ce făceam atunci!... Știam eu pe ce lume mă găsesc!... Iute am intrat in casă să nu mai aud acel ris supărător, când eată-mă față 'n față cu doamna Rădeanu. Atunci pierzându-mi cumpetul cu desăvârșire rămăsei incremenit fără să o salut, fără să pot descurca o frază, fără să-i pot spune de ce n'am venit opt zile, de ce am venit acuma; ear ea mai stăpână pe sine, mă primì bine, și vëzënd că nu poate lega cu mine nici o vorbă cu șir, se puse la piano spre a-mi da timp de a-mi veni in fire. Dar in nebunia mea tot aveam oare-care limpezime de vedere. Vedeam că și ea era cuprinsă de-un fel de

neastempăr. Degetele îi tremurau pe piano și fața ei era mai serioasă, mai palidă decât altădată. Cântă ce cântă și eată că începù cântecul de pe plută: „*Glas de buciium.*“ Atunci toată ființa ei se schimbă deodată. Un foc i se aprinse în piept, care-i dădù un nou farmec, o nouă frumuseță, o nouă putere de simțire; ear eu nu știu ce se petrecea în mine ascultând notele ei înfrigurate, dar știu că deodată mă pomenii lângă dēnsa ingenunchi, cu capul rēzemat pe brațele ei.... Lacrimile îmi curgeau șiroae.

Atunci.... moment neuitat în viață!... atunci simții pe capul meu mēna ei sfioasă, a cărei atingere îmi dădù cel mai dulce fior ce mi-a fost dat să simt.... Atunci pentru întâia dată ochii noștri se întâlnirē aprigi, setoși, nebuni de a se privi până 'n adēncul sufletului, și cum stam așa pierduți, nu ne ziceam un singur cuvēt, dar focul ne ardea obrajii și piepturile noastre săltau.... Atunci.... ea închise ochii, par'c'ar fi voit să piardă conștiința vieții, stătù un moment nehotărită, tremurătoare, apoi....

deodată căzù in brațele mele.... Cum de nu s'a rupt ceva in mine, in acel moment, când am simțit pieptul ei pe al meu, gura ei pe a mea, mărturisesc că nu înțeleg!.... După un asemenea moment, restul vieții ce mai plătește?

Când eșii de la doamna Rădeanu eram un alt om. Vedeam tot trandafiriu. Mi se ușurase oare-cum pieptul, ș'o nemărginită bucurie îmi ineca inima. Lumea ce trecea pe lângă mine îmi părea atât de vrednică de milă, încât nu mă înduram să-i arunc o ochire. Mă întorsei acasă, lacom de a-mi reaminti in liniște una câte una toate minutele de fericire ce gustasem, și in acest scop, mă întinsei indemănatîc pe o canapea. Dar ce ciudată e firea omenească! A trebuit ca tocmai in acele momente de supremă fericire să-mi vie un gând oare-cum răutăcios, să-mi amintesc vechea prinsoare cu Mihăiță, prin care mă legasem să-i vestesc biruința. Sărmanul Mihăiță! Intr'adevăr e un băeat fără noroc. Nu-i chip să

placă femeilor. Apoi multe de toate îmi trecură prin minte, care n'aveau nici o legătură unele cu altele, dar toate aceste gânduri răzlețe, intocmai ca përaele ce se varsă in acelaș riu, mă duceau fără voe la gândul cel mare, statornic, la gândul doamnei Rădeanu. — Ce frumoasă este ! E mai presus de toate celelalte femei ! Ce glas, ce trup, ce înălțare de spirit, ce bogăție de inimă ! Îi simțeam încă strinsoarea brațelor, bătaea pieptului, focul buzelor, și eram cuprins de aceeași fiori ce mă cuprinseseră lângă dënsa ; îi vorbeam cu aceeași dragoste, îi vorbeam chiar in glas mare, încât de m'ar fi auzit cineva, m'ar fi luat drept un nebun !

Era acum târziu. Trecuse miezul nopții. Nici vorbă nu era de dormit. Pentru a suta, pentru a mia oară spuneam aceleași lucruri doamnei Rădeanu in inchipuirea mea ; când deodată ușa se deschise și pe prag se infățișă Mihăiță Darie.

— Nu cumva te supër ? îmi zise el.

— Nu... răspunsei eu cam îngăimat.

— Numai două cuvinte.

— Poftim!

Mihăiță intră în odaie, închise ușa după dănsul, și se așeză pe un scaun în fața mea. Ne uitam unul la altul și nu ne era îndemână, căci nici unul nu începea vorba. Mihăiță avea o ciudată infățișare; par'că era stăpănit de dorul să afle ceva de la mine și nu îndrăznea să mă întrebe. De la o vreme tot el intrerupse tăcerea.

— Frumos îți mai ții cuvântul!

— Ce fel?

— Ai pus cu mine prinsoare că în momentul când vei fi stăpân pe inima doamnei Rădeanu, mă vei chema să fiu martur la umilirea ei. Așa este?....

— Ei, și?

— Pe urmă, văzând greutatea ce intim-pinai de a ajunge la acest sfârșit, mi-ai jurat că nu vei mai călca în casa ei. Așa este, ori ba?

— Și mai departe?...

— Pe urmă, călcându-ți jurământul, te-ai dus în casa ei și ai isbutit.... să-i cucerești dragostea. Așa-i?

— De unde știi?

— De unde știi? Crezi tu că faci ceva fără să știi eu? Zicând aceste cuvinte, privirea lui tot mai mult se pironia asupra-mi. Era vederat că Mihăiță nu glumea... De unde știi? adause el cu glas mai apăsător; știi dela însăși doamna Rădeanu, pe care am văzut-o în urma ta. Știi tot, tot!

O strinsoare de inimă mă apucă.

— În cele din urmă ce-mi pasă! răspunsei eu supărat de întrebările lui. Poți să știi tot, sau să nu știi nimic. N'am a-ți da socoteală de purtare; și pretinsele mele jurăminte sunt niște copilării, niște glume, de care nu mă simt legat. Fiind însă că ai văzut pe doamna Rădeanu în urma mea, nu mă îndoiesc că vei avea bunătatea să-mi spui ce ai aflat de la dănsa?

— Ha! Ha! sbucni el într'un hohot de ris, risul său cel răutăcios. Se'nțelege că nu mi-a spus de bună voie.

— Vrea să zică ai întrebuițat sila! răspunsei eu, îngălbenindu-mă.

— Ba bine că nu! Mihăiță Darie știi că nu glumește.

— Nemernicule! Indrăznești să-mi spui asemenea cuvinte?...

— Ține-ți firea, iubite. Se 'nțelege că doamna Rădeanu n'a voit să-mi spue nimic, dar am găsit mijlocul să o silesc... Ha! ha!... Eu fac lucrurile bine.

— Care mijloc?

— Uite! adause el băgând mâna în buzunar și scoțând un pistol.

Era chiar unul dintre pistoalele mele, pe care le păstram într'o cutie pe masă.

— Nu te uita așa lung. E al tău, te ved că-l recunoști. Celălalt e aiurea. Nu eram doar nebun să ți-l las la îndemână. Ei, acum înțelegi că mijlocul meu era convingător?

De ce grăea, de ce mă ațintea mai tare, de ce părul i se sburlea pe cap, de ce ochii i se măreau și i se incruntau. Era infricoșat de văzut. Căpătase intocmai figura de monstru ce o văzusem pe Ceahlău. Ear eu simțeam fiori de ghiață în spate, simțeam că mie insumi par'că mi se sburlea părul în cap, și nu știu ce putere peste fire mă ținea pironit în loc ca dinaintea unei stafii.

— Ai jurat că nu vei mai vedea pe doamna Rădeanu, urmă el; ei bine îți vei ține jurământul!

Atunci el îndreptă pistolul în spre mine. Eram singur, fără nici o armă, fără nici un mijloc de apărare. Incepui să strig, dar slugile erau departe și nu mă auzeau; vroii să sun, dar clopotul era rupt.

— Ascultă, iubite, nu-ți mai bate capul să te împotrivești. Am luat toate măsurile mai dinainte. Cum? Din câte s'au petrecut până acum între noi, n'ai înțeles că eu eram dușmanul tău de moarte; că la singura ta vedere toată ființa mea se revolta; că răul tău era singurul meu bine; că menirea vieții mele era de a desființa pe a ta?.... Ha! de când îți așin calea!.... Mi-ai scăpat de atâtea ori, dar astă-dată am pus mâna pe tine tocmai în momentul când ți-e mai drag a trăi în lume. Așa-i?... Măne o să easă vorba că din cauza unui amor nenorocit, te-ai sinucis. Dovadă va fi propria ta armă. Dar o să mai easă încă o vorbă... știi care?... O să easă vorba — urmă el reșchierând fiecare cuvânt ca să-mi între

bine în urechi — că înainte de a te sinucide, în desperarea amorului tău, ai ucis pe doamna Rădeanu!...

— Doamna Rădeanu e moartă!... strigă eu, simțind că se rup mărunțiile în mine.

— Ce nici atâta n'ai înțeles?... negreșit că e moartă... cu celălalt pistol al tău...

Atunci tot sângele îmi năvăli la cap, și sêlbatec, nebun, mă aruncăi asupra ucigașului. O luptă începù, oarbă, desnădêjduită, o luptă pe moarte în vâlmășagul căreia auzii ca prin vis o detunătură de pistol, simții creerii că mi se desfac, apoi căzui fără cunoștință la pământ

.

M'am deșteptat inconjurat de o mulțime de prieteni și de medici care căutau să-mi dea ajutor. Rana mea era grozavă. Multe zile mi-a fost viața în primejdie. Aveam friguri rele, care mă aruncau în delir. Dar după câteva săptămâni medicii mă declară scăpat. Atunci aflăi despre indoita crimă a lui Mihăiță, care, prins asupra faptului în momentul când descărcase arma

in peptul meu, inebunise

Douăzeci și cinci de ani au trecut de atunci, o viață întreagă de om, și Mihăiță Darie trăește și astăzi închis într'o casă de nebuni și-și istorisește neconținut povestea ori-cui vizitează trista lui singurătate.

Douăzeci și cinci de ani au trecut și chipul blond al doamnei Rădeanu, singura femeie ce am iubit, stă încă viu in inima mea.

A fost un vis, unul singur, scurt, dar frumos și neuitat. De atunci rămas-am răzleț in lume, cu sufletul uscat, fără scop, fără dor, fără bucurie, și duc o viață stearpă de azi pe mâne, cu speranța de a ajunge cât mai curând la capetul cărării.

Aici Gheorghie își simți genele ude și glasul i se stinse într'un suspin.

— Să mă erți, iubite prietene, adause el după o pauză, dacă la vârsta mea am

căzut în slăbiciunea de a lăcrima asupra unui trecut de mult îngropat. Dar, precum vezi, istoria mea e tristă, și, ca și tine, nu am putut-o spune fără un pic de induioșare.

PETREA DASCALUL.

Au trecut douăzeci și cinci de ani de când a avut loc această întâmplare. Erau frumoase vremi pe atunci, nu doar că mi se păreau mie, fiindcă eram tînăr, dar într'adevăr așa erau, căci un soare vesel se ridica la răsărit asupra noastră, încărcat cu bunuri la care cei mai mari Domni ai țării abia de au cutezat să viseze; și idei nouă incolțeau în inimi, și viață nouă curgea prin vine. S'ar fi zis că Dumnezeu își întorsese fața spre noi. N'aș fi răscolit de sub vîlul trecutului aceste amintiri ale unor vremi ce

nu mai sunt, dacă întâmplarea de față n'ar
avè oarecare legătură cu mişcarea de renaş-
tere ce-a frământat atunci pământul nostru.

Se isprăvisese războiul Crimeei; trupele
austriace se retrăseseră din ţară, şi pacea
de la Paris ne promitea unirea Principate-
lor, mărirea teritoriului cu o parte din Ba-
sarabia, neatărnarea politică şi multe altele
care ne inflăcărau minţile.

În timpul acela dar de frumoasă amintire,
doi lorzi engleji, care luaseră parte la co-
manda superioară a oştilor aliate din Cri-
mea, auzind că Moldova e o ţară încă pri-
mitivă, cu obiceiuri patriarcale şi cu munţi
plini de urşi, veniră anume din Sêvastopol
în Galaţi cu hotărîre de-a se desfăta la un
vînat de urşi, ceea ce de mult timp locuitorii
Angliei nu mai pot face în insulele lor. Ei
erau bogaţi, căci livrele sterling sunau în
buzunarele lor; erau serioşi, căci mai nu
vorbeau unul cu altul; erau fuduli, căci se
ţineau totdeauna cu găturile ţepene şi abia
de coborau ochii pe vre-un obraz omenesc.
Nalţi şi subţiri, şi totdeauna bine îmbrăcaţi
şi peptenaţi, ei priveau lumea cu gravitate

prin geamul ochelarilor, vroind par'că inadins să pue oarecare distanță între ei și lume.

Ei plecară într'o trăsură cu opt cai de poștă pregătită de părcălabul de Galați, și apucară drumul spre munte la o moșie cătră proprietarul căreia aveau anume scrisori de recomandăție. Cine nu-și aduce aminte cum erau pe-atunci drumurile la noi ! Cu toate aceste surugiii, cărorora nu le păsau nici de drum, nici de cai, dar care miroșiseră bacșișul gras, mănau de olac, de scăpărau copitele cailor, trăsneau din biciu, chiuiiau cât le lua gura, încât bieții engleji, hurducați in trăsura ce se legăna ca o barcă bătută de valuri, nu-și mai simțeau nici frizura netedă, nici ochelarii drepți pe nas.

— „*How original !*“ zise într'un târziu unul din lorzi cătră celălalt.

— „*How original !*“ răspunse acesta ca un ecou.

Apoi ambii tăcură luându-și fiecare aerul serios obicnuit. Au mers astfel o zi întreagă pe drumuri nebătute, trecënd prin vaduri de riuri, peste șanțuri, peste podețe ale că-

ror scânduri jucau sub roatele trăsुरii, până când înspre seară ajunseră la moșia dorită. Proprietarul, care era prevestit de mai înainte de părcălăbie, îi primi cu mare alaiu ca pe niște oaspeți aleși. Dulcețile, cafelele negre cu caimac, ciubucele cu imamele de chihlimbar se infățișară pe dată dinaintea lor după obiceiul pământesc, apoi nu trecu mult și proprietarul îi introduse în sufragerie, unde îi aștepta o masă bogată, pe a cărei pânză albă figurau cu cinste brânzurile de munte, păstrăvii afumați, bujeniță de căprioară, cataifurile, vinurile de Odobești și Cotnar și câte și mai câte alte produse alese ale țării.

Ear lorzilor toate li se păreau ciudate : și mâncările și obiceiurile și forma caselor noastre de la țară, cu balcoanele lor lungi și acoperământul țuguiat, și gardurile cu spini, și cumpenele de la fântână și mai cu samă poștile, despre acărora ciudăție se resimțeau încă ; dar nu dădeau nici un semn de mirare, căci ar fi fost în contra demnității lor. Numai câte un : „*How original !*“

ziceau din vreme in vreme, însă și acesta cu multă cumpătate.

După masă, proprietarul chiemă pe vânătorul său, Petrea Dascalul, și-i porunci ca a doua zi să ducă numai decât pe lorzii engleji la urși.

— Ascult! răspuse Petrea Dascalul cu un aer de supunere ce insemna că porunca stăpânească va fi negreșit îndeplinită.

Petrea Dascalul mergea la urși ca la un vânat fără nici o însemnătate. El ucisese atâția în viața sa, încât, ne mai având destule degete la mâni și la picioare ca să-i numere, le pierduse, cum am zice, răbojul; numai stăpânul său, care și făcuse feliurite șubi și așternuturi de picioare din blăniile lor, ținea anume socoteală de dênșii.

În lunga lui indeletnicire vânătoarească, el ajunsese să știe anume fiecare urs sau ursoaică de câți ani este, câți pui are, în ce bârlog șade, la ce pârîu s'adapă; și când stăpânul său îi zicea: „Măi Petreo, să-mi aduci mâni un urs,” el se ducea totdeauna la sigur. Și doar nu era vre-un om mai arătos sau mai deosebit Petrea Dascalul;

din contra, era mic de stat, avea chipul blajin și oarecare stingăcie în mișcări. Față cu stăpânul său abia de îndrăznea să ridice ochii din pământ. El fusese crescut de tată-său ca să fie dascal de biserică. Însă toate le făcea pe dos în slujba bisericească. În loc să curățe luminările de mucuri cu cleștele cele lungi, el le stingea, și cădelnița o arunca cu atâta neghibăcie încât imprăștia cărbunii pe jos. Numai la împărțeala colivei cerea o parte nepotrivită cu meritele lui dascălești. Într'oa zi mergând de șagă, cu un hleab de pușcă împrumutat, la un vânat de urși ce dăduse stăpânul său în munte, se nimeri că tocmai el impușcă ursul, și deatunci prinzând gust la astfel de dihanii, îmbrățișă meșteșugul vânătoriei în locul breslei dascăliei, păstrându-și de la această din urmă numai numele.

Englezii când îl văzură prin sticla ochelarilor lor așa mic și nechipos, îmbrăcat cu suman și cu opinci, învîrtindu-și căciula dinaintea stăpânului său ca un nemernic ce nu știe cum să-și poarte mâinile, se arătară foarte necrezători.

— Dar insfirșit cine știe! își ziseră ei între dênșii; aici toate sunt ciudate!

A doua zi, în zori de ziuă, pe când lorzii dormeau mai bine, visând poate despre ciudăția obiceiurilor și a poștilor noastre, Petrea Dascalul bătù la ușa lor indemnându-i să plece. Ei însă, cu toată nerăbdarea ce aveau de a da piept cu urșii, nu deschiseră ușa până ce mai întâi nu-și raseră barba, nu-și peptenară părul cu îngrijirea obicinuită, astfel ca nici un fir de păr să nu fie smintit de la locul său, și gătiți fiecare de la ghetre până la pălărie câte cu un costum nou vânătoresc, anume cumpărat din Londra, plecară împreună cu Petrea Dascalul pe cărarea muntelui în sus, având în urma lor alți patru pușcași din sat.

Vremea era frumoasă, aerul viu și răcoros, și înspre partea șesului la răsărit soarele se înălța vesel pe un ceriu cuprins de foc. Tăcuți, urcau englezii la deal, cu pas regulat și cu aerul serios al unor oameni ce merg într'o gravă întreprindere; numai Petrea Dascalul, blajin cum era el și cam slobod la gură, mai schimba din când în

când câte o șagă cu tovarășii săi din sat. Trei ciasuri întregi ei suiră mereu în sudoarea frunții, și nu o dată englezii se împiedecară de bolovanii de pe drumul strimt și pietros al muntelui, nu o dată pălăriile lor, împodobite cu pene de struț, se aninară de crengile brazilor, nu o dată se văzură siliți să dea mâna lui Petrea Dascalul prin locurile unde prăpastia se prea apropia de cărare; dar nu era lucru de mirare nefiind marii lorzi deprinși să umble prin locuri așa tari, cum zice țeranii noștri.

Pe la amiază Petrea Dascalul îi opri într'o desime mare, unde era o mulțime de bolovani și cioate răsturnate, care păreau a fi aduse de puhoiu.

— Aici e ursul, zise Petrea Dascalul.

Atunci figurile lungi și solemne ale lorzilor se făcură și mai lungi și mai solemne, căci dorul lor era acum aproape să fie împlinit: aveau înfirșit să dea ochi cu sahas-trul Carpaților și să aibă ce istorisi despre lupta cu dănsul, când se vor întoarce în țara lor. Ei își înarmară puștile nu fără oarecare bătae de inimă, deși de altfel erau

desprețuitori de primejdii, și stătură câtva timp în așteptare; dar ursul nu se arătă. Atunci ei aruncară o privire întrebătoare asupra lui Petrea Dascalul, ear acesta înțelegând gândul lor, le arătă printre cioate și bolovani o gaură deschisă prin care abia ar fi putut intra un om pe brânci.

— Aici e ursul, adause Petrea Dascalul, arătând gura vizuniei. Apoi el și ceilalți pușcași, luând câte-o ciotă în mâni, începură să facă larmă împrejur.

— Sai, Catrină!... Nu te da, Gavri!... Diha, Martine!... strigau ei neconținut; însă cu toată gălăgia ce făceau, ursul nu vroea să easă întru întimpinarea musafirilor săi.

— Doarme ca boerii după masă, băgă de samă Petrea Dascalul; să-l afumăm puțin, să-i treacă mahmuria.

Atunci Petrea, căutând cu luare-aminte împrejurul vizuniei, găsi o a doua gaură tăinuită sub cioate și frunzari, pe care urșii totdeauna și-o păstrează pentru retragere în cas de primejdie. El o curăți bine și făcù chiar lângă densa un foc de uscături pen-

tru ca fumul să intre înlăuntru și să si-lească pe urs să easă pe cealaltă parte. Dar nici cu acest mijloc nu izbuti, căci fiind vânt, fumul în loc să intre în vizunie se imprăștia în toate părțile.

În vremea aceasta flegmaticii engleji începură să dea semne de nerăbdare, crezând că Petrea Dascalul, în care de la început nu prea avuseseră încredere, era cu adevărat un șiret ce-i purta cu vorba.

— E trândav ursul, zise Petrea cam necăjit, nu-l scoți cu una cu două de la tabloul lui... Dar eu i-s popa!

Apoi el băgă mâna în torbă, scoase o lumînărică de ceară albă, o lipi la buza pustii deasupra țelului, o aprinse zicând că la prohod trebuie și luminare, se puse pe brânci și cu pușca întinsă și înarmată intră voinicește în vizunie. Lordul cel mai nalt și mai necrezător, care nu se aștepta la una ca aceasta, se uita acum nemișcat și cu ochii holbați cum Petrea Dascalul se tăria încet-încet în vizunie, cum își introduse mai întâi capul, pe urmă umerii, apoi picioarele, iar după ce nu mai văzù nimic, strigă :

„*How original!*“ însă cu un glas schimbat cum nu i se întemplantase din ziua luării turnului Malacof. Ear celalalt lord, cuviincios ca totdeauna, își ștergea cu batista sudoarea de pe frunte provenită negreșit din căldura soarelui, însă nu repetă de astă-dată cuvintele tovarășului său ca de obicei.

După câteva minute de o așteptare groaznică in care numai inimile își păstraseră mișcarea, se auzi deodată un trăsnet de pușcă urmat de un gemet sêlbatec, infricoșat, cu atât mai infricoșat cu cât venea din intunerecul de sub pământ, unde era știut că numai moartea putea să hotărască între om și fiară. Apoi se făcù earăș liniște adencă, liniște de morment, timp de mai multe minute lungi, nemăsurat de lungi, in care lorzii abia de-și mai puteau păstra cumpetul. Acu-i acu!... gândea fiecare in sine. Dar lucru infiorător, liniștea ținea mereu; nici un semn nu venea de sub pământ... Ce se petrecea oare acolo?... Negreșit că nu era bine, de vreme ce Petrea Dascalul nu mai eșea la lumină, căci dacă ar fi fost el invingătorul ce ar mai fi stat

inlăuntru?... Când eată... se auzi la gura vizuniei un foşnit curios, mai mare decât l'ar fi putut face un om, şi cioatele şi petrele incepură să se mişte.

Momentul era in adevăr suprem; lorzii inţepenii, cu ochii indreptaţi spre vizunie, cu puştile la ochi şi degetele pe trăgători, stăteau gata să aprindă in dihania ce se vestea, şi templele lor se băteau atât de puternic încât ochelarii le jucau pe nas. Dar spre marea şi nemărginita lor mirare, in loc de dihanie se văzură deodată picioarele lui Petrea Dascalul, apoi umerii, apoi capul şi după ce Petrea eşi de tot, ţinând intr'o mână puşca şi in cealaltă o frânghie, aruncă repede capetul ei celorlalţi patru puşcaşi strigând:

— Trageţi, băeţi, vertos!...

Atunci căteşi cinci incepură să tragă din răsputeri, şi eată că o cogemite ursoaică moartă, lovită drept in frunte şi legată cu frânghia de gât eşi de sub pământ.

Uimirea englejilor fû atât de mare văzând izbănda lui Petrea Dascalul încât de astă-dată, uitându-şi demnitatea şi distanţa

socială ce-i despărțea de dănsul, începură să-l stringă de mână cu o căldură neobicinuită cumpătului temperament englezesc.

Ear Petrea Dascalul, care atunci pentru prima oară avu fericirea să facă cunoștință cu livrele sterling ale Mării Britaniei, se uita nedumerit când la strălucitoarea monedă ce curgea gărlă în palma sa, când la lorzii cei cu figurile de un cot, având aerul a le zice :

— Banii, nu-i vorbă, îi primesc eu, dar voi ce dracul de vă mirați așa de mine, că doar nu mi-i întâia oară că mă bag în bărlogul ursului !

Apoi după ce fiara fù așezată la o parte de gura vizuniei, Petrea se scărpină în cap zicând cu glasul său blajin :

-- Socoteala nu-i incheiată; mai am un mușteriu în bărlog : cinstita față a unei beizadele.

Și earăș aprinse o luminare de ceară albă, pe care o lipi de buza puștei, earăș intră pe brânci în vizunie, earăș se auzi o împușcătură ș'apoi un mornăit înădușit, și după vre-o câteva minute, de astă-dată mai

puțin lungi, mai puțin infricoșate decât acele d'intăi, eși Petrea Dascalul cu beizadeaua legată de gât și o așeză lângă mumă-sa Domnița Catarina.

— I-am miruit pe amândoi, zise el așezându-se spre odihnă pe un trunchiu de copac, și era drept să se odihnească, căci muncise din greu și cu spor.

Ear lorzii, care trecuseră peste atâtea mări și țeri pentru a veni la noi să impuște urși, avură nenorocul să-i vază impușcați gata de mâna altuia, și se întoarseră fără măcar să fi dat un foc, ducând cu dênșii numai amintirea culeasă în mijlocul fiorilor de spaimă despre mijlocul ciudat cu care seucid urșii în țara noastră patriarcală.

Cu o parte din livrele sterling Petrea Dascalul și-a măritat o fată, cea din urmă ce-i rămăsese în casă, ear cu cealaltă parte și-a făcut sie-și o mică zestrișoară pentru zilele bătrânețelor. Nu târziu după aceea, proprietarul moșiei primii de la Londra o scrisoare cu rugăminte să înmăneze lui Petrea Dascalul, ca semn de neuitare din

partea lorzilor, portretele fotografice ale lor însoțite de două puști foarte scumpe, eșite din cea mai renumită fabrică a Engliterei, cum și un număr al ziarului *The Illustrated London News*, în care era desinată cu mult adevăr fioroasa scenă a intrării lui Petrea Dascalul în vizunia ursului.

Dar urmarea cea mai de căpetenie ce au avut această mică întâmplare a fost că amândoi lorzii iubitori de vânat au apărut călduros în camera de sus a Angliei drepturile ciudatelor țări dunărene și nu puțin contribuî puternica lor voce întru a fi recunoscută Unirea mult dorită a Principatelor Române și alegerea îndoită a Colonelului Cuza. Mici lucruri au câteodată mari urmări, și nimeni nu știe unde pot răspunde capetele firelor care leagă una de alta faptele omenești.

FRIGURI DE AUTOR

D I A L O G

(O oda de lucru cu o bibliotecă în fund. În mijloc un birou lângă care Tudor și Vintilă șed câte pe un jilț față în față. În sobă arde focul.)

Vintilă. Să me erți, prietene, că te-am stingherit de la indeletnicirile tale. Tu, om ales, poet cu vază, nu prea ai timp de pierdut cu noi profanii. Cu toate acestea dacă nu mă vrei tu, te vreau eu, vorba lui Lăpușneanu, și fiindcă pe tine nu te lasă demnitatea să te cobori (mă rog să nu iei aceasta drept o ironie), să te cobori până la treptele de jos pe care umblă oamenii de rând ca mine, deaceea sunt silit să mă urc eu

până la înălțimele tale, adică pe acel falnic *Parnas* unde te-ai așezat la taifasuri cu muzele.

Tudor (nedumerit). Nu cumva ai prins și tu la gărgăuni ?

Vintilă. Ce gărgăuni !... E boală curată, și ... incurabilă. Am comis o *novelă* !...

Tudor. Asta-i grav de tot; merită o consultațiune.

Vintilă. Tocmai deaceea am venit și eu la tine; întâi, pentrucă te știu competent in materie de aiurări literare și îmi vei spune negreșit dacă *novela* mea merită să fie transmisă posterității sau ba; și al doilea, pentrucă tu ești acela de la care m'am molipsit.

Tudor. Ei ... nați-o bună ! Ce sunt eu vinovat de nebuniile tale ?

Vintilă. Cum de nu ? ... Nenorocirea mea doar de la tine mi se trage. De câte ori nu te pândeam eu când, furișat de lumea cealaltă, te primblai singuratic și visător prin aleele umbroase, privind când in jos la lutul pământului, când împrejur la verzișul copacilor, când in sus in albastrul ce-

riului, grămădind și măcinând cugetări peste cugetări în morișca creierilor tăi. Apoi de câte ori n'am auzit pe unii și pe alții zicând: „Tudor e poet, ce-i drept e poet!“ De câte ori n'am cetit prin gazete dări de samă despre scrierile tale, prin care îți făceau numele nemuritor. Ș'atunci mi-a venit și mie un fel de fum la cap. Mi-am zis: oare să fie într'adevăr așa de greu a scrie? Oare dac'aș cerca și eu? Ei!... Ce frumos să fii pus în rëndul literațiilor! Să te vezi tipărit, negru pe alb, și cetit de-o mulțime de lume. Cine știe, mai târziu să fii chiar primit în sinul Academiei. O!... bine a zis cine a zis, că cea mai înaltă și mai senină glorie e acca a scriitorilor.

Tudor (rizënd) Da ești afumat de tot!

Vintilă. Apoi nu-ți spun?... Așa într'o zi, cuprins de neastempër, am luat cel mai frumos condeiu de os de fildeș ce-l aveam pe biurou, mi-am pus dinainte cea mai fină și mai lucie hârtie ministerială, și am scris deasupra cu litere caligrafice „*Novelă*“. Mai incolo.... pace!... Condeiuul nu lua din loc. Aveam în minte o istorioară de la țară.

Se înțelege că la țară se petrec idilele, nu în noroaele tîrgurilor. Aveam zic un subiect prea interesant: O fată de țeran cuprinsă, care iubea pe un tîner cimpoer sărac. Părinții ei se împotriveau. . .

Tudor. Piră veche!

Vintilă. Adică veche și nouă totodată, după cum e de meșter cel ce scrie, că adică să știe întoarce lucrurile așa, ca din vechi să pară nouă.

Tudor. Ei, vezi asta-i! . . .

Vintilă. Apoi da, negreșit. — Ziceam deci că nu-mi eșia un cuvînt din condeiu. În zadar mă primblam prin casă, mă uitam cu ochii și'n tavan și'n podele, în zadar mă frecam pe frunte. Nimic nu venea nici în ruptul capului. Atunci furios, am aruncat condeiu jos, zicînd: „Ducă-se la dracul! O să mă pomenesc într'o bună dimineată la Golia. Nu-i de mine meseria asta.“ Două săptămîni n'am mai pus mîna pe condeiu cel de fildeș. Crezi că m'am vindecat? . . . Vorbă să fie! . . .

Tudor. Așa-i cînd se leagă boala de om sănătos. Tocmai așa am pătimit și eu la

inceput. Câte file inegrite și aruncate pe foc; câte condee stricate, cătă năuceală de cap de-mi țieau urechile, până când insfirșit am ajuns să aștern ceva omenesc pe hârtie.

Vintilă. Vrea să zică și tu ai suferit ca mine ?

Tudor. Bucățică ruptă.

Vintilă (incurajat) Uite, și eu mă credeam atunci tēmp, cu capul bun de bătut șarpoi ! Dar să vezi ; ... mai pe urmă, ... istorioara cea de la țară care mă urmărea intocmai ca amintirea unui vis frumos ce mi-ar fi rămas intipărit, mi se respica din ce în ce mai limpede înaintea ochilor. Vedeam par'că aevea pe bietul cimpoier cum suspina după Ileana cea cu păr de aur, cum îi spunea focul inimii cântându-i din cimpoi ; cum, la rēndul ei, Ileana se sbuciuma între dragostea cătră dēnsul și datorica cătră tată. Mă deprinsesem a-i avē de tovarăși, a le vorbi, a-i îngriji ca pe niște oaspeți vechi ai singurătății mele. Și erau frumoși amēndoi, rupți din soare, și anume meniți unul pentru altul. De la o vreme, fiindcă-i deosebeam așa de bine, încât de

aş fi fost un pictor, aş fi putut să le fac portretul, am luat earăş condeiul cel de fildeş. Nu degeaba icoana lor mi se infăţişează atât de lămurit în minte, îmi ziceam cu oarecare speranţe ; se vede că o să easă ceva. Vai însă, şi de astă-dată nimic ! Orice înşiram pe hârtie îmi părea sarbəd, prost, încât nu era chip să alcătuesc o frasă care să-mi placă. Frate, greu e de-a începe! . . .

Tudor. Se înţelege ! Acolo-i totul. La orice lucru inceputu-i greu. Un autor mare a zis : că a începe este a sfirşi (a parte) şi cu toate acestea numai eu ştiu câte am lăsat neisprăvite.

Vintilă. Vězënd aşă, m'am descurajat din nou şi m'am jurat să nu-mi mai bat capul cu asemenea iznoave. N'am eu destule ne-cazuri în viaţă ; să-mi mai născocesc şi altele din senin pentru nişte fiinţi inchipuite, cu care n'am nimic de-a împărţi !

Dar se vede că aveam de-a împărţi, de vreme ce nu mă slăbeau de loc ; par'că erau umbrele unor creditori care mă ameşteau cu jălbile ; cu singura deosebire, că, în loc să-mi ceară bani, îmi cereau milă,

prietenie, sprijin cătră părinții cei neindurați, și câte și mai câte. Poftim să ai de a face și cu nălucele. Eu însă, ca mai ba, să mă las ademenit.

Intr'o zi mă primblam prin aleea cea umbroasă prin care de atâtea ori ți-ai rătăcit și tu pașii. Fără voe m'am gândit la tine, la darul cel mare cu care te-a inzes-trat firea de a-ți descrie mișcările sufletești, și cum mă primblam așa tăcut, luat de apa gândurilor, intr'un aer imbălsamat, sub o boltă de verdeață plină de zimbetele soarelui și de cântecul păserilor, deodată par'că mi s'a ridicat o perdea de pe ochi și am început să vęd lucrurile sub alte forme, cu alte culori mult mai incântătoare decât a-cele reale. Astfel, verdeața copacilor de frumoasă ce-mi părea, îmi intra in suflet; albastrul de sus par'că se desfăcea dinaintea mea, lăsându-mă să intrevęd minunile ceriului. Fiecare fir de earbă capëta viață, fiecare bulgăre capëta graiu; toate împrejurul meu respirau, luminau, zimbeau, cântau, ear această stranie manifestare de viață a lumii nouë ce mă impresura, era in așa

deaproape legătură cu sufletul meu, încât nici o notă cât de tainică din măreța simfonie nu rămănea nepercepută. O ! desigur o schimbare se făcuse în mine ; căpătasem darul de-a privi lucrurile mai adânc, în ființa lor de a doua. În miezul lumii reale, vedeam acum lumea fantastică așa cum se înfățișează poeților.

Tudor (intinzându-i mâna) Dignus, dignus es intrare in nostro docto corpore !

Vintilă (inspirat) Ear în freamătul cel de glasuri și de mișcări, în desfrământul cel de culori, un chip mi se arată, izvoritor de raze, care lucește mai viu și stăpânește firea înconjurătoare : e chipul blond al Ilenei din poveste. Așa dar tot Ileana . . . ori când și ori unde ! . . . De astă-dată ea ațintea asupra-mi o privire așa de magnetică, încât toate simțirile mele năzueau spre dânsa. O emoțiune ciudată mă cuprindea ; mi se părea că eu, Vintilă, numai exist, că m'am schimbat în tînărul cimpoer ; căci vedeam prin ochii lui, sufeream de nenorocirile lui, căci, ca și dânsul, iubeam acum și eu pe Ileana. Iute mă întorsei acasă cu auzul plin de

căntece, cu ochii plini de frumoasa vedenie, cu inima plină de noua simțiră; luăi aprig condeiul cel de fildeș și începui să scriu. Condeiul luneca acum infrigurat, par'că-l purta însăși mâna frumoasei zine; și am scris, și am scris pe nerăsuflăte întreg caetul ce-l am aice.

(Arată buzunarul unde-i caetul. În tot timpul cât Vințilă vorbește și gesticulează, Tutor îl ascultă cu atențiune imitându-i mișcările).

Tudor. Bravo! amice!... Acum poți să zici că ai pus piciorul în templul muzelor. Când cineva a putut să întrevadă lumea cea din dărăptul lumii reale, și să se uite pe sine în vălmășagul vieții într'atăta, încât să se identifice cu însuși creațiunile sale, acel om poate să zică că e dintre cei aleși... Așa dar bine-ai venit între noi!... Însă trebuie să te prevestesc că în drumul ce ți-ai ales, ai să-ți inspini adeseori picioarele... Eu, nu-i vorbă, mă bucur când ved în ceata noastră un lunatec mai mult; mă bucur ca vulpea din poveste care și-a rupt coada, căci nu-i mai proastă și mai neresplătită meserie decât cea de poet. Ce-i un poet?... Un om la care lumea se uită ca

la urs ; pe care nimene nu-l cetește, deși toți îl critică, un pierde-vară care umblă să stringă luna în brațe, care se inamorează de-o slută și jură că-i Venus, un om insfirșit căruia îi șueră vântul prin creeri și prin pungă, și care dacă se întemplă câteodată să nu moară nebun, calic însă totdeauna. Dar ce să-ți mai stric inima ! Boala fiind fără leac, să le lăsăm toate acestea la o parte, și să venim la opera ta. Scoate-ți mă rog manuscriptul și să ascultăm sfânta Evanghelie a lui Vintilă cetire ! . . .

Vintilă (emoționat) Înainte de a ceti, am să-ți destăinuesc un lucru. Cât am fost în ferbințeala compunerii, mi se părea că ce scriu, e frumos, admirabil, sublim. Mă miram de unde îmi izvoresc atâtea idei. Eram sigur că o să imbogățesc literatura c'un cap-d'operă. . .

Tudor (ironic). Mai e vorbă. . . Care tată își crede copilul slut ? . . .

Vintilă. Ei eaca nu ! . . . Deatunci o schimbare s'a făcut în mine, după ce am isprăvit și recitat novela din cap în cap, mi s'a părut atât de rea, încât m'a apucat despe-

rarea. Eram cât pe ce să o arunc în foc, ca să nu mai rămăe nici urmă din aiurările mele. Dar mi-am adus aminte de tine și m'am gândit că e mai bine să te consult, înainte de a o da în prada flăcărilor. Oricum, patru ochi vęd mai bine decât doi. Tu îmi ești prieten și mi-i spune drept.

Tudor. Modestie de autor!... Le știm noi toate aceste. — N'ai cuvęntul, iubite!... Caetul să vorbească!...

Vintilă (emoționat la culme scoate caetul din buzunar și-l așază pe masă; apoi își șterge sudoarea de pe frunte, își lărgeste cravata care par'că-l sugrumă, tușește, își drege glasul și începe):

— „La poalele Carpaților, într'un colț de „țară uitat de lume, un mic raiu pământesc, „trăește o fată de țeran.....

Tudor (intrerumpe). Un minut frățioare!... Nu-i așa.... Tu astăzi pentru prima oară pui piciorul în altarul literilor și noi căpătăm un neofit. Prin urmare ziua de astăzi, fiind o zi ca aceea, trebuie să o cinstim și ție să-ți dăm botezul cuviincios (Sună clopoțelul. O slugă se infățisează). Adă două garafe cu Cotnar (a parte) S'a mai desgheta puțin băiatul că, par'că inghite noduri.

Vintilă (a parte). O fi mai indulgent după un pahar de Cotnar. (Sluga vine cu două garafe și două pahare și le așează dinaintea lor).

Tudor (ciocnește cu *Vintilă*). În sănătatea ta și a Elenei care-ți aurește visurile! — Și cu bine!... Deacum pace ție cetitorule, să luăm aminte!

Vintilă (reincepe cu glas inecat). „La poalele „Carpaților, într'un colț de țară uitat de „lume, un mic raiu pământesc, trăea odinioară o fată de țăran cu numele Ileana. „Crescută la umbra brazilor, la răcoarea „păraelor de munte, între erunci și căprioare, ea se făcuse așa de frumoasă că nu „i se putea pune alătura nici o fată din „imprejurimi. . .

Tudor. N'o fi fost cumva Ileana Cosînzeana?

Vintilă (surizând). Chiar ea nu, dar pe-a-proape, (continuă): „Tatăl ei, om cuprins, vor „nic de sat, o purta în burangic și cu salbă „de aur. Dar ce era strălucirea aurului pe „lângă acea a ochilor ei? Mulți peșitori veniseră, unii pentru frumuseță, alții pentru zestrea ei, însă Elena îi respinse pe toți,

„nesimțindu-se atrasă de nici unul. — Eată
„că într’o zi veni la casa ei un cimpoier
„din lume.

Tudor. Ah! ha!... Individul cu pricina.

Vintilă (contrariat și apăsând asupra cuvintelor).

„Veni la casa ei un cimpoier din lume, un
„băetan neștiut din mamă, tată, care cânta
„așa de dulce și frumos, de-ți era mai mare
„dragul să-l asculți. — Când Ileana voi să-i
„dea câțiva bani drept mulțămită pentru
„tru cântec, ochii lor se întâlnire, banii că-
„zură jos și rămaseră acolo uitați, dar și
„ei se uitare pe sine, de mult ce s’au pri-
„vit ochi in ochi.

Tudor (intinzându-se leneș pe jilt și căscând). Eacă
pozna!

Vintilă. „Deatunci dusă a fost liniștea
„bieteii Elene. Gândul ei rămas’a la necu-
„noscutul cimpoier; ziua nu mai ridea,
„noaptea nu mai dormea...

Tudor (inchide ochii).

Vintilă (observându-l). El doarme!...

Tudor (tresărind). Da de unde!... Cu ochii
închiși ascult mai bine. — Urmează!...

Vintilă. „Ziua nu mai ridea, noaptea nu

„mai dormea, și se topea sërmana pe pi-
 „cioare. Cimpoierul însă nu mai da pe la
 „casa ei. Umbla rătăcind prin munți și prin
 „codri, îngăna paserile, îngăna păraele cu
 „cimpoiul lui, dar la Ileana nu mai venea.

Tudor (tot cu ochii inchiși). Bine!... bine!..

Vintilă (imbărbătat). „Oare nu știea el cât era
 „de așteptat? Sau era un sufiet rătăcitor,
 „care nu se uită unde calcă și îndărăpt nu
 „se întoarce. — Intr'o sară însă pe la as-
 „fințit, pe când Ileana se urca pe poteca
 „muntelui în sus, ca să-și ia ziua bună de
 „la soarele ce se culca, deodată, se întâl-
 „nește față 'n față cu Vlad Cimpoierul,
 „așa-l cheama.

Tudor (tot cu ochii inchiși). Îmi pare bine de
 cunoștință.

Vintilă (aparte și contrariat). Asta-i critică?
 (continuă). . . „Intâlnirea a fost atât de ne-
 „așteptată încât Ileana își pierdù cumpetul
 „și rămase impietrită în loc. . . Atunci Vlad
 „Cimpoierul îi cuprinse mijlocul.

Tudor (horăește).

Vintilă. Dar el doarme!... (se oprește un
 moment, apoi continuă). „Atunci Vlad Cimpoierul

„îi cuprinse mijlocul și, fără să-i zică un
„cuvânt, o sărută atât de lung și cu atâta
„infocare încât . . .

Tudor (horăește mai tare).

Vintilă (desperat se ridică în picioare). Dar asta-i
grozav !... Neauzit !... Doarme ca un butuc
și horăește ca o locomotivă... Eată intipă-
rirea ce i-a făcut opera mea nemuritoare !
(Se primblă agitat prin odaie) . . . Și eu nemer-
nicul care credeam că suferințele Elenei o
să-l intereseze . . . eu care m'am măgulit un
moment că am vocațiune de autor . . . O !
iluzii, iluzii, ce iute v'ați risipit ! . . . Adio
Parnas ! . . . Adio Muze ! . . . Pecat numai
de atâta muncă pierdută fără folos ! (se uită
lung la Tudor care horăește intermitent). Și doarme,
mă rog, ca la miezul nopții ; poți să-i dai
cu tunul la ureche ! (resgândindu-se). Ei . . . mai
bine așa ! . . . Incaltea să-mi iau o nădejde,
decât să incurc și eu lumea ca atâția alți
nechiemați, ale căror scrieri le gustă numai
șoarecii. (Se apropie de biurou și ia manuscriptul în
mână). Haide ! . . . Curaj ! . . . (Se duce spre foc).
Mergi în brațele vecinicei uitări, tu cap de
operă cu efect narcotic ! . . . N'ai drept să

trăești într'o lume unde ți-ai făcut o intrare atât de... strălucită!

(Dar în momentul când vrea să arunce manuscriptul pe foc, îl apucă o criză de nerve pe care abia o poate stăpâni, apoi răpede se întoarce spre Tudor care hărăște, face un gest de milă și cu ton hotărît urmează):

Ai-da-de!... Ce nebunie!... El critic!... Auziți mă rog!... (rîde cu hohot). Se vede că s'a cam greșit cu Cotnarul. Ș'apoi aceștia sunt niște invidioși!... Ferească sfântul!... (ridică manuscriptul în sus, voios). Tu drag copil al inchipuirii mele, mâni vei vedea lumina tiparului!

AGATOCLE LEUȘTEAN

CHIP DIN LUME.

Numai cine a trăit mult cu *Agatocle Leuștean*, precum am trăit eu, putea să-l cunoască din talpă. Avea o mulțime de ascunsuri și de deschisuri. Mai întâi singură această împărechere de nume îi dădea un aer ciudat. Par'că'ntr'adins nașul îl botezase cu numele *Agatocle*, luat de prin cărți, ca să mai acopere puțin grosolănia numelui *Leuștean*. Noi îi ziceam prin prescurtare *Agă*.

Judecat după infățișare, el părea cu totul alt om de ce era în realitate. Avea într'adevăr o figură de șiret, ce te pune

oare-cum in indoeală despre bunătatea caracterului său. Când îți vorbea de multe ori, nu te dumereai de vorbește serios sau in bătae de joc, așa de bine știa să se prefacă. Avea un zimbet ca o cimilitură și in fundul ochilor lui strălucea o rază de pricepere care par'că-ți zicea: „*degeaba prie-tene; nu umbla să vinzi castraveți la gră-dinar!*” Cu toate acestea n'a fost om mai naiv, mai lesne-crezător și mai ușor de tras pe sfoară ca el. De câte ori nu l'am făcut de zi întâi April să alerge după cai verzi pe păreți, spunându-i minciuni care umblau in picioare; de câte ori el, marele cunoscător in tutunuri, după cum se lăuda, n'a fumat tutun de un franc ocaua, in loc de tutun Bectemis, fără să aibă habar, de și vedea pe toți in jurul lui ținându-și coastele de ris. Era, cum aș zice, șiret la chip dar la suflet de bună credință. Apoi avea o căutătură și un umblet de ștregar și niște mustețe totdeauna bine răsucite, de-ai fi crezut că-i topenie de bieteles femei. Nimeni ca dănsul nu era in stare să spue care este chemarea unui bărbat; cum adică un bărbat

trebuie să știe juca o carte, bate o bilă, sugerează un pahar și ademeni o femeie. Despre celelalte, nu-i vorba, era el meșter să învețe și pe alții, dar încât privește femeile trebuie să mărturisesc că dacă ele ar fi rămas numai în nădejdea lui, ar fi dus sermanele mult și bine dorul ademenitului, căci, el berbantul, în toată viața, n'a ademenit decât o singură femeie, aceea pe care a luat-o de soție și încă și aceea cam fără știrea lui, indemnând și stărostit de alții. De altfel om de spirit, șagalnic, puțină de anecdote și de povești. Umplea casa de veselie unde intra el. Însă de toate aceste însușiri nu se folosea față cu femeile. Între dăsenle i se schimba cu totul firea ; se zăpăcea, se prostea ca cel mai nemernic copil, și de aceea, nesimțindu-se destoinic să le ție piept, căuta mai bucuros societatea bărbaților unde apoi, las pe dănsul, se dădea de cel mai strașnic răpuior de femei.

Osebit de aceste mici nepotriviri între feliul cum era și feliul cum se arăta, mai avea și alte cusururi : era leneș ca un împărat, măncau ca un vlădică, risipitor și

sgărcit totodată, sau, cu alte cuvinte, ef-tin la făină și scump la tărițe, după cum zice proverbul. Așa, ca să vorbesc în treacăt de aceste cusururi, voi zice că nu era leneș de acei care șed numai pe canapele și cască toată ziua. Nu ! Era vioiu, îi plăcea să umble și să se primble, însă numai de petrecere, fără treabă și fără datorii. Dușmanul lui cel mai mare era condeiul și adormitorul cel mai sigur, cetitul. Astfel nici a putut să stea mult timp în slujbele ce a ocupat rënduri, rënduri, și fiindcă după toate căutările, n'a putut să găsească o slujbă în care să nu fi fost silit a scrie și a ceti, de aceea la urmă a și renunțat la cariera de lefegiu, mărginându-se numai în modestul venit ce-i rămăsese de la părinți.

Intr'un rënd Leuștean căzù amorezat, dar amorezat lulea, cea d'intăi și cea din urmă dată în viața lui. Nici el singur nu putea să-și dea samă cum s'a întemplat aceasta, căci, precum spusei, n'avea obicei să se incurce în calea femeilor. Dar se vede că i-a fost sortit să-și tragă și el păcatul. Chinurile amorului însă, dacă-i tăiasse chefu și

liniștea, nu-i tăiase și pofta mănăcii. Inghițea ca și mai 'nainte aceleași porții de biftece, cu singura deosebire că între un biftec isprăvit și altul început scotea câte un oftat din adăncul plămânilor, mijloc prin care își ușura năduful.

— Aga dragă!... pentru un amorezat mănăci par'că prea mult, — băgam de samă eu.

— Aș!... Atăta mi-a mai rămas și mie! răspundea el pe un ton liric să te rupă la inimă. Se sbătea nenorocitul în ghiarțele amorului ca pasărea în gura șarpelui, când într'una din zile veni la mine prăpădit, cu fața de-un cot.

— Ce ai, iubite? îl întrebăi îngrijat.

— Sunt nenorocit! Iubesc!... Te rog nu mă lăsa!... Vino cu mine... voiu să mă primblu puțin, să mă răsuflu.

— Bucuros frate!... mai e vorbă!...

Amândoi eșirăm pe stradă.

El oprî o birjă, mă poftî din a dreapta ca pe un musafir și porunci viziteului să easă peste barieră la câmp. Era tocmai vreme de primăvară, când toate-s pornite

spre dragoste. Dar lucru deșanțat !... Earba spornică care suridea ochilor, ciocârliile care te asurzeau, soarele cel dulce care-ți dădea viață la inimă, in loc să-l mângăe, îl intartau, și mai tare. Se credea singur nefericit in mijlocul naturei fericite.

— Nu mai pot!... îmi zise el desperat.— Haide la tatăl tău să-i spun tot. El e om de sfat, știe multe, a văzut multe și m'a învăța ce să fac.

— Haide răspunsei eu. — Intoarce birjar !...

Birjarul intoarce și trăsura se oprî dinaintea casei noastre. Dar când să sun clopoțelul de la ușă, mă uitai la el și ce să ved ?... Plângea sërmanul de-i sărea pieptul, plângea in glas mare cu toate suspinurile și strimbăturile unui plâns copilăresc, încât muscalul de pe capră spăriet mă întrebâ dacă nu cumva „*cacanaș e bolnav ?*“ Nu știu de ce, dar suferințele sufletești ale lui Agatocle Leuștean nu inspirau compătimire prietenilor lui. Mic cum era, păntecos, măncau, cu aerul lui cabazlicar, îți venea par'că se crezi că e vre-o șiretenie la mij-

loc. — De astă-dată însă Leuștean nu se prefăcea, suferea de-a binele, ear eu văzându-l în așa hal, îi zisei :

— Nu-i chip să intrăm în starea asta. O să ne ridă sluga care ne va deschide ușa.

— Ai dreptate. — Du-mă te rog acasă.

Acasă el se coborî repede din trăsură, îmi strinse mâna cu căldură, mulțămindu-mi că l'am întovărășit, și-mi lăsă trăsura pe spate cu două oare de plată. — Așa dar cu tot amorul și necazul lui, el n'a uitat că e mai bine să plătească altul birja decât dănsul. — Am suris în mine recunoscând în acest act de sgărzenie pe vechiul meu amic Leuștean, așa cum era, adică sgărcit la mărunțușuri și darnic la sume mari. Să-l fi picat cu lumina n'ar fi scos de bună-voe un leu din buzunar ; însă pe un lanț de ciasornic care să-i împodobească pantecele dădea bucuros sute de lei, și nu odată l'am văzut la chefuri umplând cobza lăutarului cu irmilici. — Ei... așa era. Încă o nepotrivire în apucăturile lui.

Dar sgărcit sau nu, la mănăcări nu făcea economii. El cel d'întâi în oraș știa când

sosesc stridiile sau icrele proaspete; el cel d'întăi mănca trufandale și la masa lui nu lipseau niciodată doi, trei prieteni.

Ș'apoi să fi văzut ce vesel era la masă, cum i se deslega limba după un pahar de cotnar. Avea un talent nespus de a imita pe unii și pe alții, mai ales pe un camarad al nostru din vremea aceea, Gavril Bărgăoanu, cam prostatic din fire și care vorbea lătăreț. Îi ziceam prin prescurtare *Gavril Bărgă*. — Luasem, noi băeții, pe atunci năravul prescurtărilor.

— *Mă Bărgă!*... striga Leuștean c'un glas prefăcut care stîrnea risul tuturor, *Tocmiti la meșină pe mehalnicul de la Mavroncordat? Ad topo... mă Bărgă! Cucea'n bănză, măliga-i rupi chelea!*... Și alte câte de acestea de nu ne mai rămănea inima de ris.

Am uitat să spun că tatăl meu, aflând despre focul dragostei ce ardea pe bietul Leuștean, și știindu-l bicisnic cu femeile, se duse la părinții domnișoarei cu pricina, și aduse lucrurile așa, că într'o Duminică Agă Leuștean se pomeni, fără vina lui, cu co-

vrigul de mire pe cap. Ce bine-i ședea ! Șapte ani a gustat din traiul căsătoriei, în care timp ca un vrednic bărbat, stăpân în casa lui, a fost neconținut sub papuc. Petrekerile, cărțile, mesele se mai rărise puțin, dar după șapte ani Dumnezeu stringând la sine pe scumpa lui soție, el deatunci ca mai ba să-și pue cap sănătos sub evanghelie. Rămas liber și nerespunzător cătră nimeni, el luă earăș de coadă petrekerile, cărțile și mesele.

„U.... iu.... iu ș'aș bea rapciu, ș'aș mânca pcută de grău !...“ era cântecul lui obicnuit când se greșea c'un pahar mai mult. Totuș suflet bun și neuitător cum era, nu scăpa nici o ocașie, în mijlocul petrekerilor chiar, să nu zică un cuvânt despre răposata lui soție care bună femeie fusese sërmana, cuvânt totdeauna întovărășit de-un oftat și de-un gât de vin.

Viața lui de toate zilele era împărțită cam astfel :

Mai întâi în douëzeci și patru oare trebuia să doarmă zece oare pline, îmbrăcat într'o cămașă de pânză de casă, lungă până la

călcăe, cu dungi roșii la guler și la mâneci. De se 'ntempla vre-odată să nu-și implinească somnul, era a doua zi tot mahmur. — De lene să nu se imbrace își primea musafirii dimineața de multe ori în cămașa cea de noapte, făcea feliurite ghidușii astfel desbrăcat, cânta prin casă cu o perină în brațe în chip de cobză, imitând pe Barbu lăutarul, pentru al cărui cântec avea o deosebită slăbiciune, și astfel trecea timpul într'un ris și un chef până la oara dejunului.

Dejunul era totdeauna sdravăn și bine stropit. După dejun, mergea regulat la cafea, locul de întâlnire a tuturor dulan-dragiilor, unde juca pe un biliard cu buzunări, vechea partidă rusească meșteșugind la *sotnici* și la *clapștosuri* de se minunau *marcherii*, și toate aceste întreșesute cu fel de fel de glume potrivite cu locul, cu jocul și cu societatea.

Venea apoi masa și mai sdravănă și mai bine stropită, iar după masă abia putându-se mișca, trăgea câte un talon bun de somn, după care venea negreșit rëndul altor câteva taloane de preferans.

Avea trei prieteni cu care făcea de obicei partida de preferans, și să ferească Dumnezeu să-l fi dat vre-unul de sminteală sara la ora hotărîtă, sau odată intruniți, să nu fi jucat pe noate *după regula lui Melhisedec*, cum zicea el, că se făcea foc. Greșală nu se încăpea la joc; de altfel vinovatul era pus în rëndul *mazetelor* și cărăiturile curgeau gărlă în capul lui.

Ca să pot da însă figura lui Leuștean în toată a ei originalitate, nu trebuie să trec cu vederea unul din cusururile sale de căpetenie și anume, frica. Se temea de toate celea, mai cu samă de hoți, de foc și de bivolițe.

La drum era o pedeapsă de mers cu densusul. — Vai de capul viziteului care-i mână caili. Chinurile lui nu erau proaste. „*Lasă mai încet! mână mai tare! fă mai la dreapta! fă mai la stînga! ia sama, nu răpezi!*“ toate acestea curgeau într'un șir neîntrerupt. Apoi în fiecare tufă i se năzărea câte un hoț la pândă, și se muncea și se văicărea, sërmanul, de credeai că o să-l apuce ceva. Arme nu purta niciodată

cu sine, căci nu era om să se pue de pricină. Se zice chiar, dar acest fapt el l'a tăgăduit totdeauna cu tărie, că frica de hoți i se trăgea de la o intâlnire ce a avut noaptea in pădure cu un negustor de pungi. Pe atunci purta de toată intempleră un pistol cu două țevi. Când hoțul ii oprî trăsura in drum, el deodată puse mâna pe pistol să se apere, dar zărind la lumina lunii ochii fioroși și mustățile țapoșe ale haiducului, își simți balamalele slăbind și pistolul îi căzû din mâni.

— Ce este aceasta? întrebâ haiducul arătând arma.

— Să ertați, domnule căpitan, ia... un pistol...

— Și pentru ce l'ai luat, mă rog?

— Apoi dă... ia așa!...

— Cum așa?...

— De o intempleră, să nu bănuți.

— Mai intempleră decât asta, ce vrei?

— Apoi cum îi socotiți și măria-ta, ju-pane căpitane, că eu unul nu mai zic nimic.

Leuștean nu vorbea ci bălbăea, de tare ce-i clănțăneau măselele in gură.

Vězându-l așa om pe sine, haiducul prinse să rîdă, îl cinsti cu o palmă bine așternută peste obraz, pentru ca altă-dată să nu mai poarte degeaba pistoale la drum, și după ce-i luă arma și punga, își căută de treabă, lăsând pe bietul Leuștean mai mult mort decât viu.

Ce e drept, dacă întemplerăa a fost adevărată, putem zice că Leuștean a scăpat eftin, pentrucă alții au pățit-o mai rău de cât densusul. Sigur însă este că el de un timp n'a mai umblat noaptea la drum, nici a purtat arme cu el.

Grija focului deasemenea îl stăpănea intru atăta, că la casele lui hornurile se stricau de prea mult șters. Intr'o noapte după o partidă intărziată de preferans, ademenit de un mușchiu la frigare ce i-am oferit, s'a invoit să doarmă la mine acasă, lucru ce i s'a întemplat de mai multe ori. A doua zi până a nu se imbrăca, pe când făcea ghidușii prin odae cāntānd ca Barbu lăutarul :

Stringeți, leleo, buzele
Lelișo, lelișo fa!
Că le pișcă muștele,
Lelișo, lelișo fa!
Și se vęd fasolele,
Lelișo, lelișo fa!

deodată se aud tulumbele durăind pe dinaintea ferestrelor și apucănd pe hudița ce duce la casa lui. Intr'o clipă Leuștean și-a eșit din minte și n'a mai știut ce face. Rătăcit, cu ochii holbați, cu fața descompusă alerga și răscolea toate prin odaie, voea să se imbrace mai răpede și le nimerea toate pe dos; își viră picioarele prin mănecele surtucului și mânilor prin cracii pantalonilor, până ce insfirșit pierzând speranța de a se mai putè imbrăca, aruncă surtucul, pantalonii și cismele in toate părțile și căzù găfăind pe un scaun.

— Nu mă duc de-aici!... strigă el ca un om ce vrea să-și facă sie însuși in ciudă. Lasă să ardă!... Dracul să le ia de case!...

A fost un adevărat teatru această comică scenă de zăpăceală a lui Leuștean. Merita să plătești, să-l vezi.

Altă-dată pe la cinci oare dimineața auzii bătând cu furie la ferestrele mele.

— Cine-i acolo?

— Eu.

— Care eu?

— Agà.

— Care Agà?

— Agatocle.

— Nenorocitul, ce-ai pățit îi zisei eu deschizându-i ușa.

— Inchipuește-ți frate, răspuse el, aruncându-se pe o canapea; de douăzeci de ani, abia astăzi pentru întâia dată văzui și eu răsăritul soarelui, însă, ce-i drept, fără voea mea.

— Cum așa?

— Știi că am eșit asară pe la unul după miezul nopții de la partidă. — Ei bine!... Plec acasă și când intru în hudița ce duce la mine, ce se ved?... O cogemite bivoliță care sta culcată în mijlocul drumului, mestecând din fălci. — Nu era chip de trecut pe alătura. Sufla așa de tare și rotea niște ochi așa de sluți, încât numai nu-mi zicea: „Hait!... Cară-te de-aici că te iau în carne!”

— Ce să fac? Mă 'ntorc îndărăpt, incunjur o jumătate de oară, și când ajung la cealaltă hudiță care de asemeni duce la mine pe partea opusă, eată o altă bivoliță tot atât de fioroasă, tot atât de slută care păștea iarbă din șanț. O adevărată pacoste!... Par'c'anume se pusese, matahalele, să-mi ție calea. Mă 'ntorc earăș la hudița d'intăi, bivolița tot acolo; se așternuse pe odihnă ca la dēnsa acasă. Mă duc apoi la a doua hudiță, dau peste a doua bivoliță care se așternuse și ea pe mănăcare. Și așa din hudiță 'n hudiță, din bivoliță 'n bivoliță, eată-mă până la ciasul acesta in picioare, fără să fi putut intra acasă, Uf!... sunt rupt de osteneală. Da am vėzut rēsăritul incaltea.

— Bicisnicule!... Ți zisei eu, abia stăpănindu-mi risul. Să te faci niște păcătoase de bivolițe să nu dormi toată noaptea, asta-i bună de scris!...

— Ei! ce vrei! Numai o viață are omul și trebuie să și-o cruțe.

Intr'adevăr viața și-o cruța, dar pântecel nu, căci din ce în ce îl indopa mai

mult cu mâncări și băuturi. În zadar îi ziceam:

— Leuștene, ia sama, odată ai să pocnești ca o bute rău cercuită.

— Aș!... Asta-i viața omului... Pentru ce trăește omul, dacă nu pentru pănțece? Treceau zilele, lunile și anii fără ca el să-și schimbe firea, fără ca el să-și schimbe traiul. Insurise pe cap, și pănțecele lui căpătase o rotunjime sub care par'că-i dispăreau picioarele. Dar cu cât i se inmulțeau anii vieții, cu atât i se imputinau mijloacele de traiu. — Pe nesimțite el mănecase în fiecare an, pe lângă venituri, și câte o păticeă din capital, așa că sărăcia da acum năvală la ușa lui. — Da unde își bătea el capul cu asemenea nimicuri. Lipsa, și mai ales lipsa la bătrănețe, de care unii oameni slabi de ănger se tem așa de tare, lui nu-i ingreuea inima, nici îi tulbura somnul; numai căsuța lui cea albă, cochetă și veselă ca și dănsul, își posomorise de la un timp fața, căci pe păticeii ei de mult neimpros-petați se vedeau cărămizi goale și dungi

vinete de ploi, ca niște lungi șiroae de lacrimi.

Int'o sară, îmi aduc aminte, Leuștean își invită partizanii de preferans cu următoarea circulară:

Cine-i protos?... Vasilică;
 Eu cumpăr la sans-atù;
 Iorgu face șapte 'n pică,
 Am s'ajut, haide și tu.
 Dar mă rog să dai inchis,
 C'am să mi-l trântesc o platecă,
 Să se mire și prin vis
 Preferans cu cine joacă.

Par'că-l vîd și acuma cu ce luare aminte pregătea el masa de cărți, cum ascuțea crida, așeza scaunele, făcea mucul la lumînări, așa ca toate să fie în regulă și cu simetrie, ear în cursul acestei grave indelniciri, el șuera între dinți vecinicul cântec *U... iu... iu... ș'aș bea rapciu, ș'aș mânca pîită de grâu!*

Intre partizanii lui mă număram și eu. În sara aceea a fost mai cu chef decât totdeauna. — „Bonsoir, Musu Vasilică!...

Cu plecăciune, cucoane Neculai!... Sărut mâinile, cucoane Iorgule!..." zise el tovarășilor săi în momentul de-a împărți cărțile; ear aceste cuvinte rostite cu aerul și intonația ce știa el să le-o dea, căpătau un deosebit parfum de veselie. Deși norocul nu prea legase frăție cu dănsul, totuș era destul să pue o platcă cât de mică pe protivnicul său, ca să facă un haz nespus și să-și uite paguba. Tot vocabularul obicnuit al cartoforilor, porecle și născociri de cuvinte caraghioase, glume inventate anume pentru jocul de cărți, necunoscute altor oameni, au fost de astă-dată cu prisosință puse în circulație la masa verde. Numai dulcețile și cafeaoa neagră veneau din timp în timp să intrerumpă puhoiul necurmat al șăgilor.

Dar nu bine măntuisem preferansul și deodată se deschiseră ușile odăei de alăturea unde ni se infățișă fumegând pe o masă, între două mari candelabre, un purcel fript, rumen, cu un morcov în gură, încunjurat de mezelicuri și de un stol de butelci pline cu vinul cel mai chihlimbaniu.

A fost o surprindere ce ne pregătise Leuștean. Se 'nțelege că nu ne-am dat in lături de a face cinste mesei, ba chiar, pot a zice, că ne-am așternut pe mâncare ca niște oameni care știu să prețuească un purcel in asemenea împrejurări, dar dacă noi eram la înălțimea datoriei, apoi Leuștean era cu mult mai presus. Par'c'atunci scăpase din postul mare.

— Măi Agà! nu fi așa lacom că-i pocni ca o bute rău cercuită, îi repetam noi aceeași glumă.

— Am cinste să vă spun că sunteți niște mișei, ne răspundea el. Nu ved eu, par'că, cum mă trageți pe sfoară cu beutul. Eu dau pe gât totdeauna paharul plin, și voi abia de vă muiăți buzele in sângele Domnului. Par'că n'ar fi vorba de sănătățile voastre. Dar nu-i nimic. — Tot așa să dea Dumnezeu să fiu înșelat in viața mea. Cât despre mine, dac'oiu murì, halal să-mi fie!... Incaltea oi u murì sătul. Să-mi vie Ghioc aicea, strigă el, lovind cu pumnul in masă.

Ghioc, care era după ușă și pândea sem-

nul chemării, numai decât se infățișă în antereul lui de citarea, cu scripca așezată la gât.

— Să trăiți, cuconașilor, zise el închinându-se adănc; când v'a fi mai rău tot așa să vă fie!...

Apoi cu mult ifos și cu multe mișcări din mâni și din cap începù să cânte marșul lui *Napoleon* :

Napoleon Bunăparte,
Stând în pământ de departe,
Pe marea apusului
În prijma Parisului....

Voea țiganul să se arăte că adică e procopsit, știe cântece străine.

— Ce umbli cu de-al de astea, Faraone! strigă Leuștean furios; ai inebunit, ori vrei să te miruesc în numele tatălui. Cântă-mi un cântec creștinesc că doar s'or desgheța boerii. Nu-i vezi cum stau, par'că și-au îngropat rubedeniile.

— Apoi care cântec porunciți, sărut tălpile? întrebă Ghioc indoindu-se din șeale.

— Ce nu te pricepi, coțofană? Te-ai prostit se vede!... Adă scripca 'ncoace!

Atunci Leuștean care învățase în copilarie să cam tragă din arcuș, înhăță scripca din mâna lăutarului, cercâ strunele la ureche, tuși, își dresese glasul, făcû câteva flori din arcuș și o intoarse pe cântecul lui *Barbu lăutarul*, în care se simțea mai meșter :

Eu sunt Barbu lăutarul
 Starostele și cobzarul,
 Ce-am cântat pe la Domnii
 Și la măndre cununii!...

Apoi mai departe:

Eu ingheț cântând la poartă,
 Și tu dormi dormirea-i moartă...

De ce cânta, de ce se inflăcăra mai tare. Poate că unde o cam luase de coadă, sau, cine știe, poate că tocmai atunci, îl lovise un alean la inimă, vre-o amintire din trecut, căci arcușul lui luneca așa de bine pe coarde, și glasul lui răsuna așa de viu, in-

cât ai fi zis că-i aevea Barbu lăutarul care-și cântă cântecul.

Dar când zise:

Dragi boeri din lumea nouă
Ziua bună vă zic vouă,
Eu mă duc, mă prăpădesc
Ca un cântec bătrânesc.

Atunci se simți tremurând în glasul lui o notă melancolică, și lucru ne mai pomenit, o picătură de lacrimă îi străluci sub gene. Nu mai era veselul și nepăsătorul Leuștean cel din toate zilele, peste care nevoile lunecau ca untdelemnul.

Însăși fața i se schimbase sub puternica inriurare a cântecului; apoi, întărtat la culme, aruncă scripca jos și o călcă în picioare.

— Așa ți se cade uscătură netrebnică, care știi numai să plângi, și nu știi că plânsul e mai amar pentru cine a ris toată viața! Așa am să pier și eu ca un cântec bătrânesc — Dar incaltea halal să-mi fie! adause el luând cu o mână un pahar de vin pe care-l sorbi de dușcă și cu cealaltă

aruncându-și punga din buzunar in obrazul lui Ghioc.

— Na, porumbacule, pentru putregaiul tău de durăitoare !

Cine știe dacă-i mai rămăsese ceva pe a douazi de cheltueală; dar Leuștean, cel eștin la faină și scump la țărițe, nu era om să-și cântărească dărnicia in asemenea momente.

— Nu pricepeți voi, urmă el inghițind un al doilea pahar, că fleacul ist de lume nu plătește o ceapă degerată... Atăt e a omului, un pic de voe bună in inimă, că celelalte toate sunt nimicuri.

O zicea aceasta cam in silă, tocmai in momentul când îi lipsea voea bună.

— Prin urmare sus cu paharul, fraților!...

Eu văzënd că ițele se'ncurcă și că, indușat cum era, el avea de gând să o ție drug inainte, mi-am furat căciula, m'am strecurat nebăgat in samă pe ușă, și m'am dus ca un om cuminte acasă, lăsându-l cu fundat in cugetări adenci asupra nemerniciilor lumesti.

Acasă m'am desbrăcat iute și m'am pus în așternut. Am adormit însă cu greu, fiind iusumi nervos; când eată, că în mijlocul unui somn de plumb, mă simt scuturat de o mână rece, deschid ochii spăriet, și ce să văd?... Pe Leuștean stând la căpătăiul meu în picioare, palid și cu părul vâlvoi. Mi s'a părut deodată că nu-i el, ci umbra lui.

— Ce este? zisei eu cuprins de fiori.

— Ce să fie? Ia m'ați lăsat singur acasă ca pe un netrebnic, și acum alerg să vă adun eară.

— Ai pierdut mințile, Leuștene? La vremea asta?

— De ce nu? Pentru chef trebuie să fie vreme totdeauna. Pentru necaz e bine să nu fie. Haide scoală leneșule!... Trimite după Ghioc... S'o luăm din capăt.

Îl priveam lung și nu pricepeam. Mi se părea că glasul lui răsună ciudat.

— Uite, adause el, nu pot dormi; îmi trebuie lume, joc, cântec, veselie. Să ridicăm tot tîrgul în picioare. Am ce am; nu mi-e inima la loc. Aș vrea să mai gust din cel

Cotnar; să mai aud cântând pe gâtul scripcei... Aș vrea!... știu eu ce-aș mai vrea!... Zicând aceste cuvinte el se primbla cu pași iuți și neregulați prin odae; dar deodată se oprî în loc; își întinse amândouă brațele în aer ca un om ce simte că-i fuge pământul de sub picioare, se cumpeni un moment, apoi căzù grămadă jos.

Cu multă greutate putu-i să-l ridic și să-l pun pe canapea. Răsufierea lui era răpede și ochii painjiniți.

Nu-i nimic! gândii în mine; l'a biruit osteneala și Cotnarul. Îl stropii cu apă rece pe obraz, ca să-l aduc în cunoștință; el atunci tresări, întoarse spre mine o privire rătăcită și c'un glas străin care par'că venea din adăncimile pământului, îmi zise :

Dragi boeri de lumea nouă,
Ziua bună vă zic vouă;
Eu mă duc mă prăpădesc
Ca un cântec bătrănesc!...

Mă simții mișcat în fundul inimii de acest glas, oarecum profetic, jumătate vesel, jumătate tănguitor, care-mi punea în

lumină o viață întreagă de om, petrecută într'un cântec ș'o nepăsare; și nu bine apucâ a se stinge in liniștea odăei cea din urmă vibrare a versului de ziua bună, că împreună cu dânsa se stinse și cea din urmă licărire de viață in peptul lui Leuștean.

A murit sub ochii mei, într'un suris rămas pecetluit pe buzele lui, ca un ultim semn al chiemării ce avusese pe pământ, de a răspândi in juru-i lumina veseliei. .

.

In urma lui par'că lipsea orașului ceva; lipsea matca roiului; intemeetorul tuturor petrekerilor; lipsea omul la a cărui singură vedere te simțeai oarecum intinerit. Dacă de sigur și el ca fiecare își purta in drumul greu al vieții sacul cu grijile in spinare, avea însă darul când călca pragul unui prieten, să-și lase sacul la ușă și să intre cu inima ușoară și cu fața pururea senină... Ei, acest dar nu-l are ori și cine. Dumnezeu să-l odihnească pe ceea lume!

DOUË ZILE LA SLĂNIC.

Intr'o odăiță mică și cam umedă de pe strada *Popa-Tatu* din București locuea ténurul *Nae Peruzescu*. Ferestrele odăei intoarse spre miază-noapte nu erau nici vara, nici iarna luminate de soare, și fațada casei de mult nereparată avea un aer posomorit. Se vedea cât de colo că e cuib de sărăcie. Dar in lăuntru locuea un ténér cu mare viitor. Nu implinise încă treizeci de ani și *Nae Peruzescu* ajunsese archivar la tribunalul de Ilfov. Născut la Têrgoviștea, orașul de descălecătoare, care a scos la maidean cea mai fină prăsilă de oameni mari,

el fusese rënd pe rënd țitor de registre la primăria din Caracal, prețeluitor la vama din Burdujeni și perceptor la bariera Șorogari din Iași, o întreagă carieră făcută în scurt timp. Carte nu prea învățase în copilărie, și nu știu zeu, dacă din cele patru clase primare îi mai rămăsese altă-ceva de cât știința scrierii și a cetirei, și oare care elemente de aritmetică. Inșă pentru oameni ca el cartea nu-i bună decât doar pentru a le strica originalitatea talentului, căci era intr'adevăr talentat Nae Peruzescu. Scria romanuri, poesii și piese de teatru, și nu odată numele lui a figurat cu cinste în coloanele ziarelor „*Trămbița Literară*“ din Gorj și „*Zorile Artelor*“ din Dorohoiu.

Mai era și băeat frumos, scos din cutie, cum s'ar zice. Avea o față albă ca laptele cu doi bujori rumeni pe umerii obrazului, încât de departe părea a fi sulemenit; ear peste albul cel bătaios la ochi, cădea ca contrast de culoare, un păr negru de abanos căruia știa să-i dea indoiturile cele mai artistice. Cu un așa chip, cum era Peruzescu să nu fie inamorat de persoana lui; să nu umble

totdeauna imbrăcat după moda cea din urmă, adică cu pantaloni scurți și cu cizme ascuțite la vîrf; să nu-și curățe unghiile cele trandafirii de trei ori in fiecare zi, mai ales că la degetele cele mici ale ambelor mîni își lăsase unghiile să crească mari, cea din stînga in amintirea unei modiste din Caracal, și cea din dreapta in amintirea unei duduici din Tîrgul-Cucului din Iași.

Petrecuse el iarna cum petrecuse cu puțini tăciuni in vatră și cu pîntecele cam lipit de coaste; dar cum sosî vesela luna Maiu, își puse amanet hainele de iarnă spre a-și improspăta garderoba de vară. Astfel dichisit, peptănat intocmai ca un cap de ceară bun de expus la o vitrină de perucher, el călca mândru pe trotoarele capitalei, avînd aerul a zice trecătorilor: „Ce nu vedeți? eu sunt Nae Peruzescu!“; și nu uita niciodată să-și anine la butoniera surtucului un mic boboc de trandafir, care sămăna de departe a decorație.

Incepuse acum căldurile lui cuptior pe cînd lumea bucureșteană insetată de aer răcoros se pregătește de dus, unii pe la

moșii, alții pe la băi. Nae Peruzescu se primbla prin odăița lui din strada Popa-Tatu gândindu-se și el cam ce ar avè de făcut pe timpul vacanțelor. Din când in când se oprea dinaintea oglinzii petrecându-și degetele prin părul cel bogat și vorbea omului din oglindă cam astfel :

— Peruzescule, ești nostim ! Nu degeaba porți nume dă piatră scumpă... Poet și romanțier !... cum șede omului mai bine... Ca mâni o s'ajungi ministru, par'că te vèd ; la instrucție, nu-i așa ?... ca să-mi protegești artele. Ș'atunci he !... he !... Ce roluri o să-mi joci !...

In acel moment ochii lui căzurè pe ziarul „*Grainul Trotușului*“ pe a cărui pagină de anuniuri, intre cașcavalul de Penteleu și stacoșii de Marea Neagră, citi următoarele rënduri scrise cu litere mari :

„Subsemnatul cu toată stima aduc la cunoștința onorabilului public că am deschis „o locantă de lux la băile Slănicului cu „bucătărie franceză sau română după gust. „Vinațuri străine și indigene cu prețuri moderate. — Serviciu prompt și regulat. —

„*Table d'hôte* in fiecare zi sau prânz *à la carte* după voință. — La abonamente cu „luna se fac reduceri“.

Ce idee ! zise Peruzescu, lovindu-se cu mâna peste frunte. — La Slănic !... — La Slănic !... La băi in țara mea ! Acolo-i dămers. Un viitor om mare trebuie să-și cunoască țara. Ș'apoi he ! he ! Acolo o să le 'nvărtim !...

Zis și făcut. Bagajul nu era greu de alcătuit. Cât era pe dănsul, un paltonaș subțire pe deasupra și o pălărie de pae pusă cam crăește pe-o ureche ; apoi două rënduri de albituri intr'o lădiță de Brașov și eată tot. Pentru buzunar cam puțin ; una sută cincizeci lei scontați asupra salariului la un zaraf de la *Cuibu cu barză*. Dar insfirșit un cetățean român in țara lui nu pierе. Astfel plin de chef și de speranță in viitor, plecă in aceeași sară de la gara *Térgoviștea* spre Moldova.

A doua zi la opt oare dimineața trenul intră in gara de la Térgul-Ocna, și Nae Peruzescu se coborî somnoros din clasa a III-a, unde voiajase tot timpul tăcut și ghemuit

intr'un colț, cu pălăria pe ochi, cu gulerul paltonașului ridicat, păstrând cel mai strict incognito.

Îi trebuia acum o trăsură pentru Slănic. Trăsurile însă erau scumpe și Peruzescu sta pe gânduri. Dar numai de noroc să nu se plângă omul. Pe când se tîrguea el cu birjarii ca doar le-a mai rupe din preț, eată că un domn gros și roș la față îi puse mîna pe umăr :

— Mă rog de ertare, boerule ! zise domnul cel gros c'un glas care par'că-i eșea din fundul pîntecelui. Nu te mai osteni să cauți birjă. Am eu un loc la mine in trăsură. Numai dinainte dacă nu te superi, fiindcă dinapoï ședem noi doi, nevasta și eu mine.

— Prea bine, răspunse Peruzescu mulțămît de-a intra in tovărășie ; însă cu o condiție, să-mi plătesc și eu partea mea. — Aceste vorbe fură zise c'un fel de mîndrie de om ce nu înțelege să i se facă concesiile de bani.

— Da ce-are a face ! Nu se 'ncapă plată,

adause omul pântecos; doar te poftim în trăsura noastră, nu-i așa Luxița?

— Se 'nțelege, răspuse Luxița, o femeie mică, uscată, istovită, încât părea a fi o scândură cu ochi.

— Ei vezi?... hai, sui și nu mai face vorbă!

— Da nu se poate.

— Da mă rog.

Insfirșit Peruzescu, neavând încotro, abia se prinse de la al doilea cuvânt, se sui în trăsura pe scăunașul de dinainte, ear lădița de Brașov, cea cu două rânduri de albituri, o așeză în capră la picioarele viziteului.

— Sunteți prea buni, zise Peruzescu politicoș, însă n'aș fi consimțit niciodată să vă supăr dacă aș fi avut cu mine mai mult bagaj decât lădița a mică. Celelalte lăzi îmi vin pă urmă.

— Înțeleg. O să stați pesemne mai multă vreme la feredee.

— O lună poate.

— V'o rănduit doftorii?

— Ba nu, dă petrecere. E plicsis mare

in București, și'n străinătate fusei anii trecuți. Mi s'a făcut silă dă străini. Anul acesta nu voiu să-mi deșert punga la Nemți sau la Franțuji. Să vedem cum o mai fi și cu ai noștri ?

— Aveți mare dreptate. Sunteți negustor ?

— Nu, răspuse Peruzescu, c'un suris protector.

— Proprietar poate ? Vă ocupați cu lucrul câmpului ?

— Ai-da-de !... Unde mă ocup eu cu secături dă alea. Proprietar da, cât poștești, însă moșiile nici le vęd cu ochii. Îmi privesc numai regulat arenzile, fie viscol, ploae sau secetă, căci cazurile fortuite nu mă privesc. A-și căuta cineva dă moșie este a se pune sub atērnarea administrațiunii, și eu, domnul meu, sunt dintre acei ce prețuesc libertatea mai mult decât chiar moșiile.

Trăsura inainta mereu in trapul cailor. Trecuse acum podul Trotușului care se cam legăna sub picioarele cailor și intrase in drumul strîmt și stîncos de pe valea Slănicului. Omul însă cel pântecos, curios ca

toți provincialii și puțin discret, ținea să-și descoase tovarășul din toate prohaburile :

— Dacă sunteți dipotat ar hi ghine să mai hărățuiți cărmuirea in privința podului de pe Troțuș. Vedeți cum se clatină ; trecem pe el cu zilele in mâni.

— Da cine nu e deputat, nenisorule, in ziua dă azi?... Nu mai departe decât mai dăunazi fiind un colegiu vacant la dar puțin importă localitatea, (Peruzescu nu voea să se incurce cu nume proprii) alegătorii in corpore s'a adresatărē la mine să-mi incredințeze mandatul dă reprezentant al națiunii. Insuș ministrul mi-a telegrafiat : „Iubite amice, nu refuza !“ Aș !... Ia slăbiți-mē, domnilor ! rēspunsei ministrului și alegătorilor. Afacerile mele multiple mē impiedică deocamdată să mē ocup cu interesele Statului, și . . . scurt . . . am declinat onoarea, recomandându-le pă un vēr al meu. Eu, onorabile, dacā vrei să știi, am alte lucruri mai mari in vedere : am imbrățisat cariera literelor, a artelor frumoase ; și aceasta nu ca meserie, nu dă trebuință fiindcă de ! slavă Domnului !... veniturile îmi

prisosesc, ci fiindcă simț acilea 'n mine vocațiune. Marele Eliade ăl din fața Universității a fost înainte mergătorul și noi ăștialalți suntem urmașii lui!

Toate aceste fură așternute dintr'o singură răsufare și cu așa accent de convingere încât tovarășii lui, niște bieți oameni de la țară, naivi cum i-a lăsat Dumnezeu, îl ascultau ca pe Sfântul Ioan gură de aur și deși nu prea înțelegeau ca ce fel de carieră e aceea a literelor, totuș își inchi-pueau că insemnat om trebuie să fie tănărul cu care au făcut cunoștință, de vreme ce e amic cu ministrul și a desprețuit mandatul de deputat.

— Da poate nu stați bine dinainte? îi zise Luxița sfoasă; Arghir! ia mai lasă și pe boer să șadă la locul tău.

— Cum nu, boerule, poftiți!... Da mai incape vorbă!

— Ședeți, mă rog, la locul d-voastre, n'am venit acilea să vă supăr.

— Da nu-i supărare; dimpotrivă ne faceți plăcere.

— Voiu schimba la jumătate dă drum,

dacă voiți numai decât, zise Peruzescu spre a nu le strica hatîrul. Această tocmală îi venea și mai bine la socoteală, fiindcă la intrarea în Slănic avea să-l vadă lumea în trăsură la locul de cinste.

De la o vreme convorbirea între ei nu s'a mai putut susține cu șir, căci drumul se făcuse rău și bolovănos și la fie-care moment cucoana Luxița mică și slabă cum era, risca să fie aruncată ca o minge afară din trăsură.

La *Cerdac* unde este jumătate de cale, trăsura se oprî pentru câteva minute, în care timp Peruzescu se indeletnici cu ceteria iscăliturilor și a cugetărilor scrise de trecători pe stâlpii și tavanul Cerdacului. Două versuri anonime îl inveseliră cu deosebire :

„Te iubesc și te ador

„Ca pe-un puiu de curcă chior!

Brava poezie!... gândi el. Atunci Peruzescu a cărui nervi artistici sbărnăeau numai de cât la cea mai mică impresiune din afară,

se încercă să compue și el o cugetare oarecare și în acelaș timp să o subscrie, ca să rămăe la știința posterității cum că Nae Peruzescu a trecut odinioară pe acilea ; însă tocmai când își frământa mai mult creerii să născocească ceva, următoarele versuri îi căzură sub ochi :

Cine subscrie
 În ori-ce loc,
 Trebui să fie
 Un dobitoc.

Aceste nenorocite versuri îi opriră *geniul de coadă*, tocmai când sborul își încerca, și ne mai putend alcătui nimic, renunță la ideea de-a lăsa urme pe stâlpii Cerdacului despre trecerea lui. — Cu atât mai rău pentru posteritate !

De aci înainte Peruzescu stătù în locul lui Arghir lângă cucoana Luxița cu un ifos de adevărat stăpân al trăsarei, ear Arghir se așeză pe scăunașul cel strimt din față, unde abia îi încăpea pântecul și unde sălta sërmanul de i se hurducau mărunțiile.

Nici valea cea minunată a riului Slănic, strinsă între două șiruri de munți păduratici, nici stîncile cele fioroase care stăteau atîrnate deasupra capetelor lor, nici sumedenia cea de copii care alergau desculți înaintea trăsorii, cu buchete de viorele albastre ca și ochii lor, urându-i de bună-venire, nu mai făcea intipărire asupra bietului Arghir ; voise omul să fie politicoș în trăsura lui, și-și lua acum resplata.

Insfirșit eată-i ajunși la Slănic ! Sunase tocmai clopotul care vestește oara dejunului, și toți oaspeții își luaseră locurile lor în salonul de mîncare și pe terasa ce încunjură din toate părțile restaurantul cel mare. O adunătură de vre-o două sute și mai bine de inși : bărbați, femei, copii, oameni de toată mîna, de toate vîrstele, din toate unghiurile țării, în felurite costume : de la postavul cel subțire occidental, pînă la șăiacul monăstiresc, de la mătasa de Lyon pînă la altița de la Rucăr, într'un cuvînt adunătura cea mai pestriță, cea mai sgomotoasă și mai pitorescă care se poate vedea, furnică în tot timpul sezonului de

băi, câte de douë ori pe zi, in acest restaurant de clasa întâia al Slănicului. Aici nimene nu-și bate capul dacă supără sau nu pe vecinul său. Pe când unul mănăncă, cel de-alătura fumează; unul scuipă pe podele, altul face să răsune sala de cea mai fantastică suflare de nas asemănată unui solo din trambită. Apoi felurite convorbiri urmează in gura mare între oameni pe care șapte mese îi despart.

- Bine-ai venit vere! Ce mai faci?
- Mulțămesc, foarte bine.
- Da cucoana și copiii?
- Asemine.
- De mult ai început cura?
- De alaltăeri.
- Ciudat, mie numărul 3 nu-mi face lucrare.
- Mie din contra prea multă.

Ear pe când aceștia se cercetează de starea sănătății, într'alt colț se aude o sfadă cu chelnerul de la te miri ce, care uneori se sfirsește cu palme. Apoi pintre mese și pintre picioarele oaspeților și ale chelnerilor se joacă și se hărățesc feluriți

căni, de la cei mai mari până la cei mai mici : Danois, Terre-Neuve, prepelicari, levrete a căror țipete, amestecate cu glasul oamenilor, cu clefăitul fălcilor, cu sunetul farfuriilor și al cuțitelor, alcătuesc un vuet surd și discordant bun de stricat nervii cei mai solizi.

Și cu toate aceste are haz de văzut o asemenea lume unde domnește cea mai completă lipsă de etichetă, unde se leagă prietenii între Dorohoeni și Mehedințeni, unde se incheagă logodne și se urzesc despărțenii ; roiu de oameni iuți, nesupuși la legi și reglemente, gata totdeauna de ceartă, dar buni de altfel, veseli și cheltuitori. Aici doi oameni cari nu se cunosc nu au trebuință de intervenirea unui al treilea ca să le inlesnească formalitatea prezentării. Ei se apropie unul de altul cu mâna la pălărie.

— D-voastră boerule, sunteți din Mizil, pe cât am aflat ?

— Da, domnule.

— Vă rog să mă onorați cu numele ?...

— Dinică Smochinescu. Da d-voastră ?

— Eu sunt din Mămornița... Gavril Ciomărtan.

Urmează o stringere de mână și peste o oară amândoi sunt frați de cruce și se bat peste burtă.

Ei, dar și Slănicul are așa numita sa lume aristocratică, *son High-life* unde întâlnești figuri înțepate, nasuri în sus, colțuri de buze desprețuitoare, dar aceste samandicoase persoane sau sunt osindite la cea mai desăvârșită singurătate, sau dacă nu vor să moară de urit, sunt luate înainte de curentul cel mare egalitar, și duse vrënd, nevrënd în diferite excursiuni, unde în auzul vioarelor a doi, trei lăutari cari le cântă de inimă albastră și în fața a-tot-stăpănitorului soare numai incupe să facă deosebire între oameni.

Eată deci că tocmai în dricul mesei, pe când vuetul era mai asurzitor, tănărul Nae Peruzescu își făcù intrarea în salon. I-a trebuit oare-care timp pentru a se scutura de colb, a-și așeza un guler curat la cămeșă și a-și da părului indoitura artistică obicinuită. Un moment el se oprì în ușă, aruncă lumii ce ospăta o ochire de sus, o

ochire de om superior, sigur de intipărire ce face, observă cam pe la mijlocul sălei un loc la o masă unde ședea un singur domn, și cu pași demni, aș pute zice măreți, trecu prin un șir de alte mese, până ce ajunse la locul ce-și alesese.

— Salutare! onorabile, zise Peruzescu domnului care ospeta. Acesta își plecă puțin capul in semn de mulțămire, mornăind ceva neînțeles, dar care lăsa destul a se înțelege că nu era tocmai bucuros de tovrășia noului venit. Era un om ciudat acesta, un fel de misantrop, singurul care se ținea mai totdeauna rezleț. Avea un cap care nu era după calupul capetelor de duzină; un cap sborșit ca de ariciu, cu ochelari pe nas, prin giamurile căroră străluceau doi ochi vii, plini de ironie. In momentul când Peruzescu luă nepoftit loc la masa lui, el își dădă mai la o parte garafa cu Cotnar, nu de altă, dar ca să nu se facă greșala de-a se schimba gărăfile, precum se mai întemplantase. La o masă in dreapta lui Peruzescu ședea o întreagă familie din Brăila: bărbat, femei, copii, guvernanta, guvernor,

cățel și purcel; ear la stînga, din întemplantare, erau tocmai tovarășii lui de drum, Arghir și Luxița. Aceștia cum îl văzură, îl salutară respectuos.

— Ei, nenisorule, n'are haz, zise Peruzescu in glas mare, adresăndu-se omului cu ochelari. Unde s'a mai văzut așa munți dă spaimă, așa stînci afurisite, care par'că-ți cad in cap. M'apucă nădușelele cînd gîndesc. Aia nu e civilizație. Îmi place mai bine marea. Ah! marea!... Ce nostimă e!

— Vă par munții de spaimă? întrebă omul cu ochelari.

— Ba bine că nu!... măiculiță!... Dar ce e ăsta? arătă el inspre fereastră, prin gîmurile căreia se vedea verzind vîrfurile albe al *Pufului*.

— Se vede că d-voastră nu cunoașteți Helveția?

— Auzi, eu nu cunosc Helveția? Da o cunosc, stimabile, din scoartă 'n scoartă. Auzi Helveția?... Ce are de-a face?... Chelner, adă-mi mă rog carta dă bucate!

Un chip semitic cu păr frizat, imbrăcat in frac se infățișă dinaintea lui Peruzescu.

— Pofțiți, domnule.

În acelaș timp la o a treia masă un transilvănean cu ceafa groasă și roș la față de par'că te-așteptai să-i pocnească vinele de mult sânge, își compunea și el dejunul.

— Ce mâncări aveți ? întrebă el pe chelner cu o voce lătăreață, împănată cu accent unguresc.

— Pofțiți cartă !

— Nu știu eu de cartă ; spune din gură !

— Avem *soupe brunoise*.

— Măncă tu !

— *Cotelettes de veau, panées*.

— Măncă tu !

— *Croquettes de volaille*.

— Măncă tu !

— *Varză cu slănină*.

— Ah ! bun ; țipă-mi două porciuni !

Peruzeseu, nevroid și el să se lese mai jos, după ce cetî și răsceți cartă, începî să se certe cu chelnerul.

— Astea's bucate, domnule ? Pofțim, n'are un creștin ce să mănânce. După ce ne vărșăm pungile acilea, apoi ne și otrăviți ? O să telegrafiez astăzi să-mi vie bucătarul din

București și o să vă denunț prin ziare. Sunt dintre acei ce știu să ție pana'n mână, neiculiță. Auzitu-m'ai ?

— Mă ertați, domnule ! Bucatele nu sunt rele. La toată lumea am servit tot de aceste. Insfirșit ce alegeți ?

— Ce să aleg ? Par'că am ce alege ? Adă-mi două, trei sardele dă puțină și o cafea neagră... turcească... înțelesu-m'ai ?.. și cu caimac.

— Prea bine ! Ceva vin nu porunciți ?

— Nu, fiindcă am migrenă. Bună țară rea tocmeală, adause el adresându-se omului cu ochelari. In țara mea, cu bani in pungă și să mori dă foame ! Dar n'aibi grijă, o să le dau eu dă furcă speculatorilor ăstora, cari ne sug averile ; doar nu mi-a tors mama pă limbă.

— Ciudat ! răspuse omul cu ochelari ; tocmai astăzi am mâncat mai bine decât altă-dată.

— *De gustibus non... non...* zise Peruzescu, voind să facă erudițiune ; nu nimerea însă sfirșitul proverbului.

— *Non distupandibus...* urmă necunos-

cutul, ai cărui ochi sticleau rizători în dosul ochelarilor.

— Tocmai, *non distupandibus*, precum zice latinul, repetă Peruzescu de bună credință. — Auzise și el într'o sară la Rașca pe un oare-cine spuind acest proverb, și voea acum să-l utilizeze. Vorbeam adineoarea de Helveția, adause el. Ei, nenisorule nu-i așa. Dacă o stincă dă alea teribile îți cade 'n cap, cum rămâne? Dacă te răstorni într'o prăpastie dă alea apilpisite, ce faci? Apoi foarte mulțumesc dă petrecere!

— Dac'a-i cunoaște Svițera, n'ai vorbi așa. Acolo's munții mult mai fioroși.

— Na! alta nouă! Acum Svițera!... Pof-tim! Apoi una-i Svițera, alta-i Helveția și alta-i România. Ce are de-a face mă rog popa, cu preuteasa și cu fata popei?

— Salutare, domnule; zise omul cu ochelari, înădușind în peptu-i un hohot de ris, ce era gata să sbucnească. Apoi ridicându-se de la masă, îi intoarse spetele.

Rămas singur, Peruzescu ne mai avënd cui să tae la piroane, strigă:

— Chelner, socoteala!

Chelnerul îi prezentă nota care se urca la cifra colosală de 70 bani, adică : 50 bani sardelele de puțină și 20 bani cafeaoa. Atunci Peruzescu scoase din portofoliul său un bilet de bancă de o sută de lei și cu un aer de milionar, îl întinse chelnerului.

— Na, schimbă ! Dracul să-i iee dă bani ! Dă când s'a născocit peticăria aia murdară, îmi pare că n'am nimic în pungă. Altă-ceva era mai înainte când băgam mâna 'n buzunar și scoteam un pumn dă napoleoni. Zic și eu, aveai pă ce-ți pune ochiul.

Toate aceste fură rostite tare ca să-l audă lumea.

Arghir care-l asculta, se plecă la urechea femeii lui și-i zise :

— Auzi?... Auzi?... Luxițo ! Aista-i pe-semne de cei ce-și aprinde țigara cu bancnote !

— Săracandemine!... Nu vorbi așa tare. Cine știe ce magnat a fi, și ne-om găsi beleaoa.

— Să hie sănătos, că mie nu-mi place nici de frică. Pre-i cu nasu 'n sus. Nu-și incape'n chele de fudulie.

Atunci un mare vuet de scaune și tro-pot de picioare se făcură in sală; lumea se sculă de la masă și porni spre ușă. — Peruzescu de-asemene plecà de la locul lui, după ce băgà pe furiș in buzunar o bună bucată de pâne, ear in grămădeala de la ușă se coti cu o doamnă tănără, imbrăcată in haine țărănești, care avea un păr așa de lung pe spate și niște ochi așa de aprinși încât Peruzescu fără voe pocni cu limba in ceriul gurei zicënd in sineși :

— Auileo, măiculiță ! ce mă mai făcuși ?

Nici una, nici douë, se puse pe urmărit frumoasa țărăncuță, care simțind se vede primejdia, iute ca o căprioară zbură spre otelul cel mare, sui scările și se inchise in odae. — Peruzescu ceti pe ușa odăei : No. 45, stătù un moment pe gânduri, făcëndu-și socoteală ce puțin lucru îl despărțea de fericire, apoi își luă inima 'n dinți și intră și el in odaea lui, spre a mai da un ochiu la oglindă. N'apucă insă bine să-și mai curețe unghile și să-și mai indrepte părul, că numai ce auzi o bătae la ușă. Inima-i sări din loc. Nu știu de ce, dar își chipui

că trebuie să fie frumoasa doamnă de la 45. — Intră! strigă el din răsuferi.

O doamnă intră într'adevăr, însă nu era nici frumoasă, nici îmbrăcată țărănește, nici aceea de la 45. Era o slujnică de la otel, ciupită de vărsat, cu ochii ca de oae, încălțată cu niște papuci pe talpă care clămpăneau în picioarele ei și cu o pestelcă murdară dinainte, aninată peste o rochie de cit spălăcită.

— Ce poștești, puică? o întrebă Peruzescu, căzut din speranțele sale.

— Mă ertați, cuconășule; dar am venit să vă întreb dacă o să stați mai mult de trei zile în Slănic?

— Și ce treabă ai?... Nu cum-va matale o să-mi hotărești cât să stau acilea?

— Nu vă supărați, mă rog, dar dacă o să ședeți mai mult de trei zile, trebuie să plătiți taxa muzicii.

— Taxa muzicii! Eu!... Ce spui, frumusețico? Auzi în țara mea taxe, și încă taxe nevotate dă camere! La alții cu de-al dă alea, porumbițo, nu la subscrisul!

— Eu nu sunt vinovată dacă mă trimite

stăpănul. Toți musafirii plătesc. Eaca chiar acuma am eșit de la No. 45 unde mi-o plătit taxa (arată banii).

— Ce spui sufletele, No. 45!... strigă Peruzescu sărind în sus par'că l'ar fi lovit cu lanțeta în inimă. Cine șede acolo?

— Cucoana *Viorica Anghelleanu*, o văduvă din Ploești.

— Văduvă! Lasă-mă că mor!... Auzi, *Viorica* nume dă floare, *Anghelleanu* nume dă ânger!... Ei, m'apucă istoricale!

— Da numele d-voastre, să nu bănuieți?

— Numele meu?... Ce-ți trebuie?

— Să-l scrim la condica unde scrim pe toți. Am adus pentru asta o hârtie tipărită cu rubrici ca să faceți însemnările.

— Și cum, adică tu nu știi cum mă chiamă?

— Da de unde, Doamne eartă-mă, să știi?

— Ce găscuță dă femeie mai ești! Cine nu cunoaște numele meu?

— Dă, cuconașule, găscuță, cum m'o făcut Dumnezeu!

— Invățat-ai a scrie și a ceti?

- O leacă.
- Citești gazete?
- Câte-odată, când isprăvesc lucrul.
- Dacă citești gazete, mă prind că o să-mi ghicești numele. Scrie și eu ți-oiu dicta.

Slujnica scoase din buzunar un mic condeiu de plum și hârtia cea cu rubrici.

- Scrie : Nae Per.....
- Nae Per.....
- Tot nu știi ?
- Să-mi tai capul că nu știu.
- Per . . u . . ze . .
- Ah ! Acuma știu : Peruze, adică piatră scumpă precum e matostatul, zamfirul, smarandul.
- Găscă și ear găscă !... Peruzescu, fă !...
- Nae Peruzescu ! Ai înțeles ? Numele ăsta doar a clocotit din Dorohoi și până'n Gorj. E nume cunoscut . . . fă !... nume dă autor.
- Să trăiți, cuconașule, de-acum oiu ști.
- Da la rubrica asta ce să scriu ?
- Care rubrică ?
- Unde-i zis : *pro . . fes . . iune.*
- Scrie : *om dă litere.*

Slujnica se uită cruciș la el, crezù un moment c'a inebunit, apoi zicându-și in sine „ce-mi pasă !“ scrise cuvintele : *om de litră* și plecâ spre ușă, clëmpanind din papuci.

— Mai stâi nițeluș, frumușico. Ia spune-mi ce fel dă femeie e dama aia, Viorica Angheleanu ?

— Dă, domnule, cum să zic ; e din oameni buni.

— Adică ciocoaică, cum s'ar prinde. Aia nu-i destul. Are cevașilea aci, adause el, bătându-se peste buzunar.

— Cum de nu !... Are moșie lângă Ploești și niște curți mândre cu două rënduri. Am fost la moșie la d-neeii.

— Moșie ?... Curți ?... Ai-da-de, apo'i lată dă tot !...

Slujnica eși, ear el rămase cu ochii in oglindă.

— Peruzescule, să te vëd ! Trebuie să mi-o treci la catastich. Și fiindcă-i bogată, de !... ai putè chiar să... Uite eac'așa ese bețivului dracul cu ocaua inainte. Ursita, nu altă-ceva... Moșie !... Curți !... Auileo ! m'apucă leșin !

În inchipuirea-i caldă de poet, el se vedea de pe acum stăpân pe inima Vioricăi, stăpân pe moșia și curțile ei; îi zicea chiar *tu!... Viorică!... Dragă Viorică!... Nevăstuica tatei!* și câte și mai câte. Par'că se'nsoțise cu dănsa de o sută de ani. Și cum mi le'nvărta el acuma!... Ce cai, ce trăsură, ce caifet! Unul era doar Nae Peruzescu cu consoarta sa iubită, Viorica Peruzescu.

O bură de ploae care începuse să bată'n geamuri îl deșteptă din visul lui de aur și-l puse în grijire că va trece poate ziua fără să mai vadă pe viitoarea lui consoartă. Dar la munte ploile trec iute ca lacrimile unui copil și soarele zimbitor numai decât se arată spre mângăerea celor ce-l crezuse pierdut.

Astfel după o oară, toată lumea din Slănic, sub un ceriu senin și răcorit de arșiță, plecă grupuri, grupuri spre *casadă* pe șosea cea frumoasă care șerpuește dealungul riului. Nae Peruzescu plecă și el cu mulțimea, însă lucru ciudat, el om așa ves-

tit, cu reputație literară nu cunoștea pe nimene și nici era cunoscut de cineva.

— Ce de-a mitocănime! gândi el cu despret. Nici un om politic, nici un om dă litere. Amà lume!...

La izvorul No. 1, parte din oaspeții Slănicului se opriră spre a bea apă. Se oprî și Peruzescu, ș'atunci... minunea lui Dumnezeu!... ce-i văzură ochii?... Bine-a zis vestitul Conachi, vizitatorul de odinioară al Slănicului :

„Când norocu-și schimbă pasul

„Naduc ani ce-aduce ciasul.“

Doamna Viorica Anghelleanu sta pe marginea scărilor de la izvor și aștepta să-ı iee cine-va paharul spre a-ı aduce apă. Ca fulgerul Nae Peruzescu se rēpezî prin mulțime, se oprî dinaintea frumoasei vėduve, își scoase cu cel mai ademenitor zimbet pālăria de pae, îi luă paharul din mână, apoi se coborî în fugă pe scări, dând chior peste oameni, umplu paharul ochiu cu apă de cea rēce și spumoasă ca șampania, și-ı

dădù in mănile doamnei Angheleanu c'un aer de biruință ca și când ar fi prins pe Dumnezeu de-un picior.

— Foarte mulțumesc, zise doamna Angheleanu, c'un glas care-l gădilì la inimă și cu-o căutătură pe care nici chiar un literat de la „Zorile Artelor“ din Dorohoi n'ar fi fost in stare s'o descrie. Apoi intovărășită de o societate întreagă de bărbați și femei, frumoasa Viorica plecâ mai departe spre cascadă.

O privire ș'un foarte mulțumesc, atâta a fost partea lui Nae Peruzescu; dar ce putea el să pretindă mai mult pentru un inceput? Primul pas era făcut și cel mai greu. De-acum n'avea de cât să bată ferul cât e cald. Calculându-și sortii, Peruzescu n'avea nici o indoeală de izbândă. Era tănăr, frumos, inteligent, cu talent, cu reputație; toate aceste însușiri netăgăduite el le număra pe degete și insumându-le la un loc, (adunarea n'o uitase) scotea drept rezultat matematic, sigur că Viorica trebuie să fie a lui.

In această primblare însă, nu i-a fost cu putință să se mai apropie de dënса. Era

incunjurată de o ceată nestrăbătută de oameni care se uitau hortiș la el. A trebuit deci să se mulțumească de-a merge liniștit în urma ei, a-i privi de departe cusăturile de argint ale șorțului și altițele cămeșei, a-i auzi une-ori glasul răsunând în hohote de ris ; dar și atâta îl încântă. Apoi de-o dată Viorica și tovarășii ei se abătură din șosea, intrară în pădure, și acolo sub un acoperiș de crengi de brad, într'un aer îmbălsămat de mirosul rășinei, la murmurul riului care la câți-va pași mai departe se rostogolea pe prundiș, se așezară cu toții pe-o canapea de mesteacăn dinaintea unei mese infiptă în pământ. Cum nu s'ar fi dus și Peruzescu acolo, să admire mai deaproape zina care insuflețea acest colțișor poetic, mistuit în umbră ; dar nefind loc pentru dănsul, a trebuit vrënd, nevrënd să se ducă mai departe. A mers deci înainte și tot înainte până ce-a ajuns la cascada. Inșă când s'a coborît în pavilionul ce înaintează chiar deasupra căderii riului și a văzut sub picioarele sale vânturișul cel turbat care de când lumea se luptă cu stîncile, cuprins de

entusiasm a strigat: „Ah! Viorico!... Cu tine în brațe m'aș arunca în ăst abis!”

— În acel moment un glas îi vibră în urechi:

— Aud?... Ce-ați spus?... Intrebă Arghir care prinsese numai cuvântul „abis”.

— Zisei că abisul ăsta e teribil dă înfricoșat.

— Îra!... Doamne ferește!... Uite cucoane ce bazaconie, ce amarnic mai herbe apa pintre chetre. Zău, mi-e frică pe scândurile iestē. Știi una, boerule, hai să mergem că eu amuș amețesc.

— Să mergem, răspunse Peruzescu cu nepăsare. Îi era tot una să stee sau să se ducă de oare-ce Viorica nu era cu dănsul.

— Da cum vă place Slănicul nostru, boerule?...

— Ce să-mi placă, domnișorule? Cum poate să placă unui om, când n'are măcar un biftec cum se cade, un pahar dă vin cum se cade, o odae ș'un pat cum se cade? Dă!... Mila lui Dumnezeu! nu suntem deprinși să trăim cu te miri ce și ori unde. Ce să fac dacă m'a resgăetăre părinții!

— Apoi ca acasă nu poate găsi cineva.

— De știam așa, rămăneam acasă in București unde am toate după chef, sau mă duceam la mine la moșie să vénez, să călăresc, să pescuiesc. Ei, nenișorule mă ține ce mă ține, că mâni aș pleca de-acilea.

— Ha! Ha! — va să zică, e un clenciu la mijloc, care vă ține? Am înțeles! Tine-rețele, bată-le să le bată!... Așa eram și eu la vârsta d-voastre când am făcut cunoștință cu Luxița. Adică, drept vorbind, nu tocmai așa; pe-atunci lumea nu se subțiese ca amu.

Astfel mergend împreună, Peruzescu tot inșira la taclale, ear Arghir asculta și se minuna, zicendu-și: „bre ce om strașnic!“ când insfirșit ei ajunseră in dreptul băilor calde. Atunci Peruzescu salutâ pe tovarășul său cu cuvintele:

— Sluga, onorabile! Mă duc să iau o bae, să mă mai curăț nițel dă praf. Măcar cu-atăta să m'aleg.

— Să vă hie de ghine! răspunse pânticosul Arghir.

Peruzescu însă nu avù noroc să se cu-

ręte, căci ingrijitorul de la băi îi spuse că nu e nici o cabină liberă, și că trebuie să se adreseze la administrator spre a se înscrie pentru o oară anumită.

— Auzi, nu-i cabină liberă, într'o țară liberă! repetă Peruzescu contrariat. Așa dar, un creștin nu poate lua o baie caldă când îi place! Trebuie s'o ia când nu-i place!... Amă regule!... Amă băi!...

De la băile calde el trecu la băile reci unde erau cabine libere, dar i se ceru un bilet de la administrație care costa jumătate de franc.

— Cum ear taxe, și încă taxe nelegale pentru apa pe care a dăruit-o Dumnezeu tuturilor cetățenilor? strigă Nae Peruzescu indignat la culme. Va să zică, acilea 'n țara mea, trebuie să stau mereu cu mâna 'n pungă; apoi își fac dă cap, domnișorii ăștia. O să-i dau prin târbăceală!

Mai mult de ciudă decât din cauza banilor, fiindcă de bani, slavă Domnului, îi geamea punga, Peruzescu părăsi și băile reci și se 'ntoarse în odaia lui... Pe masă găsi o scrisoare cu adresa: „D-sale Domnului

Nae Peruzescu. Loco". — Inima-i svęcni in piept. Ori și ce i se intęmpla așa neașteptat i se părea că trebuie să fie in tainică legătură cu Viorica Angheleanu. Cu o mână tremurătoare deschise scrisoarea și intr'adevăr că presimțirea nu-l inșelase. Scrisoarea suna astfel :

— „Sunteți rugat să bine-voiți a onora cu „prezența D-voastre serata dântuitoare ce „se dă de cătră un comitet de tineri in „onoarea damelor aflătoare in Slănic, astăzi „10 Iulie, oarele 9 sara in salonul Otelului „mare, etajul de jos. Toaleta simplă.“

Prin urmare avea negreșit să intëlnească la acea serată pe doamna Angheleanu, să-i vorbească, să joace cu dęnsa, să o stringă la piept, să-i spue că o iubește, o ! noroace, noroace, când vii căte-odată, apoi vii chior ! El se uită imprejur, zări bumbul de la soneria electrică, sună cu o mână infrigurată odată, de două ori, de trei ori. Avea nevoie să vorbească, să comunice cu o ființă omească ; simțea in piept o sarcină prea grea pentru dęnsul singur, trebuia să o împăr-

țească cu cineva. Se infățișă slujnica cea în papuci pe talpă.

— Sufletul maichii ! Cum te chiamă ?

— Safta, cuconașule.

— Saftă dragă ! cine mi-a adus scrisoarea aia ?

— Eu.

— Va să zică e bal deseară ?

— Încă ce bal ; cu supeu, două muzici : muzica de aici și alta din Focșani.

— Auileo ! Cu mănărică, cu beuturică !... și cât e plata dă intrare ?

— Da unde se pomeneste ! Boerii s'o unit să dee bal în cinstea cucoanelor. S'ar putè să fie plată ?

— Va să zică, gratis ! hm !... Vezi, mi ar fi părut mai bine, adause el cu aerul lui de bogătaș, să contribuesc și eu la cheltueli, împreună cu comitetul ăla dă tineri. Nu-mi place să petrec și să mănănc pe conta altora.

— Așa-i, dar D-voastră ați venit abia azi dimineață și balul era de mult pregătit.

— Ei, fie cum zici. Lucrul acum pu se

mai poate drege. Da ia spune-mi mititico, crezi tu c'o să vie la bal și aia dă la 45?

— Nici vorbă, cea d'intăi! S'o vezi cum joacă, par'că are aripi la călcăe.

— Ține-mă Safto, că mă prăpădesc!

Se auzi telegraful sunând.

— Eaca vin! Eaca vin! Ce hărbareți mai sunt tinerii in ziua de astăzi! cugetă slujnica in sine și eși răpede, clémpănind din papuci.

Până la vremea mesei Peruzescu umblă lela prin Slănic, băgându-se pintre lume, ochind in toate părțile, ca doar va zări undeva pe logodnica inimii lui, însă ea era nevăzută. Ear la șase oare, când clopotul dădù semnalul prânzului, el cu aceeași pași demni intră in salon, trecù pe toată lumea in revistă, și nedând cu ochii de Viorica, se hotări să se pue la o masă care din întemplare era neocupată de nimeni.

După o lungă tevatură cu chelnerul, dacă nu cumva bucatele sunt pregătite cu grăsimi de porc, el totuș neavënd incredere in asigurările acestuia, aruncă cartă la o parte și porunci să-i dee o frigărue făcută

anume pentru densusul la cărbuni și apoi o fălie de cașcaval de Penteleu.

— Alea nu aveți cum să le pregătiți cu grăsime, adause el, uitându-se împrejur să vadă dacă lumea îl observă.

— Ce fel de vin poftiți?

— Nu poftesc vin. Medicii m'a oprităre. Sufăr dă dilatație.

Avea el nevoie să cheltuească din pungă pentru mâncare, când peste câteva oare putea să se indoape gratis cât îi poftea inima?... De-aceea când s'a seulat de la masă, n'a mai luat pâne in buzunar ca să nu-și strice foamea.

La 9 oare precis, orchestrul din Slănic dădù semnalul de inceperea balului, cântând valsul cel mai nou a lui *Strauss*. Părechi, părechi venea lumea la bal, întempinată la ușă de tinerii din comitet care, imbrăcați in frace și cu panglice albastre la butonieră, ofereau brațul damelor și le conduceau la locuri. Când sosì Nae Peruzescu șuerând intre dinți acelaș vals după orchestrul, un tēner din comitet îi intinse mână :

— Cu domnul Nae Peruzescu avem o noare....

— Da, domnule, pentru a vă servi.

— Sunt încântat de cunoștință. Poftiți-mă rog, și totodată mă pun la dispoziția D-voastre pentru a vă presenta la ori-cine veți voi.

— Recunoscător !... răspunse el cu demnitate ; însă vă rog să mă scuzați că n'am venit in toaletă dă bal. A uitatăre slugile să-mi pue fracul in valiză, o bunătate dă frac, nou, nouț. Așa-i când sunt multe slugi la un stăpân. Se'ntemplă ca și cu copilul când are multe moașe.

— O ! nu vă supărați ! nu-i nimic. Atâta ne-ar mai trebui, etichete aici la munte.

Peruzescu intră in salonul frumos luminat și decorat cu crengi de brad, se 'nvărti cât se 'nvărti pintr'o lume deasă și necunoscută, dar fiindcă-i ghiorăeau mașele de foame și Viorica încă nu se ivise, își indreptă pașii spre bufet pentru a utiliza timpul. Acolo stăteau înșirate pe masă mulțime de mâncări reci și feliurite butelci cu

vinuri. Un curcan mare fript, așezat întreg pe-o farfurie, îi ațîță cu deosebire pofta.

— Ia dă-mi o bucată din asta ! zise unui băeat de la bufet.

Îndată i se puse pe un talger mai multe fâlii de piept de curcan pe care Peruzescu le înghiți nemestecate.

— Auileo ! D'apoi așa să frig curcanii acilea !... Să veniți la mine să v'arăt eu curcan fript, pă castane, nenșorule, nu așa. Umple casa dă miros.

— Ia dă-mi din șunca aia !

El puse mai întâi șunca pe virful limbii, gustă puțin, câte puțin, făcând feliurite strimbături :

— Dăgeaba ! nu-i destul dă afumată observă el c'un aer de fin cunoscător. Ei... de veneam eu cu douë, trei zile mai nainte, ca să fiu în comitet, altfel se pregătea masa. Ia dă-mi un Cotnar !

Apoi după o bucată de limbă alt Cotnar, după o bucată de salam alt Cotnar, după un mușchiu rece alt Cotnar, după niște prăjituri alt Cotnar ; când zărind deodată pe Viorica Anghelleanu care intra în salon

strălucitoare de frumusețe, și încălzit cum era la o temperatură de 30 grade Cotnar, se răpezi sfoară la densa.

— Rog, binevoiiți a-mi acorda un vals, doamna mea. Eu sunt servul d-voastre Nae Peruzescu, ăl cu paharul de azi dimineată.

Frazele nu curgeau tocmai literaricești din gura lui, dar emoțiunea și Cotnarul erau de vină. Doamna Angheleanu, deși cam surprinsă de această invitare făcută in forme neobicinuite, primi cu toate aceste să joace, și de-aci 'nainte... ațineți-vă oameni buni!... Nici că s'a mai pomenit in Slănic un așa vals. Nu era joc, ci un sbucium, o învrtitură nebună; și cum oare n'ar fi jucat Nae Peruzescu până la darea sufletului, când ținea in brațe visul lui iubit, pe cea mai frumoasă femeie din Slănic, o moșie lângă Ploești și o pereche de curți cu două rënduri? Toți se uitau la densul, se coteau și se întrebau, cine-i individul care joacă ca un desperat? Cine să fie?... „Ia un stropsit, un mofturean, un frige linte, un palavragiu, ziceau unii și alții, judecându-l după infățisare. Dar acești cărtitori habar

n'aveau că dănțuitorul pe care și-l arătau cu degetul, impodobindu-l cu porecelele de mai sus, le era lor cu mult superior; era un luceafăr literar, a cărui nume fusese trêm-bițat de la munți și pân' la mare. Așa-i in lume, piticii bat totdeauna războiu cu urieșul.

După vr'o cinsprezece minute de danț sëlbat, infuriat, doamna Anghelleanu deși dănțuitoare de prima forță căzù obosită pe un scaun, cerëndu-și scuze că nu mai poate urma înainte; — ear Peruzescu amețit, aburit se așeză lângă dënșă.

— Acum, doamna mea, zise el găfăind, nu mă căesc că am venit la Slănic.

— Pentru ce adică era să vë căiți? întrebă doamna Anghelleanu.

— Dacă n'aș fi avut fericirea să danțez valsul ăst sublim cu persoana d-voastre, aș fi fost omul ăl mai maltratat dă soartă.

— Maltratat, pentru ce?

— Pentrucă de când venii acilea, nu întëmpinăi decât neplăceri. Și de!... Ori ce s'ar zice, un om civilizât pentru banii care-i cheltuește, trebuie să aibă o contra-valoare.

— Cu toate aceste v'ed că v'ați măn-găeat cu puțin.

— Ah !... Doamna mea... Cer cuv'ntul ! Dați-mi voe să v' declar că valsul cu care m'ați onorat acușica....

Dar n'apucâ a-și isprăvî vorba, că Viorica Anghelleanu zburâ in brațele altui d'ânțuitor. Deatunci toată sara nu s'a mai putut apropia de frumoasa v'eduvă ; ori la ce joc o invita, se 'nt'empla să fie angajată, ori de câte ori voea să se pue lângă d'ensa, se 'nt'empla să nu se găsească scaun ală-țura. „Ce ghinion al naibei !“ zicea Peruzescu plin de necaz. Numai la valsul cel din urmă pe când se rotea ea in apropiere de d'ensul, cu capul cam pe spate de i se vedea grumazul albind ca zăpada, putu el să-i arunce din fugă cuvintele :

— Ești regina balului !... Imp'ărăteasa Slănicului !...

Ea auzi, zimbî, apoi mlădioasă ca o tres-tie se lăsă dusă in v'ertejul danțului ca 'n farmecul unui vis.

A doua zi Nae Peruzescu obosit de drum

și de deosebitele emoțiuni ce avusese în cursul zilei, se deșteptă târziu.

Când se coborî pe terasa cea mare dinaintea Otelului, văzû vr'o cinci, șase dintre tinerii cu care făcuse cunoștință la bal, încălecând pe cai spre a se duce peste munți la *Poiana Sărată* cea mai interesantă primblare din Slănic, împănată cu oare-care greutateți și mici pericole ce imboldeau și mai mult entuziasmul tinerilor călători.

— Ce păcat că n'am știut de primblarea aia, zise Peruzescu unuia dintre cunoșcuții săi, mi-aș fi adus de la moșie un cal sau doi de călărie.

— Se găsesc și aici cai de închiriat.

— Ai-da-de!... n'am încălecat de când trăiesc pe mărtoage de alea. Mi-aș frânge gâtul la siguranță.

— Mai curând îți frângi gâtul pe cai de ceilalți nedeprinși la munte.

— Apoi, dumneata nu știi ce rasă de cai am eu. D'ăi care sar peste garduri, care rad pământul cu burta; d'ăi care mănăncă jăratic, cum zice poporul suveran într'una din poveștile sale.

El ar fi mers și mai departe cu exagerarea și colorarea acestui moft al cailor spre mai buna convingere a ascultătorilor, dar fù intrerupt tocmai in punctul culminant de-o mulțime de lume care venise spre întemplinarea călăreților.

— Să ne vedem sănătoși !

— S'auzim de bine !

— Drum bun !

— Adio !

— Bună petrecere ! le ziceau toți din toate părțile, schimbând cu dênșii nenumărate stringeri de mână. Doamnele fluturau batistele in aer, dorindu-le curëndă intoarcere, muzica intonă un marș răsunător care mai scutură puțin lenea telegarilor de munte, ear ei, inșirați unul câte unul ca cucoarele când pleacă spre miază-zi, se indrumară voinicește spre *Poana Sărată*.

Peruzescu, nedând cu ochii de Viorica și neștiind cum să-și mai ucidă timpul, se suì la *Trei-Cruci* unde întâlni earăș pe pântecosul Arghir aburit ca vai de el.

— Te-am văzut asară cum mi-o răsuceai,

zise el, sclipind din ochi; n'ai gust rău, boerule! Te hiritisească!

— Uf! ce mitocan nesuferit! gândi Peruzescu, trecând repede pe lângă Arghir. — Pe cine cauți și pe cine găsești!

În vîrf la *Trei-Cruci* se deschide peste munți o priveliște de toată frumuseța; dar Peruzescu da din umere. Putea să fie ceva frumos fără Viorica?... Apoi nervos, nerăbdător de nu-și afla loc, el plecâ repede îndărăpt, coborî scările pe cărarea cea șerpuitoare tot două, câte două, intră în odaea lui și prinse să scrie. Multe file a scris și a rupt, și ear a scris și ear a rupt, precum pățesc toți acei care se 'ncearcă să alcătuească scrisori de dragoste, până când insfirșit s'a oprit la următoarele versuri:

„Scumpă Viorică

Măndră florică,

De când împreună asară-am danțat

În inimă-un șarpe zău m'a mușcat.

De nu vrei să mor

Zugrumat de amor,

Deseară la 9, pe-al Slănicului mal

Ah! vino în dosul biuroului postal!

Apoi el strinse hărtia în patru, o puse într'un plic bine pecetluit și sună.

— Ce porunciți? întrebă, intrând pe ușă, slujnica cea în papuci pe talpă.

— Sufletu Taichii!... Cum te cheamă?

— Tot Safta, cuconășule.

— Bine zici! Îți uităi numele. Ascultă Săftică dragă; vrei tu să te cos cu aur de sus până jos?

— Nu vă 'nțeleg, cuconășule.

— Uite, vezi scrisoarea asta? S'o dai în mâinile cocoanei Vioricăi de la No. 45, și să-mi aduci răspuns. Auzi?

— Grea treabă, cuconășule!

— Grea, ușoară, așa se câștigă parale. Ș'apoi ce?... N'o să-ți tae capul pentru o bagatelă. Ear sufletele, de-mi aduci răspuns bun, te-a văzut Dumnezeu!

— Într'un noroc, cuconășule, am s'o cerc și asta!

— Brava Săftico! Femeiușcă ca tine mai rar. Mă rog, da ai văzut curțile de la moșie? Hein? Sunt cu două caturi?

— Cum nu; frumoase și 'nalte, ia așa

te uiți la dăsele, adause ea, ridicănd ochii in tavan.

Peste o oară lungă cât o vecinicie, in care timp Peruzescu se da in vânt de neastêm-për, se infățișă Safta cu răspunsul. Ochii ei de oae sticleau de veselie. Răspunsul era inchis intr'un plic mic de hărtie parfumată, purtănd deasupra inițialele V. A. incunjurate de o ghirlandă de flori.

A descrie bătaea de inimă ce simți Peruzescu când deschise plicul este peste pu-tința omenească. Era să-i despice pieptul nu altă-ceva. La prima cetire, el nu înțelese nimic ; ochi-i lunecară peste litere și in mintea lui se făcù un chaos. Abia la a doua, la a treia cetire i se limpeziră vede-rile și putù pricepe răspunsul care de altfel era scurt dar cuprinzător :

Am primit

Și consimțit ;

Te aștept

Cu doru 'n piept.

Aceste patru versuri erau scrise cu niște

litere așa de fine și așa pline de farmec, încât Peruzescu, privindu-le și gândindu-se la mănușița care le-a așternut, se simțea ridicat într'al noulea ceriu. Așa dar eată-l stăpân pe visul lui de aur! Viorica, frumoasa Viorică cu toate ale ei: ochii cei mângăietori, moșia de lângă Ploești și curțile cu două etaje aveau să fie a lui, a lui pe vecinicie. Ce nemărginită fericire!... Și când te gândești că toate aceste neprețuite bunuri el le-a câștigat nu mai târziu decât a doua zi după descălecarea sa în Slănic! Eată ce vrea să zică a fi om mare, predestinat. Peruzescu nu mai călca acum pe pământ. Lumea întreagă i se părea vio-rie. Toate strunele inimii sale vibrau cantece de dragoste. Părându-i-se strimt în odăe cu atâta bucurie în piept, el eși la aer liber, la răcoarea vântului, la priveliștea munților, ca să-l vază și ceriul și pământul căt e de fericit. Cu mânele la spate, cu pălăria pe-o ureche, cu ochii rătăciți în albastru, mergea așa în voea întâmplării, cântând din gătlej și improvizând versuri

care eșeau acum sleite din gura lui. Rimele îi curgeau gărlă :

„Lume, lume foc de fën
 „Ce ai Viorico 'n sîn ?
 „Lume, lume foc de pae
 „Viorico vin' la Nae !

și mai departe :

„Ah, femeie chip de ânger
 „Tu cu farmecele tale,
 „Faci ca 'n inimă să sănger
 „De dragoste pentru matale !

Ce de-a materie pentru *Zorile Artelor* din Dorohoi și *Trămbița Literară* din Gorj ! Umblă așa ciasuri întregi, într'un vis ș'o aiurare, cântând și risipindu-și talentul dinaintea tuturor brazilor care-l ascultau și-i răspundeau în limba lor, până când într'un târziu auzi sunând ora prânzului. Atunci el intră în salonul de mâncare și uitându-și migrena și dilatația porunci un prânz complet, de la mezelicuri până la dulce, căptușit cu o butelcă de vin de Cotnar. —

Pentru ce și-ar fi cruțat punga? — Nu era doar să capete desară *contra-valoarea*? După masă puse un franc bacșiș în palma chelnerului care nu-și crezù ochilor și plecà.

Se făcù insfirșit noapte, o noapte neagră ca de porunceală. Nici o stea nu sclipea pe ceriu; ear vicleana lună care până acum se arătase Slănicenilor de pe vârful *Cerbului*, blajină și nevinovată ca o fată mare, rumegând de astă-dată gânduri ascunse, se lenevì în așternutul ei de nouri și-și întârziè anume ora deșteptării.

La nouë oare punct, Nae Peruzescu se afla la locul de întâlnire în dosul biuroului postal. Să nu se pară, mă rog, ciudat că el om expert în asemenea materie își alesese tocmai acest loc. Era cu prevedere ales; nici departe, nici aproape, cum e mai bun pentru cine vrea să se strecoare nebăgat în samă. Apoi era la dos pe unde nu umblă nimene, bine umbrit de arbori, încât părechea iubitoare putea să se răsfețe în brațele fericirii fără leac de grijă.

Născut sub o stea bună, Peruzescu avù și de astă-dată norocul să nu sufere ca

alții, mult timp chinurile așteptării, căci nerăbdătoare ca și densusul, iubita lui numai decât se infățișă prin umbrele nopții, învălită într'un șal negru, ca o drăgălașă, poetică nălucire. In mijlocul intunerecului și-a tăcerii ce stăpânea întreaga fire, ei inaintau răpede unul spre altul, și... deodată ca două ființi pierdute din lumea asta, căzură in brațele unul altuia, inădușind in piepturile lor un țipăt ce era gata să z bucnească sub puterea dorului implinit.

Dar in momentul când gurele lor se lipiră, când sufletele lor luate de vârtejul dragostei, zburară spre regiunile paradisului, șase rachete se aprinseră intr'o singură clipeală, sub tulpina brazilor in apropiere de densusii, și ca niște sulii de lumină, ca niște lungi șerpi de foc se urcară suerând in inaltul ceriului, unde apoi se desfăcură in nenumărate candeli de diferite culori. La lumina lor, sporită și de un foc bengalic albastru ce apărū năprasnic pe malul rîului, Peruzescu vèzù că amanta ce stringea in brațe nu era frumoasa Viorică atât de mult dorită, ci slujnica Safta cea cu ochi de

oae, ciupită de vărsat și cu papuci pe talpă care clempăneau în picioarele ei. O! sfinte Haralambie!... Dacă toate fulgerele din ceriu ar fi căzut pe capul lui Peruzescu, n'ar fi rămas mai amețit ca la vederea acestei grozave înșălăciuni! Un moment el se clătina pe picioare, crezând că-l înghite pământul, însă, om tare fiind, își veni degrabă în fire, se smulse din brațele Saftei și o rupse de fugă ca un desperat, strigând: „Ce ghinion al naibii!...”

Dar vai!... O nenorocire nu vine niciodată singură! Una din rachete căzuse din întâmplare pe acoperământul biuroului postal și în câteva minute șindrila cea uscată ca iasca fu cuprinsă de flacări. De astădată nu mai era foc de artificie, ci un incendiu aievea, infricoșat care amenința să topească întreg Slănicul. Spaima se răspândi cu iuțeală electrică între locuitori și o larmă cumplită umplu văzduhul întocmai ca vuetul unei mări ridicate de vânturi. Țipete, vaete, plânsete s'auzeau pretutindene; mamele își căutau copiii, frații surorile, bărbații soțiile; unii scoteau bagajele de prin

odăi, alții săreau să dea ajutor pentru stingerea focului, într'un cuvânt cea mai desvârșită zăpăceală a unei lumi ce și-a pierdut capul și care se vede în neputință de a lupta contra elementului.

Singur Peruzescu între toți mai stăpân pe sine, mulțumită reacției ce se făcuse în inima lui, își analiză situația, înțelese primejdia ce-i amenința reputația dacă s'ar descoperi în ce împrejurări s'a iscat focul, și într'o clipă își fixă linia de purtare. Hotărârile mari se iau în primejdiile mari. Profitând de ameteala generală, el suie în fugă scările otelului, trecu pe dinaintea odăiei No. 45 unde arată ușei închise pumnii săi amenințători, zicând în sineși: „Ah puico! Unde ești, să te stringă Nae în brațe să-ți pocnească ochii!...” Apoi trecu pe dinaintea odăiei lui Arghir unde cucoana Luxița ca în vreme de cumpănă își aprinsese luminarea de la Paști și se închina cu ușile deschise dinaintea icoanei sf. Panteleimon făcând cruci și bătând metanii. În momentul însă când îl zări, ea lăsă pe sf. Panteleimon și se răpezi spre dănsul.

— Cucoane!... Boerule!... Domnule!...
Unde-i Arghir?... Arghirachi al meu! Ce
s'o făcut? Vai de mine și de mine!... O
să ne prăpădim cu toții in pojarul aista!

— Da știi eu unde-o fi Arghirachi al
d-tale? Eu, cucoană am alte afaceri mai
grave; mă ertați!

— Nu te duce de-aice, boerule! Te rog!...
Mă tem, tremur ca varga... Nu mă lăsa
singură! — Și iute ca o gaiță, îi sări in
gât și-l oprî in loc.

— Ia dă-mi drumul, cucoană!... Ce vrei
să-mi las bagajele in prada flacărilor? A-
colo-i avere dă om, nu glumă!

— Nu te las!... Nu te las!... strigă ea
ca o desperată.

Dar pe când Luxița îl stringea mai tare
in brațele ei sfrijite, și el se lupta să scape,
se infățișă deodată pântecosul Arghir, care
văzându-i incleștați, se oprî dinaintea lor
cu brațele încrucișate, zicându-le cu aer de
parapon:

— Brava!... Aferim!... Lumea chiere și
voi vă drăgostiți!...

— Da ia slăbește-mă, nenișorule! Nici

mă gândesc la așa cevașilea. Dacă-i pă aia, apoi sunt alte femei care-mi rup mănecele, he ! he !... Uite, acilea in pozunar am o scrisoare caldă, caldă pentru o întâlnire ce mi se dete chiar acușica. Dar n'am vreme de stat la taifasuri cu d-ta. Salutare, stimabile ! — Zicënd aceste vorbe el se rësucì pe călcăe și apucâ răpede de-alungul coridorului spre odaea lui.

— Ne-om socoti noi măne, boerule !... îi strigâ din urmă Arghir cu glas amerinșător.

— Bine ! Bine !... Când poftești !... rës-punse Peruzescu indoind pașii. Insfirșit intrâ in odaea lui plin de suflet și se inchise pe dinlăuntru, intorcënd de douë ori cheea in broască.

Ah ! Eată-l acum singur, față 'n față cu așa numitul său *ghinion* !

Ori cât era Peruzescu de genial și tare de ânger ; ori cât limba lui pe care nu i-a tors mumă-sa, precum zicea el cu modestie, puse la serviciul unei inchipuiri neinfrënate, știea să impodobească lucrurile de mai, mai le credea el insuș, totuș in momentele de restrîște, când perdeaua mofturilor care-i

păinjinea ochii se ridica de pe scena crude-
lor realități, Peruzescu reintra in sine și se
simțea slab. In unul din acele momente se
afla el acum, când aruncându-și din întem-
plare ochii in oglindă, se vèzù palid, des-
figurat și cu frizura cea artistică vâlvoiu.

— Amice Nae, ai buclarisit-o !... zise el
omului din oglindă. Apilpisita aia dă vē-
duvă țî-a tras un tighel dă mama focului...
Mai increde-te altă-dată in mueri dă alea
prefăcute care și-a ingropatăre consortii !...
Poftim a mai intervenit acum și pacostea
aia dă incendiu și cearta cu mitocanul dă
Arghir, încât nu e dă stat mortăciune...
Pă treabă, Peruzescule, iute și sluga
vere !...

Atunci el se desbrăcâ răpede de haine,
puse pe el amëndouë rândurile de albituri
ce avea de schimb, in lădița cea de Brașov,
afară de ciorapi care, neincăpëndu-i in ciz-
me, îi vîri prin buzunare, se imbrăcâ din
nou și astfel bine căptușit in contra răcelei
noptii, se strecură pe scările din dos.

— Salutare onorabililor !... zise el făcënd

în aer o temenea la adresa Slănicenilor; să
vă ved, când mi-oiu vedea ceafa!

Și... de-acilea 'nainte să te duci duluță!...

Dar pe când luneca el pe sub umbra
brazilor ca o nălucă, căutând să-și peardă
urma, un glas cunoscut îl făcù să tresară.

— Buna vremea, prietene! Incotro ai
croit-o, spre Helveția sau Svițera?

— Am eșit, răspuse el c'un zimbet si-
lit, să iau nițeluș aer. M'a enervatăre in-
cendiul și țipetele alea din Slănic.

Apoi de frică să nu-i easă înainte vre-un
alt supărător, el se dosi și mai mult pe
sub umbra brazilor, și-și lărgi compasurile
astfel, că mai mult alerga decât mergea.

.

Înspre revărsatul zorilor focul fiind stins
cu desăvârșire, lumea s'a retras spre a se
odihni puțin de ostenelele și emoțiunile
noptii, ear a doua zi pe la amiază oaspeții
Slănicului erau din nou în picioare și fie-
care își istorisea intimplările prin care tre-
cuse și căuta să afle cauza focului.

Se băgă de seamă într'un târziu că ușa

odăei lui Peruzescu sta închisă, ceea ce nu era natural la o oară așa de înaintată. Antreprenorul otelului intră în bănueli, și chiemă pe primarul comunei și pe comisarul de poliție cari în urma încheerii unui proces-verbal în regulă iscălit de marturi, intrară în odaie.

Înlăuntru . . . țipenie de om !...

— A fugit, papugiul, fără să-mi plătească cele două zile de ședere în otel ! — strigă antreprenorul.

— Eată lada lui, observă primarul ; ai de unde te despăgubi.

Se încheie un al doilea proces-verbal pentru deschiderea lăzii care se găsi goală ca pântecul unui flămând.

— N'ai noroc, adause primarul ; se vede că individul nu era tocmai înțolit. Ei dar lada tot face ceva ; ș'apoi unde sunt bucate, trebuie să fie și pagubă.

— He ! He ! strigă comisarul de poliție rîzînd cu chef ; uitați-vă, și-a lăsat carta de vizită.

Toți se 'ntoarseră surprinși spre comisar

și vèzurè pe pàrete scrisă cu litere mari,
următoarea epigramă :

Slănic

Calic,

Ți-oi mai bea apa

Când a zbura iapa !

.
.
.
.
.

De atunci tot ce știm de Nae Peruzescu este că pentru a-și mai micșura în budget cheltuiala chiriei și-a mutat locuința din strada *Popa-Tatu* în cea a *Silphidelor*. Garderoba lui ca și mai înainte urmează evoluțiunile anotimpului, adică : hainele de iarnă merg vara la amanet, și cele de vară merg iarna la amanet, încât niciodată nu se întâlnesc unele cu altele în noua lădiță de Brașov ce și-a cumpărat.

În cariera literelor ar fi mers negreșit departe, dar din nenorocire *Zorile din Do-*

rohoi și *Trămbița din Gorj* au răposat sêrmanele in floarea vêrstei, ear alte ziare, din cauză de invidie, n'au vroit să dea ospitalitate scrierilor sale. Are insă bună speranță că la viitoarele alegeri generale, va dobândi mandatul de deputat care îi va deschide calea spre portofoliul cultelor și al artelor.

DAC'A VREA DUMNEZEU!

— Știi una, măi femeie? zise Părvu, in-
jugând boii la car.

— Oiu ști dacă mi-i spune, răspunse
femeea.

— Boiii noștri sunt bătrâni, abia mai
pot roade colțul erbei; merg in scădere.
M'am gândit să-i vënd și cu parte din banii
ce-oiu prinde pe dênșii să cumpër o pă-
reche de juncanași tineri; ear cealaltă parte
s'o păstrăm pentru gospodăria noastră;
bani albi pentru zile negre. Ce zici și tu?

— Știu și eu?

— Cum așa? N'ai nici o socotință in

capul tău? Bine-i să-i vënd, ori nu-i bine?

— Bine, *dac'a vrea Dumnezeu*.

— Ce fel: *dac'a vrea Dumnezeu*? Ce are să se amestece Dumnezeu la vëndzarea boilor noștri?

— Eaca are.

— Măi femei nu fi și tu forfăcătură! Suntem noi stăpăni pe boi sau nu? Avem dreptul să-i vindem sau n'avem? Răspunde!

— Suntem stăpăni, ș'avem dreptul, *dac'a vrea Dumnezeu*.

— O ții una și bună *dac'a vrea Dumnezeu*". Adică să fie numai decât pe-a ta. Așa mi se cade, dacă cer sfat de la un cap de muere care nu știe să 'ncurce două pae.

„Hais Prier, cea Zorilă,“ zise el boilor răstit, invértind deasupra lor o vârguță de alun și urcându-se în car.

— Mă duc să-mi vënd boiii la tãrg. Să ne vedem sănătoși peste trei zile!

— Ne-om vedea, *dac'a vrea Dumnezeu*.

— Apoi nu spun eu că femeea indărăpnică te scoate din sărite? Eaca zău, poți cădè într'un păcat, așa pe nemăncate, a-

tăta te cihăește cu gura... Hăis Prier, cea Zorilă !

Părvu ajunsese la tĕrg.

Acolo mare inghesueală și tămbălău de nu puteai răzbate cu sufletul. Toate prăvăliile de pe strade încărcate cu marfă nouă de Brașov, Lipsca și Țarigrad. Numai bani să fi avut cineva. Câmpul vitelor, cât cuprindeai cu ochii roată împrejur, ticsit cu boi, cai, oi, trăsuri și căruțe de toate soiurile, de toate prețurile. Apoi hămurării, olării, sticlării, locante la fiecare pas ; și o invălmășală, și o fertură de norod, și strigăte de telali, și pocnete de bicu, și nechezuri de cai, încât bietul Părvu nu mai știa pe ce lume se găsește. El își dejugă boii în iarmaroc, le așternu o sarcină de fĕn dinainte și așezându-se în car cam într'un cot, se puse pe așteptat mușterei. Se rotirĕ împrejurul lui doi, trei ovrei cu mânilor în buzunare, foarte fudui, care când auzirĕ de prețul boilor, dădurĕ din umere și plecarĕ, dar și Părvu nu era mai puțin fudul. Cu cât mușteriii îi desprețueau marfa, cu atât

el o urca mai sus. Venea de pildă un perciunat și întreba :

— Bade, bade ! Chite purale boiii ?

— Treizeci de galbeni zimți și fără bortă, răspundea el hotărit.

— Treizeci de galbani pentru cine întreabă, dar pentru cine cumpără ?

— Aista-i prețul, cui îi place ; cui nu, eaca drumul !

Așa se petrecu ziua in ciocniri de cuvinte, in tîrgueli fără ispravă ; ear pe la intunecate, Părvu, ostenit de atîta vorbă de clacă, se culcă in car ca toți vînzătorii de boi ce se aflau in iarmaroc.

Cînd se deșteptă a doua zi . . . ce să vază ? boiii nicăiurea. Dă in sus, dă in jos ; aleargă Părvule pe la prefect, subprefect, polițai, primar . . . inchină-te Părvule pe la toate icoanele . . . boiii intraseră in pămînt. Insfirșit după trei zile de căutare, Părvu care-și cheltuisese acum și paraua de nafură, găsi boiii intr'o pădure hămesiți de foame, furați de-un cinstit negustor scăpat de curînd din temniță, și care aștepta numai noaptea să-i treacă peste hotar.

Când își aduse Părvu boiii de funie in iarmaroc, îi clătina vântul de slabi ce erau, ear lui i se părea că-i are de dar, intru atăta pierduse nădejdea de a-i mai găsi. El îi dădù in jumătate de preț, fiindcă era acum pe la spartul tērgului și boiii pierduserē din fața lor. Dar erau bani buni și aceia, luați ca din drum, căci puțin a lipsit să rămăe Părvu și fără boi și fără bani.

După ce a bătut palma cu negustorul și a numērat zimții unul câte unul, punēndu-i la brēu, intr'o pungă de piele cu baere, Părvu voi să plece acasă; dar nefind mult până 'n sară și temēndu-se să nu inop-teze pe drum, se hotărì să rămăe până a doua zi. Atras deci de o slutenie de mai-muța ce sta in virful unui par și de un paiat uns cu făină pe obraz, care bătea doba din rēsputeri la ușa unui cort, chie-mănd norodul să vază „minunea minuni-lor“, „copilul sburător, „calul năsd răvan“, și „omul care inghite iartagane“, Părvu dădù cincizeci de bani și intră la comedie. Toate au fost cum au fost: minunății nemțești nu alt-ceva: treceri prin cerc, frēnturi de

șele, iartagane inghițite, șoareci inhămați, dar năsdrăvăniile calului le-au întrecut pe toate. Mă rog! Cum a eșit calul de după perdea s'a plecat în genunchi în fața publicului în chip de „bine v'am găsit sănătoși“. Apoi punându-i-se ciasornicul dinainte, a arătat ciasurile fără greș, bătând de-atâtea ori cu copita în pământ câte ciasuri erau, și la întrebarea ce-i place mai bine: biciul sau grăunțele? a răspuns la biciu scuturând din cap, adică *nu*, și la grăunțe plecând din cap, adică *da*. Ear când paiatul îl întrebă:

— Ia sama murgule, și-mi spune cine din toată lumea adunată aici e mai bețiv? Calul se așternu pe fugă, făcu câteva roți împrejur, se oprî dinaintea unui om, îl mirosi, apoi fugi mai departe; mirosi pe un altul și ear fugi, dar când ajunse dinaintea lui Părvu, părdalnica de vită stătù pe loc și începù să bată din picioare.

— Nu cumva o fi aista? întrebă paiatul. Calul dădù din cap și necheză.

Nici că mai încăpea vorbă, „aista-i“ răspunse calul în limba lui, așa ca să-l înțeleagă și copiii.

Ridea lumea cu chef, ridea și Părvu, apoi cu toții eșiră mulțumiți pentru cei cincizeci de bani dați la intrare.

— Ascultă Părvule, îi zise o cunoștință de-a lui din iarmaroc, vita cea de cal o fi spus sau nu adevărat, dar știu și eu una adevărată.

— Ce ?

— N'ai dat adalmaș pentru vnzarea boilor.

— Bine zici, adause un al doilea, asta nu-i cu cale între gospodari cinstiți.

Părvu stătù un moment pe gânduri; pierduse jumătate de preț la vnzare, mai cheltuse din pungă cu căutarea boilor, mai dăduse cincizeci de bani la comedie... ei... ce mai la deal la vale? Unde merge mia, meargă și suta!

— Hai la adalmaș!

Plin de chef intră Părvu cu tovarășii săi într'o crășmă, și acolo: „*tine hine, na cumetre!*“ se prelungi adalmașul până ce ochii lui Părvu se painjiniră de vedeau ca prin ciur. Ȑncă două, trei pahare și Părvu văjiit cu desăvęșire, căzù sub masă, spre

indeplinirea proorociei calului. Mai zi că nu sunt și dobitoace năzdrăvane!

A doua zi Părvu se deșteptă cu capul infierbântat și cu ochii grei, în arestul poliției. Căută la brâu; dar găsește, dacă ai ce!... Banii își căutaseră și ei de drum cu punga cea cu baere, dimpreună.

Asta a fost o adevărată pacoste.

Părvu alergă ear la toate fețele cărmuirii, se închină ear la toate icoanele, lăcrămând după punga lui, însă banii mai șireți decât boiii, știură să se ascundă mai bine.

După trei zile de zadarnică căutare, Părvu fu silit să-și vînză și carul pentru a-și plăti datoriile la casa unde găzduise și se întoarse acasă pe jos, prin colbul drumului, pleoștit ca vai de el, gândind adică negînd nimic; ce era să se trudească a gândi la lucruri ce nu se mai puteau întoarce!

— Cine-i acolo? strigă femeea lui Părvu, auzind în puterea nopții o bătaie la ușă.

— Eu, bărbatu-tău, „*dac'a vrea Dumnezeu!*” răspunse bietul om pocăit.

FINE.

TABLA DE MATERII

	<i>Pagina</i>
Stejarul din Borzești	5
Sgărcitul	19
Ion Urdilă	37
Ura din copilărie	69
Petrea Dascalul	165
Friguri de autor	181
Agatocle Leuștean	197
Două zile la Slănic	225
Dac'a vrea Dumnezeu	287

V]

